ANUL XX
4
(769)
Simbătă
22 ianuarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„e scris pe tricolor unire"

1859-1877-1918

Conştiinţa unităţii

Conştiinţa politică a naţiunilor a cristalizat adeseori imagini generice, menite să exprime atitudinile istorice fundamentale. Unirea este pentru români aspiraţia care străbate epocile, reprezentînd forma supremă de mobilizare a energiilor colective şi temeiul existenţei libere în lume. Pe steagul nostru am scris unire, putem spune, parafrazînd cuvintele unui cîntec înflăcărat. Este semnificativ, în acest sens, faptul că marii bărbaţi ai istoriei româneşti sînt celebraţi pentru acţiunea lor unificatoare de ţară, în chip de părinţi fondatori. Este trăsătura pe care istoria noastră o recunoaşte drept virtute supremă a conducătorului cetăţii, forma cea mai adîncă a dragostei de ţară. Grecii de demult credeau că binele este finalitatea acţiunii sale, romanii o găseau în strădania către justiţie. Dintre popoarele vechi ale Europei, românii au considerat întotdeauna că unirea poate conduce la transformarea tuturor acestor idealuri în cadru de viaţă al popoarelor. Burebista a unit triburile dacice, şi-l simţim atît de apropiat de noi. Decebal s-a opus romanilor, strîngind în jurul său atîtea căpetenii viteze, ca într-un mănunchi... Actul de naştere al poporului român, în structura sa de astăzi, uneşte două ramuri splendide ale unei umanităţi europene de sursă antică: dacii şi romanii. Dintotdeauna, cnejii şi voievozii plaiurilor româneşti au năzuit să fie aproape de fraţii lor, pentru a se apăra de urgie. A venit apoi Marele Mihai, cu gestul său ferm, înfăptuind prima unire a celor trei principate, avînd conştiinţa matricei comune şi a unui destin pe care trebuia să-l confirme viitorul. Exista pentru această conştiinţă un mediu vital, era limba noastră. Unitatea de limbă, nealterată de trecerea timpului, a înfăţişat în permanenţă românilor de pretutindeni un termen de referinţă pentru aspiraţia lor fundamentală. Cărţile vechi au circulat în toate ţinuturile locuite de români, peste toate opreliştile, ele au întărit substanţa naţională a fraţilor aflaţi pe versanţii aceloraşi munţi tutelari. Cînd au fost întreprinse tentativele sistematice de consemnare a istoriei diferitelor principate româneşti, cronicarii au evidenţiat în primul rînd unitatea limbii şi a ţinuturilor istorice, subliniind originea comună şi toate trăsăturile care-l unesc, identitatea poporului nostru.

Unirea a fost aşadar tendinţa întregii noastre istorii, iar nu rezultatul unor circumstanţe favorabile sau expresia bunăvoinţei marilor puteri ale timpului. Ea corespunde realităţii de fapt existente de două mii de ani. Am fost uniţi întotdeauna, chiar atunci cînd structurile medievale arătau altfel. Eram uniţi în limbă, în inimile şi în cugetele noastre. Am avut aceeaşi cultură, încît istoria modernă, consfinţind realităţile, n-a făcut decît să recunoască faptele inalienabile ale vieţii poporului român. Actul istoric de la 24 Ianuarie 1859 îşi găseşte continuarea firească în Războiul de Independenţă de la 1877, impunînd dreptul României de a exista neatîrnată, iar apoi în acel minunat Decembrie 1918, cînd Ardealul, prin voinţa liber exprimată a locuitorilor reuniţi în Marea Adunare Populară de la Alba-Iulia, vota unirea cu ţara, în chip de încununare a voinţei de veacuri a tuturor românilor. Erau reluate aceleaşi cuvinte cu care îşi exprimau vrerile fundamentale ţăranii şi intelectualii adunaţi în 1848 pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj. Unirea cu ţara, aceasta e o paradigmă tuturor năzuinţelor lor. În unire se aflau libertatea, garanţia neatîrnării, condiţia progresului, a propăşirii şi a binelui general.

Există în toate documentele vremii o trăsătură care înnobilează aceste mari acte istorice puse sub semnul unirii. Poate că nicăieri în altă parte nu a fost evidenţiat cu mai multă hotărîre faptul că voinţa de unire a românilor nu ţinteşte împotriva nimănui, constituind, dimpotrivă, un element de stabilitate politică şi socială, în spiritul realităţilor de veacuri ale istoriei, asigurînd cadrul de desfăşurare a vieţii naţionalităţilor şi relaţii paşnice, de colaborare fructuoasă, cu vecinii. Poate că nicăieri în altă parte nu se găseşte o filozofie politică mai constructivă în ceea ce priveşte relaţiile internaţionale, ca în aceste puternice afirmaţii ale unităţii românilor. Conştiinţa de sine, realizată în acte politice majore, este premiza unui răspuns echilibrat la problemele lumii, este garanţia prezenţei creatoare a ţării noastre în contextul istoric al lumii moderne. Istoria şi-a impus cu fermitate legităţile, conducînd la dizolvarea vechilor construcţii statale medievale şi permiţînd naşterea naţiunilor, a noilor unităţi politice. Rezultatul acestui proces firesc îl constituie naţiuni cu o viaţă liberă, tinzînd la o creaţie istorică de un alt tip, excluzînd conflictele între ele şi permiţîndu-le să-şi afirme particularităţile. România, în toată existenţa sa de stat unitar şi suveran, a proclamat adeziunea la principiul liberei afirmări a tuturor entităţilor naţionale. Unirea este prilejul cel mai firesc de exprimare a respectului de sine şi a respectului faţă de ceilalţi.

Istoria românilor poate fi înţeleasă numai din perspectiva unirii. Iată conceptul fundamental pe care l-a creat viaţa milenară a acestei colectivităţi naţionale de la Dunăre şi Carpaţi a cărui lumină trăieşte şi astăzi, ridicată la o nouă valoare de acţiunea istorică a Partidului Comunist Român, expresie a tendinţelor istorice ale poporului nostru. În unire vom fi liberi, în unire se vor desăvîrşi aspiraţiile noastre, se vor realiza planurile de construcţie a unei ţări prospere, se va asigura o viaţă de pace şi prietenie cu vecinii şi cu toate popoarele din lume.

Aurel-Dragoş Munteanu

„Unirea Munteniei şi Moldovei şi înfăptuirea în anul 1859 a statului naţional a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă a evoluţiei sale istorice. Lupta pentru libertate şi independenţă naţională se ridică pe o treaptă superioară, astfel că la mai puţin de două decenii după unire este cucerită, cu arma în mînă, prin mari sacrificii şi jertfe de sînge, suveranitatea de stat a patriei noastre".

NICOLAE CEAUŞESCU

Zăpada de aur

Ianuarie,
urme de cerbi pe zăpada căzută
azi-noapte, uimire,
Ianuarie,
albă, înaltă, lesnitoare zidire,
deschizi cu fruntea şi anul şi veacul
e, menirea ta,
sfînta menire de-a fi
timpului ţării
poarta tricoloră
şi pragul...

De-al pămîntului fiind,
Ianuarie,
treci an de an
prin memoria noastră -
alături de Cuza Alexandru Ioan,
ningi peste Milcov,
rîul sorbit după îndemnul firii
ningi peste dulcea Moldovă
ningi peste Hora de neam,
a Unirii.

Ianuarie – veşnic
Ianuarie — faur
călătorind peste mari amintiri şi statui
zăpada este cînt, este aur.

Florin Costinescu

Vrere unică

Cel dintîi sentiment al legăturii noastre în timp l-a constituit DORUL. Dor cu dor înseamnă o chemare de a aprinde un foc pe vatra cea veche a strămoşilor. O chemare, sunet dulce de corn, prin noaptea amară a veacurilor trecute. Acolo, jos, unde se ctitoreşte întîiul temei, prin chiar jertfa noastră de început, ne-am rostit lumii ca popor. Zidirile de frăţie vin dinspre Dosoftei şi ceilalţi bărbaţi neodihniţi ai neamului ce au căutat mult cuvîntul care apropie gestul care nu dezbină, văpaia cea vie. **Cîntarea României** pe care ne-a dăruit-o Russo, **Răsunetul** lui Mureşanu, **Hora Unirii** a lui Alecsandri, **Bogdan Dragoş**, drama reconstituită de Eminescu — sînt cîteva din pietrele **pentru templul cel mare** pe care anii 1859—1877—1918 — l-au numit România. I-au acordat virtutea supremă de a fi. Din travaliul cel greu al istoriei, printre lupte şi suferinţe nenumărate. Un popor eroic îşi ridica stindardul. Urmele care se păstrează au valoarea unor **argumente definitive** că românii au fost de la începutul începuturilor un neam, că au simţit la fel şi şi-au mărturisit simţirea în mlădierea latină. Cine nu va regăsi în Castelul de la Hunedoara, la Putna sau Moldoviţa demnitatea voievodală a unor oameni care s-au socotit „de acelaşi sînge" ? Zugravul Toma de la Humor, meşterii cei tineri de la Argeş se preocupă a găsi culorile cele trainice ale permanenţei noastre. Idealul Unirii ne luminează lupta de ieri, ne călăuzeşte paşii de azi, ne guvernează izbînzile de mîine. Zestrea pe care părinţii din părinţi ne-o lasă de la naştere — balsam şi încredere, punct de sprijin întru viaţa noastră întreagă, este patria. Se cuvine mereu a ne întoarce privirile şi **dorul** către cei care prin tot ce au făurit prin veac — şi-au aşezat trupurile în temelii. Uniţi, cei de azi, fii ai lumii care ne-a dat, să păşim cu frunţile deschise spre mîine. Dinspre dulcele oraş al Cantemirului şi al lui Alecsandri, ne ajung şi ne înfioară acordurile sfinte ale Horei Unirii. Sîntem **noi** pentru că existăm ca popor prin vrerea noastră unică. Prin forţa de germinaţie a gîndului drept, prin **nemoartea** cuvintelor limbii române.

George Chirilă

JURNAL DE POET

Istoria

Poetul este ca o lampă în jurul căreia vin noaptea fluturii elementelor. Aşa cum se adună ochii vieţaşilor în jurul focului şi stau acolo de priveghi, aşa începe şi povestea cîntecului.

Totul este arderea lui, ca el să aibă energia lăuntrică ce poate lumina în lume, singurul împrejurul căruia să se adune chipurile de slavă ale faptelor.

Numai în astfel de oameni transpare realitatea tainică a lumii şi istoria îşi află odihna.

★

Poporul nostru s-a adeverit în istoria sa de-o cutezanţă şi statornicie, de-un spirit de jertfă excepţionale; a dat lumii figuri fără seamăn, de la Decebal la Bălcescu, Neagoe şi Mircea, pe marii sacrificaţi Brâncoveanu şi Mihai Viteazul, Antim Ivireanu sau Horia şi Cloşca, Iancu, Tudor Vladimirescu şi Alexandru Ioan Cuza.

Ei sînt alături de milioanele de anonimi ce zac sub holdele acestei patrii pe care trebuie s-o iubim şi păstrăm ca lumina ochilor, lumina şi pacea şi bucuria noastră. Fără ei ne-ar fi frig în istorie şi poate că nici n-am mai fi.

Este un mare adevăr acesta că jertfa lor ne-a păstrat fiinţa istorică şi ne-a adeverit mereu ca seminţie.

Pe măsura jertfei lor trebuie să vieţuim şi noi iar evocarea lor în scris şi faptă este cea mai mare datorie a scriitorului de astăzi.

★

Istoria devine natură acolo unde a fost spirit de jertfă şi adevăr. Aşa cum contemplăm natura ţării, stele şi stejari vulturi şi coline, izvoare şi fîntîni, aşa trebuie să fie şi istoria caldă şi eliberatoare. Ea este a doua natură a omului. Aceeaşi înfiorare şi bucurie ne pătrunde cînd intrăm în sanctuarul istoriei sau în cel al naturii.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Literatură angajată şi angajantă

Lupta pentru Unirea Principatelor, care a luat o amploare din ce în ce mai accentuată odată cu revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi cu apariţia primelor periodice româneşti, **Curierul românesc, Albina românească** (1829) şi a foilor de la Braşov (1848), a generat o bogată literatură beletristică şi istorică, în fluviul căreia şi-au dat întîlnire toate izvoarele inspiraţiei patriotice a lui Vasile Cârlova, Ion Heliade Radulescu, Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu, Gheorghe Asachi, Al. Hrisoverghi, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, C. Negri, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, C. A. Rosetti, George Bariţiu, Andrei Mureşianu şi a atîtor altora.

Scrierile istorice ale lui Aaron Florian (**O idee repede de istoria Principatului Ţării Româneşti**, 1835), **M. Kogălniceanu (Histoire de la Valachie, Moldavie...** 1837, **Cuvînt la deschiderea cursului de istorie naţională**, 1843), N. Bălcescu (**Puterea armată şi arta militară la români**, 1844) — care continuau tradiţia istorică a cronicarilor şi a eruditilor Şcolii ardelene — au dat o puternică armătură ideologică şi documentară luptei începute, dar ele, fiind scrise îndeosebi pentru pătura intelectuală, au pătruns prea puţin în adîncul maselor populare, şi le-au stimulat prea puţin în această direcţie.

Rolul de a mobiliza aceste mase, rolul mobilizării poporului în toată întinderea şi adîncimea lui, avea să revină, alături de vechile tradiţii folclorice reprezentate de Mioriţa şi

Vasile Netea

Continuare în pag. a 7-a

Patriotul Cuza

În frumoasa zi de mai, cînd Simion Bărnuţiu spunea răspicat, spre auzul şi ştiinţa tuturor, precum că libertatea este întîi de toate naţională, Alexandru Ioan Cuza, alături de ceilalţi revoluţionari moldoveni emigraţi în Transilvania, se afla în faţa a 50 000 de români ce se adunaseră la Blaj pentru a face cunoscute două lucruri fundamentale: „Sînt aici întru drepturile mele !" şi „Noi vrem să ne unim cu ţara !".

Că Alexandru Ioan Cuza era emoţionat o ştim ; ştim doar că participase, cu puţină vreme înainte, la alcătuirea *protestului*, redactat de Vasile Alecsandri, protest inspirat intitulat „În numele Moldovei, a omenirii şi a lui Dumnezeu", şi, mai inspirat, poate, adresat „fraţilor români din toată România". Nu ştim dacă, în sinea lui, Cuza se gîndea că peste un deceniu colonelul Alexandru Ioan Cuza avea să devină primul Domn al României. Poate că da, poate că nu. Era un bărbat

Viorel Ştirbu

Continuare în pag. a 6-a

Scrisoare unui tînăr prieten

Fericit cel care...

Astă toamnă, întors dintr-o călătorie lungă, am găsit acasă o ilustrată de la Budapesta, cu două rînduri care parafrazau un leit-motiv din ultima mea carte. Iscălitura fiind indescifrabilă şi neavînd cunoştinţă de vreun prieten care la data marcată de poştă să se fi aflat în Ungaria, am dedus că ilustrata misterioasă era o glumă puţin romantică a unui necunoscut, un om sensibil la unele simboluri: în orice caz, reluînd acel leit-motiv care, ce-i drept, era o cheie a cărţii, dar numai pentru cine îl in-

Radu Tudoran

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4—5
File de istorie, file de epopee
TUNUL DE CATIFEA
O metaforă dramatică la 1877
de Valentin Munteanu
●
Evocări : 1877
DE LA RASCOALA LA REVOLUŢIE
de Nicolae Mateescu

În pagina a 8-a
1859 — 1877 — 1918
permanenţa unui ideal
„VISAREA UNEI ISTORII"
Arhivele istoricului act de la 1859,
citite de un scriitor de astăzi :
Sânziana Pop

cronica literară

Marin Sorescu: Descîntoteca

Observaţia cea mai la îndemînă ce se poate face asupra receptării şi circulaţiei poeziei lui Marin Sorescu priveşte natura succesului de care se bucură această poezie. Sursa lui este, sociologic, în afectarea familiarităţii cotidiene, deci o cale de comunicare directă, să spunem aşa, cu omul de pe stradă, cu un om-cititor întîmplător, invitat să calce pe un fel de punte a lipsei de sfială, a egalităţii. Poetul are aerul de a-şi alege interlocutorii şi ascultătorii la întîmplare, din toate categoriile, fără criterii mai înalte căci poezia, nu-i aşa, trebuie să răzbată pînă la ultimul om (şi, mai departe, ce înseamnă „ultimul om" ?!). În realitate, această complicitate smulsă prin abolirea solemnităţii şi a sfielii, printr-o ostentativă lipsă de „sfinţenie" a chemării este periculoasă căci prima victimă a „maşinii poetice" este chiar acest cititor familiar încîntat de consideraţia şi încrederea ce i se dau. Poetul atrage spre a respinge, conjură spre a persifla, afirmă pentru a nega chiar cu mijloacele utilizate spre a capta bunăvoinţa prezumtivului lector. Astfel, complicele pedepsit frecvent în această „Descîntotecă" este o Evă familiară, chemată, invocată ca o muză dar prin intermediul căreia farmecele iubirii sînt „demistificate". Poetul se închipuie primul spectator şi victimă a „frumuseţii care prosteşte" iar „Descîntoteca", sîntem preveniţi, ar fi o datorie : „Ţi-am rămas dator o stare de spirit / Mai elevată şi asta din cauza ta. / Nu că aş voi să-ţi reproşez ceva, dimpotrivă. / La-o drept compliment adus frumuseţii tale / Care — s-o spun pe şleau — prosteşte. / Nu, nu pe purtător, ce te uiţi aşa la mine ? / Pe spectator, pe mine în cazul tău, ori al meu / Ah, logica şi poeţii de azi ! / Sînt spectatorul dezlănţuirii tale de forţe astrale. / Planetă nedescoperită". Această neobişnuită invocaţie către o Afrodită pe care poezia de pînă acum n-a slujit-o este prima formă a respectului întors în dispreţ şi persiflare, a îndeplinirii unei datorii ce ia repede, prin parodie, forma contrară. Tot ce urmează *pare* să confirme neputinţa de a sluji o muză decăzută, deşi invocaţiile, implorările, explicaţiile şi declaraţiile se ţin lanţ. Cu cît devin mai numeroase şi mai aprinse cu atît sporeşte lipsa de respect. Adam şi Eva de pe stradă sînt puşi să discute între două vitrine despre iubirea înaltă la care nu mai au acces. *Descîntoteca* este, cum o arată şi numele, o colecţie de „descîntece" menite să izbăvească un cuplu derizoriu de o iubire falsă ori falsificată. Muza invocată aşa cum am văzut este conjurată să participe, să se echipeze în faţa unui spectator „prostit" spre a-l izbăvi de naivitate şi candoare (la care însă nu poate renunţa) : „Vreau să-mi fac o descîntoteca mare de dragoste... / Dă-mi şi tu o mînă de ajutor. / Pune placa, pune-ţi buzele. / Pielea feţii, coada ochilor la lucru. / Părul, dă-i drumul pe spate. / Fă aşa ca şi cînd ai mătura cu el totul, / Inclusiv pe mine. / Prăfuitul — nu vezi ce — [illegible] sînt ? / Asta ca să faci vînt. / Foarte trebuincios în [illegible] / Joacă, fă-te frumoasă. / Fă ce ştii — n-o să te învăţ eu". Astfel echipată, muza transformată în manechinul sau în clovnul cu farmecele recuzitei lipite nu în faţa oglinzii dar a spectatorului în chip de oglindă, căci adesea el este cel imitat (e aici, desigur, şi o parabolă mai generală : a preparării inefabilului cu mijloace foarte palpabile, inclusiv „reţeta" grotescă a iluziei poetice înseşi, dar, ce ciudat, deşi o [illegible], poezia continuă să ne emoţioneze) este pusă a trăi şi vorbi cu „sinceritate", să dovedească, în fine, cea mai înaltă şi pură iubire. Fanteza produce aşadar o glumă atroce dar sub regimul ei trebuie ascultată şi judecată întreaga *Descîntotecă*, în mod fatal inegală căci, bazată pe un singur procedeu, consecvenţa se vede adesea pusă în dificultate. Nu poţi susţine cu aceeaşi intensitate şi expresivitate un maraton al mimării „nesincerităţii", există pe parcurs destule scăderi de ton, căderi aproape inevitabile. În urma urmei ca şi în viaţă. Totul este compus [illegible] sub regimul ironic sentimental al acelui „ca şi cînd" („Fă aşa ca şi cînd ai mătura cu el totul..."). Fiindcă în *Descîntoteca* totul este vorbit : şi ne prefacem că vorbim, că iubim, că murim... În acest „rai pe dos" al [illegible] personajele cuplului se chinuie [illegible] să trăiască şi să simtă normal [illegible]. Firesc : cele mai [illegible] şi bune intenţii îşi iau chipul grimasei. [illegible] după care [illegible] inatenţie aleargă cu atîta ardoare se încarcă de bizarerie şi grotesc de unde poetul scoate efecte remarcabile, dar în alt regim decît cel al simplei parodii : „M-o fi aruncat cineva la coş, sau mi se pare. / Nămolul e ca opiumul, te-ai uns o dată, / Te tot duci la fund / Şi ce-o să ne facem cînd o să dispară. / N-o să se mai găsească nici mii. / Atît de bogat în toate. / C-a început să nu mai miroase ghiolul, nu simţi ? / Dacă-l tot luăm şi dăm pe noi. / Iar acesta se prepară în sute, mii de ani. / Tot putrezesc viermişori de apă sărată. / Şi asta nu se poate de azi pe mîine. / Ţine oul deasupra — atît e de sărată apa. / Toţi aproape că merg pe valuri, înainte mergători în serie. / Şi crusta li se înmoaie, se întorc iar acasă în pieile lor / Sînt bărbaţi, femei — toţi oameni de treabă". Raiul absurd al „oamenilor de treabă" are o etică proprie, nu a exagerării dar a înşelării conştiente : „În versiunea noastră raiul e totul. / De iad să n-auzim. / Dac-o să nimerim în acelaşi iad. Să te faci că nu mă cunoşti. / Să nu declari nimic. / Ai mîncat tot mărul, puteai să-mi laşi jumătate. / Poate cădea bine. / Acum o să-ntorc raiul pe dos după poeme" : şi un cod, o cheie de lectură : „În loc de Adam şi Eva a se citi, cutare şi cutare. / La urmă va trebui să mai dăm o erată la erată : / Cutare nu e cutare şi cutare nu e cutare. / Important este că eu ştiu. / Tu ştii. / Restul nu ne interesează / Eu ştiu că mă iubeşti / Tu ştii să te iubesc...". În modestul rai al cuplurilor cumsecade important e „să ştii", încolo poţi minţi cît vrei. Cuplul acesta e pus să „cadă" des în şabloane şi formule curente, de uz familiar, defectul de inerţie lingvistică divulgă golul de conţinut sufletesc, parodia vizează consacrarea minciunii confortabile sub vorbele consacrate cu marcă putere de încredinţare : „Sînt oameni care se iubesc o viaţă-ntreagă. / Îi priveşte, ceea ce eu nu prea cred, poate. / Mai fac pauze — nu-i aşa ? — mă rog / Nu întoarce nici unul capul / O ţin aşa drept înainte"... Limpede este aici doar echivocul formei [illegible] bănuielii comune [illegible] certitudine pe cînd sentimentul [illegible], deşi formulat cu o siguranţă plină de claritate („Sînt oameni care se iubesc o viaţă-ntreagă"), exprimă o [illegible] şi acoperă [illegible] cam dezolvante : „Şi unde vezi să [illegible] / Cu exemplul celor care se iubesc într-una ? / A, ai aruncat şi tu o vorbă. / Ideea perechii neperechea [illegible]. / Vom mai medita. / Cineva bate la uşă, [illegible] / Ne întreabă dacă n-am vrea cafea. / Stai, te gîndeşti la [illegible] / Undeva într-o pădure. / O [illegible] de stafii şi noi pentru ele / Şi din cînd în cînd / Să ducem degetul la buze şi să ne [illegible] / Pst ! [illegible] în vîrful degetelor. / Că aici se trăieşte. / Nu simţiţi numai voi, ce dracu !" Efectul [illegible] evident [illegible] poezia a înlocuit „aici se moare" (sau „doarme") cu „aici se trăieşte", căci, încă o dată, legea „raiului" său, să spunem erotic, este mereu una a înlocuirii (iubirea cu mimarea iubirii, autenticul cu goana inutilă după autentic, moartea cu viaţa derizorie mai rea decît moartea ş.a.m.d.).

În acest paradis despodobit spre a fi cît mai accesibil, mai comunicativ şi, desigur, mai familiar (în universurile prea ornate stările şi sentimentele se împleticesc poetic !) gonirea sistematică a limbajului „figurat" sporeşte fondul amar al ironiei şi cu cît lucrurile se iau mai în serios şi se spun mai „pe şleau", cu atît sînt mai greu de crezut. Rezultă că ceea ce se afirmă de fapt se neagă : este modul de a recupera, în alt plan, adevărul care rămîne după ce minciuna s-a afirmat cu putere. Poezia lui Marin Sorescu este în acelaşi timp o negaţie şi o afirmaţie paradoxală dar condiţia valorii efectelor nu provine din paradoxul poeziei ci al gîndirii poetice, al mentalităţii profunde, creatoare. Poetul pare a porni de la o justificată şi organică neîmpăcare cu inflaţia locului comun, în gîndire, în vorbire, în modul de a privi şi simţi (născută a radicalităţii), cu acea creştere inestetabilă a „raiului oamenilor cumsecade", a paradisului derizoriu. Procedeul este în esenţă o terapeutică prin exorcizare, „descîntecul" este o formă (şi ea ineficace, dar poetul ne face să „ştim" acest lucru) de a lecui limbajul, gîndirea, viaţa sentimentală de maladia convenţionalismului şi artificializării. În punctul de plecare, ceea ce face Marin Sorescu, analog unei atitudini „maioresciene" în cultură (se găseşte mai puţin spirit caragialesc în această poezie decît s-a spus), este un „război rece" al sentimentului autentic contra beţiei de cuvinte, a formelor fără fond, contra retoricii goale. Ceea ce se obţine este inegal ca valoare şi eficacitate dar mereu demn de atenţie. Riscul, aproape de neocolit, constă în transformarea pe nesimţite a deriziunii terapeutice, cu o miză, în fond superioară, în tic, în reflex produs fără necesitate cu efecte chiar contrare scopului, un fel de poetizare facilă a lipsei de poezie.

Dar să ne apropiem încă o dată de acest „rai cu parmen auriu", spaţiul poetic al cuplului din *Descîntoteca*. Observăm îndată că situaţiile şi dialogurile ce umplu schemele acestei poezii sînt animate de tumultuoasa însufleţire a unui ocean de bune intenţii : nimic nu arată mai mult personajele cuplului decît o debordantă bunăcredinţă, o adevărată inflaţie de solicitudine şi dorinţă de perfecţionare în ordine sentimentală şi morală. Ele sînt gata mereu să se servească reciproc, să se arunce în marile focuri ale iubirii, depun o sîrguinţă [illegible] de a-şi fi pe plac unul altuia [illegible] perechii ideale). Şi cu cît cresc volumul şi intensitatea bunelor intenţii şi al [illegible] declarate cu atîta [illegible], cu atît distanţele se măresc, un gen de [illegible] o [illegible] pe ele. Se-ar zice că este o [illegible] pe care cuplul o duce [illegible] şi [illegible], în viaţa de [illegible]. Încă un pas şi [illegible] de apropiere şi [illegible] poate [illegible] grave [illegible]. Această [illegible] nefericire [illegible] de net, de [illegible] dată pe faţă [illegible] poetul cultivă [illegible] comunicarea [illegible] recii, înlăturînd cu un gest [illegible] barierele ermetice, obstacolele dintre el şi cititorul pe care-l priveşte ţintă în ochi : spre a-i spune ce vede acolo constituie spectacolul unei alarmante [illegible] gol de orice mister (nici nu e cazul ?) : este chipul [illegible] vede [illegible] cu încredinţarea că se [illegible] un Adam şi o Evă ridicoli şi triste, străduindu-se „să înveţe" lecţia iubirii ca la un curs de reciclare. Între [illegible] este poetizată [illegible] se face [illegible] dar din [illegible] perfectei lor asemănări : [illegible] confuzia, recunoaşterea [illegible] „personalităţii", o [illegible] „oglindire" [illegible] şi în altul : „Am contemplat aseară o pereche / Şi am tresărit / Cu inima cît un purice / Dacă eşti tu, dacă sînt eu ?". În „raiul cu parmen auriu" al acestei nesfîrşite, monotone oglindiri, ce-i de făcut ? Cineva porunceşte : „Trebuie să stai lîngă mine / Şi să te văd că suferi / Să mă alinţi. / Să te văd că te nelinişteşti — zici / Ori pe tine te apucă dorul de ducă. / Haiducia vrei să pleci în haiducie...". Căci „Eu sînt omul plecărilor. / Explorator, da, m-a făcut mama explorator. / Dar plec şi mă-ntorc..." În acest chip — deseori foarte încolţit de riscul facilităţii — nici o frază nu mai poate continua serios : neadevărul seriozităţii se răzbună prin întorsătura (adesea şi ea previzibilă), pe care o ia, lipind solemnităţii umbra contrastantă a persiflării. Această coborîre a solemnului în derizoriu, utilizîndu-i propriile mijloace, ştergerea deosebirilor, a variaţiei de tonalitate, mania echivalării, un fel de egalizare mic-burgheză a cuvintelor traduce structura mentală a insului mijlociu. El „desacralizează" cu hărnicie. În ce măsură limbajul — şi tot ce acesta presupune — ridiculizat, „desacralizat" se purifică în vederea unei adevărate recuperări, într-un cer mai înalt, a poeziei astfel „izgonite" ? *Descîntoteca* reprezintă, din acest unghi, premisa unei atari recuperări. Bucăţi precum *Via*, *Discul aruncătorului de discuri* ş.a. conţin semnele restituirii. Suprasaturat de atîta simulare şi afectare izvorîte în fond dintr-o sentimentalitate rănită, tonul lejer al eroului se strînge, chipul poeziei se încreţeşte, o crispare bruscă o acoperă desvăluind un simptom nevrotic, o subită revoltă ca şi cum, sătul de lipsa de sacru şi de mister, eroul îşi aruncă masca de mai înainte : „Că uite, discul lunii vine spre noi. / În mare viteză. / Să ne strivească / Şi eu trebuie să-l arunc departe. / Încordîndu-mi toţi muşchii / Să-l azvîrl vîjîind pe cerul plin de nori / Dau cu luna după vîrcolaci / Asta fac eu în timpul liber / Dacă vrei să ştii. / Căci mereu mă întrebi ce fac eu / Cînd nu sînt cu tine. / Am îndeletniciri astrale, mă uit la cer." Neaşteptată tulburătoare smulgere a măştii, dezvăluire a unui chip tragic. Un chip de pe care teama de ridicol este, în fine, ştearsă de surîsul amar al melancoliei. Poetul îşi usucă lacrimile într-o grimasă parodică.

C. Stănescu

viaţa cărţilor

poezie

Fireştile reînnoiri

faptul că poezia lui A. I. Zăinescu nu se bucură încă de atenţia cuvenită — remarca o făcea şi Lucian Raicu în finalul comentariului său la **Grădinile ascunse**, volum imediat anterior celui de azi *) — se datorează, în bună măsură, credem noi, şi atitudinii poetului, care, o bună bucată de vreme, a părut a se afla într-o continuă căutare a temelor. De fapt, s-ar putea ca A. I. Zăinescu mai mult să le fi „evitat", această luptă împotriva temelor ce i s-ar supune mai uşor venind dintr-un considerent ce ţine de inteligenţa artistică : poetul a fost dintotdeauna conştient că pe filonul liric ce i se potriveşte mai bine se află, deja bine plasaţi, cîţiva poeţi de-o marcantă personalitate. Unul dintre ei este Ion Gheorghe. Aşadar, ni se pare că A. I. Zăinescu se află în cea mai imediată apropiere de reuşita lirică atunci cînd scrie despre **nebuloasa ţăranului**, cum singur o numeşte. Deşi „evitată" pe cît posibil, cu fiecare volum în parte **tema** şi-a croit drum şi astăzi, în „Legea viei", ea apare rotundă, cu bune împliniri, dînd centrul de greutate al unui volum în care evadările de la tema cheie nu sînt puţine şi nici uşor de trecut cu vederea. Dar privite strict din unghiul personalizării acestei poezii, ele nu sînt decît subsidiarii ale **nebuloasei** de care pomeneam, temă în plină şi, probabil, irepresibilă expansiune, chiar dacă din punct de vedere al spaţiului ocupat în volum poeziile respective nu par a avea o prioritate uşor sesizabilă. Însă de la elementele care formează decorul liric şi pînă la simpla comparaţie („**L-apleacă-ntr-o fereastră unde / Ca nişte ţărani dorm aştrii**"), de la meditaţia asupra destinului uman şi pînă la concreteţea, deseori colţuroasă, a imaginilor, poezia lui A. I. Zăinescu gravitează în jurul nucleului reprezentat de realitatea ţărănească. Chiar cînd vorbeşte despre oraş, poetul operează cu imagini dintr-un fond figurativ al ruralului : „Ca turme mari cu muget de asfalt oraşele : / Pasc dulce iarba pe-o colină, seara" ; realitatea citadină nu i se pare poetului decît tot o ctitorie a spiritului ţărănesc, aflat şi la temelia tuturor acestor hărţi noi pe care le vedem crescînd sub ochii noştri. Sufletul şi mîna ţăranului sînt prezente peste tot : „De arbori nu ne putem lipsi de ţărani chiar dacă scad. / Sufletul lor eu l-am văzut preschimbat în cofraje, / Ei au netezit templele-n care noi astăzi visăm. / În pereţii sufrageriilor noastre dorm ţărani. / Noi sîntem primele lor vămi / Dar vom trudi încă ani şi ani. / Au crescut hărţile lumii şi s-au aşezat, / În loc de frunte fiecare poartă o hartă. / **Harta lacrimei sale — un sat / Prin care ţăranii ies seara la poartă**". Mai limpede decît în alte volume ale sale, de astă dată A. I. Zăinescu aduce un omagiu ţăranului — naturalului, în ultimă instanţă. De altfel, singura statuie (lirică, fireşte) pe care o acceptă poetul este tocmai „Statuia primului ţăran ce-a-ntrezărit, / Enorm, un curcubeu deasupra mîinii".

Fireşte, o astfel de poezie nu poate evita dramatismul unor situaţii, pe care, inevitabil, procesul transformării ţărănimii le aduce cu sine. În poemul ce împrumută titlul său întregii cărţi, poetul, gîndindu-se la aceasta, invocă **legea viei**, adică puterea de reînnoire a fibrei, de nouă trecere pe rod. Astfel trebuie înţeleasă întreaga metaforă a cărţii : nevoia păstrării spiritului locurilor, a datinilor, nevoia de om : „Şi vă veţi întoarce tot mai mulţi acasă. / Veţi întări de-azur terasele cu viţă / Ca nişte plaje-ale sufletului, verzi, / Peste care marea să sufle. // Şi numai umbra, umbra-acestor nori, doar patima, / Un rug pe călcătura tulbure a voastră. / Cînd dealurile încă mai vor om şi încă / De rădăcină fragedă de om vorbeşte iarba. / Se fîlfîie peste culmi, sunet parcă, / Şi ni se-nfige în tălpi".

Legea viei este un volum a cărui valoare o dau şi altfel de poezii : **erotice** („Iubire", „Am aşteptat iarna", „Dulcele în amar", etc), **patriotice** („Columnă dacică", „Acei părinţi ai patriei", „A fi comunist"), **parabolele** („Cioplitorul", „Întoarcerea fiului risipitor la părintele său şi mai risipitor", „Ce număr port"). Poemele lungi încă nu-i reuşesc lui A. I. Zăinescu ; unele sînt prea păstoase, altele subţiază ideea pe care se dezvoltă la nesfîrşit.

Pentru că tot se află într-un vizibil proces de personalizare, poezia lui A. I. Zăinescu cred că poate scăpa, în sfîrşit, de cele cîteva tutele vizibile, dintre care, aşa cum spuneam şi altă dată, cea a lui Ion Gheorghe este şi acum apăsătoare în unele momente („Sub fragedă, roşie luna de-aprilie", unde iarba este cea a lui Ion Gheorghe ; prea mult). De asemeni, nu i-ar strica poetului o mai atentă supraveghere a materialului lingvistic pentru evitarea unor accidente neplăcute, dintre care amintim aici numai ticul, mania **azurului** : semn **de-azur, freamătă de-azur, i s-au aprins de-azur pleoapele, religie de-azur, nu sîntem de-azur, cînd ochiu-azururi..., Arini crude de-azur, Din care-azur să bem, faruri mari de-azur, sferă de azur, joc fraged de-azur, Pentru care de-azur trudim**, etc.

În total, **Legea viei** mi se pare nu doar un volum în care întîlnim revanşa unei teme, ci şi o carte ce repropune un autor interesant.

Dorin Tudoran

*) **A. I. Zăinescu, „Legea viei", Editura Cartea Românească, 1976.**

proză

Mecanismele puterii

după primele trei romane („Vestibul", „Interval", „Cunoaştere de noapte"), care fac dovada unei remarcabile tehnici a introspecţiei, cu efecte nedorite însă, datorate psihologismului excesiv ce relativizează pînă la anularea obiectul asupra căruia se aplică, în proza lui Alexandru Ivasiuc se petrece o schimbare notabilă. Este vorba de mai marele credit acordat de scriitor epicului şi, implicit, manifestărilor „exterioare" ale personajelor. În ordinea apariţiei, „Păsările", „Apa" şi „Iluminări" ilustrează, în proporţii diferite, această observaţie, tinzînd către un echilibru între analiză şi epic. Modificarea raportului, profitabilă din mai multe puncte de vedere (fie chiar şi numai cel al accesibilităţii) a condus la rezultate asupra cărora critica s-a pronunţat la momentul potrivit. Am amintit faptul, pentru că recentul roman* al lui Alexandru Ivasiuc se încadrează în ceea ce am numi a doua perioadă a creaţiei sale, atît prin cantitatea epicului cît şi printr-o aceeaşi obsesie : exercitarea puterii. Romanul urmăreşte pregătirea şi desfăşurarea unei lovituri de stat într-o fictivă ţară sud-americană, premisă interesantă pentru o incursiune în domeniul politicii, urmărind descifrarea mecanismului puterii şi delimitarea poziţiilor în angrenajele acestuia. Lovitura este minuţios calculată de către Don Athanasios, tehnician al puterii avînd drept deviză maxima eficienţă. O cauză imediată a declanşării acţiunii nu există. Este gestul puterii discreţionare ce se cere confirmată şi-şi află justificarea în scopul vizat de tenebrosul personaj : „Puterea statului va fi pe deplin arbitrară şi misterioasă. Nimeni nu se va simţi la adăpost pentru că adevăratul criteriu va rămîne sau va părea ascuns. În realitate, desigur, cu excepţii vor dispare criteriile (...). Nevinovaţii vor fi asimilaţi vinovaţilor. Un nenorocit împuşcat se va crede că avea legături oculte cu marii capi ai stîngii. Misterul trebuie să-i învăluie şi pe ei, ca şi pe noi. Forţe misterioase se vor lupta şi lupta va plana deasupra oamenilor, a bieţilor oameni". Aşadar, ideea menţinerii puterii prin instaurarea unui climat de suspiciune şi teamă, ilustrată cu un personaj demonic, construit pe această singură dimensiune, decorat artificios, după canon, cu atributele clasice ale unui geniu al răului. Fără relief psihologic (neaşteptat la un prozator ce şi-a arătat cu prisosinţă aptitudinile în această direcţie) apar şi reprezentanţii celorlalte poziţii. Anarhistul Benevisto, conducătorul unui grup de extremă stîngă, este un dogmatic, care crede ca şi Athanasios (semnificativă coincidenţă) în necesitatea promovării spiritului gregar. Schematic prezentată este terorista Tahireh (înrudită spiritual cu iniţiatorul puciului, pe linia eficienţei imediate) a cărei poziţie se rezumă la aplicarea legii talionului. Această simplificare esenţializează desigur atitudinile, sporind acuitatea şi actualitatea schimbului indirect de idei, dar, în plan strict literar, transformă personajele în simple exemplificări, lipsite de substanţă.

„Racul" este însă mai mult decît o incitantă dezbatere ideologică purtată între exponenţii unor doctrine diferite, care nu pot înţelege că, fără să ştie, fac acelaşi joc. Revelaţia aceasta o va avea Miguel şi de aceea miza pusă de scriitor pe acest personaj este deosebit de mare. Concentrarea atenţiei asupra acestuia ar justifica şi neglijenţele stilistice, uneori supărătoare.

Atras de mirajul puterii, Miguel parcurge drumul spre depersonalizare. Abdică de la convingerile sale comuniste şi trece de partea cealaltă, devenind secretarul lui Don Athanasios, care-l desemnează drept conducător al represiunii. Este un moment de criză, cînd conştiinţa îl îndeamnă să-şi avertizeze foştii camarazi. O va face dar gestul său se dovedeşte inutil. Benevisto îl consideră un provocator. Ceea ce îl caracterizează pe Miguel este o extremă labilitate morală. Încearcă fără succes să fugă din ţară împreună cu Tahereh, se întoarce de la aeroport şi conduce execuţiile (secvenţă de un realism halucinant), este numit „coordonator cu funcţii speciale" pe lîngă preşedintele guvernului marionetă instalat după lovitura de stat.

Iată-l deci un privilegiat, un iniţiat în tainele puterii, inventator de reguli cărora ceilalţi li se supun. Dar această iluzie se destramă curînd. Miguel înţelege că este neînsemnatul „pion" al unui joc fără „figuri" pe o scenă a absurdului de unde „regizorul" a plecat demult.

Lumea dezumanizată, populată de raci placizi, a cărei viziune o are Miguel înainte de moarte, reprezintă imaginea simbolică a depersonalizării şi involuţiei, dar sirenele care vestesc în finalul cărţii greva muncitorilor, marchează începutul insurecţiei raţiunii. Mereu interesantă în plan ideologic, proza lui Alexandru Ivasiuc reuşeşte cu „Racul", o performanţă superioară, creînd un modern personaj dilematic din a cărui confruntare cu un context specific s-a născut, de fapt, o meditaţie profundă asupra existenţei. Ceea ce înseamnă, cu siguranţă, literatură.

Valentin F. Mihăescu

*) **Al. Ivasiuc : „Racul", Editura „Albatros", 1976.**

critică

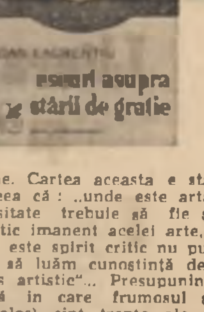

Eseuri despre poezie

Poetul Dan Laurenţiu scrie despre poezie *), „intorcîndu-se la sine", implicîndu-se permanent în comentariu cu sentimentul întemeierii propriei fiinţe : „Cartea de faţă este reflexul teoretic al unui comentator care, timp de peste un deceniu, a trăit poezia — „stare de graţie" a spiritului creator —... ca pe propriul său argument ontologic". Desigur, nu numai opţiunea pentru eseu legitimează această scrutare de sine, acest autoportret implicat în fiecare pagină a cărţii Cele douăzeci şi nouă de prezenţe lirice contemporane strînse precum în portretele de corporaţii, pictate de Rembrandt sau Franz Hals, sînt tot atîtea imagini diferenţiate ale poeziei, tot atîtea chipuri identificabile şi identificate ale liricii actuale. Pregnanţa conceptuală, analiza semnificaţiilor, tehnica eclerajului infirmă, în aceste eseuri, principiul distanţei necesare criticului sau istoricului literar faţă de opera interpretată. De regulă, se susţine incompatibilitatea ce există între creator şi spiritul critic. Actul critic e validat în genere de capacitatea renunţării la subiectivitate (iluzorie), de putinţa detaşării de sine. Cartea aceasta e statuată de ideea că : „unde este artă, cu necesitate trebuie să fie şi spiritul critic imanent acelei arte, iar unde nu este spirit critic nu putem spera să luăm cunoştinţă de un produs artistic"... Presupunînd o poetică în care frumosul şi binele (Kalos) sînt trepte ale spiritului, eseurile poetului despre confraţii săi relevă o remarcabilă artă a portretului critic, ca în articolele despre Maria Banuş, Grigore Hagiu, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu ş.a. Dan Laurenţiu posedă o vocaţie sigură în alegerea unor reale linii de forţă, definitorii pentru un destin poetic. Lipsesc firesc din această carte cîteva nume importante ale poeziei contemporane. Dar omisiunea lor, decurgînd din caracterul de eseu al cărţii, nu reprezintă o judecată de valoare.

În schimb nu întîlnim lirismul într-o situaţie de obedienţă faţă de dogma unor etichete ca „pictural", „muzical", „original", „modern", „feminin", „conceptual", „abstract" etc. Poezia este privită în deplina ei demnitate de a fi ea însăşi, ca o lume ce instituie şi o cultură morală şi nu ca un text căruia lectura — „umbra operei" — i s-ar putea impune cu o autoritate independentă de corpul ce a proiectat-o. Dan Laurenţiu nu alege drept punct de sprijin al eseurilor sale o lectură trăită ci un principiu arhitectonic, atent la ceea ce trebuie să-i supravieţuiască creaţiei unui poet, construind oarecum în sensul folosit de Valery în prezentarea metodei lui Leonardo da Vinci. Treptat se instituie o **filosofie a poeziei din interiorul ei**, clădită pe autodezvăluirea identităţii artistice şi morale a comentatorului, care nu-şi poate permite astfel elogiul derizoriului sau idolatriile, nici anecdoticul sau poza. Eseurile sînt concentrate fără să fie rigide, decupînd vocile poeziei aproape aforistic. Li se refuză portretelor decorativismul, stridenţele, clarobscurul sau compoziţia hibridă. Dan Laurenţiu se apleacă asupra poeziei alegînd libertatea şi responsabilitatea de a fi el însuşi. Eseurile sale demonstrează că maxima angajare a poetului comentator faţă de poezie poate duce la o imagine mai obiectivă, mai adevărată, **mai morală** (s.n.) a spaţiului şi legităţilor lirismului decît am fi tentaţi să credem potrivit concepţiei ce refuză artistului obiectivitatea şi spiritul critic. Căci este oare mai subiectiv un tablou ca **Meninele** lui Velasquez pentru că surprindem pe pînză alături de mai multe portrete şi autoportretul pictorului ? În nici un caz. Precum în tabloul amintit, al cărui subiect e în realitate pictura, în volumul lui Dan Laurenţiu poezia e definită în funcţie de modul în care ea se particularizează în creaţia concretă a artistului respectiv, **după chipul şi asemănarea** sa (s.n.), „pentru a-i da chipul şi asemănarea sa", deci individualitatea.

Doina Uricariu

*) **Dan Laurenţiu, „Eseuri asupra stării de graţie", editura „Cartea Românească" 1976.**

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

Alţi poeţi laureaţi

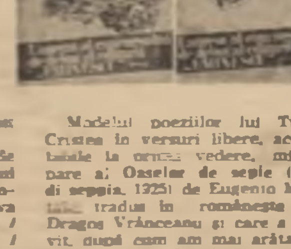

astru natal, premiat la ediţia a doua a concursului de debut al Editurii Eminescu nu e chiar prima carte a profesorului din Găeşti, Tudor Cristea (n. 10 decembrie 1945 în Jugureni-Dîmboviţa), deoarece, sub curiosul pseudonim George Buzinovski, i-a apărut în „Biblioteca Argeş", condusă de poetul Gheorghe Tomozei, placheta **Copacul îngîndurat** în 1972.

Afară de cîteva imagini, precum aceea a casei părinţilor („pierdută / între meri dulci, sub viţa de vie"), de sentimentul de iubire împins pînă la prosternare (tu, în genunchi, în faţa femeii să te-nchini / uimit de bucuria ce-o poartă-n mădulare, / tu să te laşi ucis de carnea ei, / să te afunzi în dragoste ca-n moarte...") şi mai degrabă de devoţiunea faţă de un Eros profan („stă trupul femeii alb şi fraged, / cu nările fremătînde, cu un fluviu de păr / revărsat peste umerii goi, / stă carnea ei aşteptînd înfiorată să cadă / în oceanul verde al luminii") nu mai găsim aproape nimic personal, poetul declarînd la un moment dat singur că e lipsit de capacitatea de reprezentare a lumii sau a eului. „Nu pot, zice el în poezia intitulată **Toamnă**, vedea / şi prinde nimic". De unde căderea în clişee ale limbajului poetic, extrem de populat de păsări, peşti, alge şi în deosebi oase. Pe pleoapele unui bătrîn se cern flori de măr, ca în **Bunicul** lui Delavrancea, şi „întrebări liniştite / ca nişte păsări albe". O adiere trecută prin preajmă e „bîntuită de negre păsări / cu oasele grele". Primăvara „năvăleşte pe dedesubt / apa mărilor foşnind de peşti şi plante. / În zidul caselor umblă noaptea şi ziua / şi camera are miros de alge". Undeva „noaptea / îşi lasă milul mereu / ca o apă întunecată prin care / peşti întunecaţi cu ochi roşii / plutesc într-o tăcere de moarte". Într-un **Cîntec simplu**, sub scîndura unei corăbii scufundate „algele se agaţă de visle" şi „peştii-i izbesc în tăcere pîntecul", în fine în **Dorul şi lacrima** se exprimă dorinţa de a pleca într-o lume ciudată unde „ca peştii fierbinţi / din oceanele soarelui / să umble prin fine / umbrele lumii acesteia".

Oasele însă ocupă în modul de existenţă şi fanteze al poetului primul loc. „Peste aceste cîmpii, scrie Tudor Cristea, va cobori umbra trupului meu / cufundat în apele somnului / neîmpăcat şi atunci / precum vîntur astăzi ţărîna / plină de oase în palme..." (**Dar nu...**) : „...Sub zidul prin care apele timpului curg / iarba o simt încercînd / să-mi învălue oasele..." (**Toamnă**) : „Va fi o toamnă / în oasele mele o teamă uşoară..." (**Elegie**); „...Femeia care trece totdeauna pe stradă / îşi va dezvălui ucigătoare ascunzişuri / pe care le voi privi cu cea mai adîncă / linişte care zace în oasele mele..." (**Numai paţim înspăimîntat**) : „...Neputînd / să-ţi uiţi trupul, cuvintele, rănile, carnea amorţită şi oasele / rotunjite pe drumuri străine..." (**Trecut**) : „Caut ceva ce-am pierdut demult, / ceva învelit într-o mie de ape, / o celulă cu respiraţia fragedă, / ochii verzi ai unui copil : / dar prin oase îmi curge nisipul timpului întunecînd luminările ochiului / ca o suflare de vînt".

Modelul poeziilor lui Tudor Cristea în versuri libere, acceptabile la prima vedere, mi se pare al **Oaselor de sepie** (**Ossi di seppia**, 1925) de Eugenio Montale, tradus în româneşte de Dragoş Vrînceanu şi care a servit, după cum am mai arătat, şi lui Anghel Dumbrăveanu în **Oase de corăbii** (1968). Tomul e de literatură, cum scrie Montale însuşi în dragoste „tînguioasă" : „Nu am decît aceste fraze obosite / pe care ar putea să mi le fure chiar mîine / studenţii isteţi în versuri adevărate". Dar tot el adaugă în aceeaşi poezie din ciclul „Mediterraneo" : „Şi rombul tău creşte, şi se dilată / azuria umbră nouă / Mă părăsesc pe rînd gîndurile. / Nu am simţuri ; nici simt. Nu am limite". Oasele de sepie, cochilii folosite drept colivii, nu sînt pentru Montale, poet fără limite, un spaţiu închis. La Tudor Cristea oasele nu ajung metafore.

★

Nicolae Boghian (n. 2 februarie 1948 în Ghigoieşti-Neamţ) scrie în **Ofranda mişcării**, alt volum premiat la concursul de debut al Editurii Eminescu, ediţia a doua, o poezie de aparenţă meditativă, în versuri cuminţi : „Nu mai cunoaştem în mers / decît pulsul / orelor arse sub semnul tăcerii : / braţele — arcuri — aşteaptă, invers, / ostoirea imenselor trepte ale serii. / / Poate mai mult decît fiorul / întîiului glas / săgetînd aşteptarea, / ascundem fiorul celui rămas / ofrandă mişcării, în sine uitarea...".

Meditaţiile, fragile, sînt repede convertite în poeme de dragoste : „Aud suspinul Căii Lactee. / Doar surîsul tău de femeie / aparte / schimbă rotirile în univers...". Dar poetul nu e decît „broatacul-poet / pînă dincolo de orice speranţă", dornic mereu de alte metamorfoze : „Peşte de aur m-aş preface / aşa cum / plutind în pîntecul nopţii / şi cum / săgetarea aceasta ar fi / ca un gînd / despre trupul tău duios / şi plăpînd, / săgetarea aceasta ar fi / ca un semn : / tu să mă cauţi, eu să te / -ndemn".

Nu se poate contesta graţia celui fragment : „Cum se roteşte-n amurguri / aerul ars din cetate !,/ Tu cu-n surîs te acoperi / de marea-mi singurătate".

Conştient că gîndirea e altceva decît poezia, Nicolae Boghian concepe existenţa ca un „abur" cu tendinţa de a se ridica în sus adică avînd dorinţa desprinderii de contingent : „Aburul albastru ne atrage spre munte / fără gînd fără urmă de cugetare ; / umedă şi potolită privirea / se naşte pe sine, sens şi mişcare : / în fruct se preface, apoi / alergînd printre arbori / aşteptîndu-ne, duioşi / reros îmblîndu-ne / la contopire, la reîntrupare / Aburul nostru curge spre munte, / este miracol sau rod poate fi — / fiinţa mea îl absoarbe să dăinuie, / sens şi mişcare eternul a fi".

În micul său registru, Nicolae Boghian are oarecare dezinvoltură.

Al. Piru

colocviile «luceafărului»

despre responsabilitățile tinerilor regizori (I)

● Școala românească de regie se bucură de un binemeritat prestigiu ● Cred că există cu adevărat o generație de tineri regizori capabili să satisfacă cerințele climatului cultural în care se găsește teatrul românesc ● A colporta mici idei nesemnificative sau a acorda opinii false, fără valoare, nu poate fi idealul regizorului adevărat.

● De cine depinde personalizarea regizorului tînăr?

MARIUS ROBESCU: Stimați regizori tineri, revista „Luceafărul" vă invită la o discuție despre modul actual de exercitare a profesiunii dumneavoastră. În genere, e admisă ideea că în spectacolul contemporan de teatru regia ocupă locul determinant. E cunoscut de asemenea faptul că școala românească de regie se bucură de un binemeritat prestigiu, în urma unor serii de experiențe remarcabile, prestigiu nu doar național, ci care a depășit hotarele țării. Întrucît vă privește, dumneavoastră nu reprezentați numai „noul val" în regia românească de teatru, ci sînteți, fiecare în parte, autorii unor spectacole care au întrunit aprecierile publicului și ale criticii de specialitate, precum și regizori care anticipați noi împliniri artistice, chemate să contribuie la afirmarea teatrului ca o veritabilă tribună de educație civică, spirituală, așa cum i-a fost cu limpezime prefigurată misiunea la Congresul educației politice și al culturii socialiste. Totuși, ca să nu se creadă că ne lăudăm în sînul aceleiași generații, tovarășul Valentin Silvestru, care are o experiență mai îndelungată, reprezintă pentru noi, în acest sens o garanție. Vă propun să începem discuția de la condițiile în care vă desfășurați meseria, care e, poate, mai mult decît atît, o vocație.

VALENTIN SILVESTRU: Să mulțumim cu căldură revistei „Luceafărul" care a avut inițiativa și ne-a dat posibilitatea a continua într-un fel o dezbatere foarte largă cu întreaga generație de regizori care n-au atins încă 40 de ani, și care s-a numit **Colocviul regiei tinere de la Bîrlad.** Dumneavoastră, cei din jurul acestei mese, sînteți și în convingerea mea reprezentativi în sensul deplin pentru regia românească de azi și întrebarea primă ar fi dacă vă și afirmați pe deplin, cu toată putința creatoare, în teatrele unde lucrați și în teatrele unde colaborați, dacă există cumva probleme cărora nu le-ați aflat soluția și care grevează asupra formării și dezvoltării dumneavoastră?

ALEXA VISARION: Cred că există cu adevărat la ora actuală o generație de tineri regizori capabili să satisfacă cerințele climatului cultural în care se găsește teatrul românesc. După o perioadă de solicitare maximă și de implicare maximă a artei spectacolului românesc în mișcarea culturală au existat cîțiva ani buni în care arta spectacolului a căutat, a încercat dar de multe ori nu a reușit să făurească lucrări care să însemne ceva și care să producă o relație contemporană autentică între public și teatru. Cu această generație tînără, din care facem și noi parte, s-a ajuns să se revigoreze mișcarea noastră teatrală, încercîndu-se pe căi deosebite și în același timp apropiate ca țel și preocupări esențiale — mă refer la seriozitatea cu care tinerii regizori abordează probleme importante ale dramaturgiei naționale și ale artei spectacolului în general — să facem un pas important înainte pentru acest nou deceniu de teatru. Deoarece, cu noi va începe un nou deceniu artistic, obligînd în primul rînd spectacolul românesc de teatru să redeschidă pentru scenă marile texte clasice românești. Așteptăm, de pildă, din nou **O scrisoare pierdută** realizată de noi, care să vorbească prin opera lui Caragiale publicului de azi, așteptăm să realizăm opere ale unor autori mai puțin jucați, ca Mihail Sebastian și Camil Petrescu.

MARIUS ROBESCU: Și Lucian Blaga.

ALEXA VISARION: Da. Orice operă importantă trăiește prin actualitatea ei și are valoare dacă autorul redevine mereu un autor viu, care vorbește acum, pentru noi, și prin această infuzie a lui în sensibilitatea noastră duce mai departe filonul culturii românești. Noi regizorii am ajuns, la ora actuală, datorită strădaniei unor oameni de cea mai bună intenție din cultura românească, să avem un statut de independență responsabilă, care ne obligă și prin care sîntem obligați să ne creăm **un program teatral.**

DAN MICU: Mie mi se pare — am spus-o și la colocviul de la Bîrlad și după aceea, într-un articol din revista „Teatrul", — că actuala organizare administrativă a sistemului de teatru la noi nu mai este întrutotul aptă să exprime ceea ce se cere de la teatrul românesc activ și socialist. O personalitate puternică, în formare, sau formată regizoral, personalități actoricești în formare sau formate au nevoie de un cadru nou, mult mai propriu, de existență și de creație comună. Și acest cadru cred că nu poate să fie decît **echipa de teatru.** Cred că echipele de teatru sînt în stare, ar putea fi în stare, să acopere necesitățile spirituale, culturale, și ale celor care practică teatrul, și ale spectatorilor. Ele ar orienta gîndirea și expresia teatrală în direcții reale. Ele ar orienta spectatorii către centre reale de gîndire, diferențiate și importante fiecare dintre ele.

VALENTIN SILVESTRU: Nu vedeți actualmente nici un nucleu artistic generator de asemenea posibilități? Vorbiți ca de o ipotecă ce ar greva asupra întregului cîmp teatral...

DAN MICU: Cred că, în general, întregul cîmp teatral ar trebui reorganizat pe baza acestor opțiuni. Sigur că există nuclee posibile, nuclee virtuale, unele cu o experiență de voință, dar nu de acțiune. Există nuclee care au vrut să fie echipe, care au încercat să fie echipe, dar pe care structura administrativă le-a făcut să sucombe înainte de a se fi putut exprima cu adevărat.

VALENTIN SILVESTRU: Totuși, dacă mă gîndesc la dumneavoastră — care sînteți aici, precum și la alți 30—40, de calibre diferite ca talent și capacitate de creație — dumneavoastră v-ați afirmat — poate cu dificultăți, poate nu pînă la capăt — **în structura existentă.** Înseamnă că a existat o condiție care fie că a asigurat afirmarea și dezvoltarea, fie că s-au și stabilit afinități colective capabile să modeleze actori și regizori.

ALEXANDRU TOCILESCU: Dacă e vorba de condițiile în care lucrăm noi, apoi în primul rînd, senzația mea este că lucrăm puțin față de capacitatea noastră fizică de lucru. Eu n-am mai lucrat nimic la teatrul din Pitești din luna mai 1976, pentru că întotdeauna a existat un anumit soi de motive, în începerea unui spectacol. Toată lumea îmi spune: „mai stai", „să mai vedem". Cred că toate astea vin dintr-o slabă înțelegere a ceea ce de fapt dorește publicul. Pentru că noi și ceilalți colegi ai noștri nu am prea făcut spectacole proaste, care n-au avut adeziunea publicului. Noi, generația noastră și generațiile care trebuie educate în direcția dragostei pentru teatru, am putea gîndi și lucra bine colaborînd, ajutîndu-ne, discutînd, purtînd discuții sincere, deschise pertinente și calificate cu persoanele cu care sîntem în contact cînd facem un spectacol. Ar fi dintre cele mai importante deziderate ale noastre. Să dăm idei, să trasăm un drum regizoral pe care să-l supunem apoi aprobării. Niciunul dintre noi nu are intenția de a colporta mici idei nesemnificative sau de a acredita opinii false care nu au nici o valoare. Toți sîntem conștienți de marile răspunderi ale teatrului în opera de formare și afirmare a conștiinței înaintate, inițiați pe multiple planuri în societatea noastră socialistă. Ceea ce am realizat pînă acum a fost tocmai un teatru foarte serios, nu unul formal. Formalismul nu este apanajul nostru.

IULIAN VIȘA: Ce înseamnă, pentru mine, condiția obiectivă a regizorului tînăr de azi? Repartizat în teatru, tînărul regizor ia contact cu colectivul artistic alcătuit în majoritatea covîrșitoare a cazurilor din actori rutinați, cu vastă experiență profesională. Raportul ce se clădește inevitabil poate fi formulat astfel:

lipsa „de experiență" — experiența copleșitoare,
ori
gîndul proaspăt — rutină
novator — rezistență la nou

proces foarte asemănător perioadei încordate a trecerii de la marele mut, la filmul vorbitor, caracterizat prin scepticism, teamă, refuz categoric.

Teatrul „dotat" cu un regizor tînăr este bucuros ca acesta să lucreze cît mai puțin cu putință la sediu, fiindcă el refuză continuu și alarmant piesuțele insipide, distribuțiile forțate. Noroc că există și teatre care auzind de existența regizorului X și știind că acesta va face „o trăsnaie nouă", îl invită să monteze, în speranța că spectacolul lui îi va aduce pe toți pentru cîteva clipe în atenția opiniei publice. Regizorul tînăr lucrează asiduu, cere mult și multe, într-un cuvînt nu e comod. Și iată-l peregrinînd din teatru în teatru, încercînd a-și împlini, chiar și grație întîmplării, programul regizoral pe care și l-a schițat.

● Armonii și contradicții în relația regizor-actor

VALENTIN SILVESTRU: Desenul pe care îl faceți condiției obiective a regizorului tînăr arată că apar unele dificultăți, nu tocmai mici, în calea dorinței și voinței de a realiza și de a vă realiza. Unele din aceste dificultăți sînt reale, altele să vedem dacă nu provin cumva dintr-un studiu mai puțin aplicat al realităților date. Să adăstăm deci puțin și asupra condiției subiective a creației regizorale. Vorbeați despre faptul că dumneavoastră nu greșiți și că opțiunile dumneavoastră în ceea ce privește formulele de spectacol sînt sigure, în afara oricărei îndoieli. Eu pretind însă că în viața creatoare a fiecăruia dintre cei ce vă aflați aici au existat și date care nu confirmă un asemenea verdict. Alexa Visarion, regizor admirabil și care trăiește în conștiința mea ca un artist de mare forță creatoare, a făcut spectacolul de excepție **Năpasta** la Teatrul Giulești, a montat anterior, într-un mod original, remarcabil, piese de Blaga, D. R. Popescu, Cehov și de alți autori, a lucrat cu personalitate **Procurorul** la Tg. Mureș, **Puterea și adevărul** la Bîrlad etc. În același timp, în palmaresul său există și unele opțiuni pe care nu le-am înțeles, să zicem **Scufița roșie,** precum și spectacole care nu i-au reușit. Dan Micu, admirat de mulți oameni de teatru, de mulți critici de toate generațiile, a realizat opere scenice de o valoare înaltă, indiscutabilă: **Prințesa Turandot, Piticul din grădina de vară...** Dar cu surprindere am observat că la București a pus în scenă **Nu am încredere în bărbați** într-o încercare minoră, nerealizată, și ne-am trezit că semnează chiar o comedioară, simpatică în felul ei, — dar numai într-o parte — **Fotbal,** la Giulești. Alexandru Tocilescu a dat lucrări reprezentative, a avut inițiative repertoriale și spectaculare de originalitate și fantezie, dar a produs și reprezentații de nivel mijlociu, iar experiența sa la teatrul de păpuși mi s-a părut nesemnificativă. De unde provin aceste pendulări într-un arc atît de larg? Care coardă din alcătuirea dumneavoastră n-a avut, în cazurile amintite — și în destule altele, privindu-i și pe alții — tensiunea normală? Întrebarea e cu atît mai stringentă cu cît unele din aceste spectacole n-au făcut parte din obligațiile dumneavoastră exprese, adică nu le-ați lucrat în teatrele unde erați angajați.

ALEXANDRU TOCILESCU: Pot să dau o parte din răspuns: interesul nostru de a lucra cu trupe din București, oraș care rămîne totuși focarul de teatru și focarul de cultură al țării, este uneori grevat de raporturile în care ne aflăm, la începuturile noastre, cu conducerile teatrelor cărora noi sîntem puși în situația de a le solicita o colaborare. Există regizori semnatari de drept în teatrele respective; ei își aleg piesele cele mai interesante, iar celelalte piese, care rămîn descoperite, sînt puse la dispoziția celor ce se oferă să le monteze. Prin situația asta trec și eu acum, încercînd să realizez colaborarea cu cîteva dintre teatrele bucureștene: ori accept ori închei discuția. Iată deci o cauză: nu noi alegem textele, nu noi le propunem.

ALEXA VISARION: Sîntem o generație de regizori, dar sîntem, totodată, oameni foarte deosebiți și, fiecare, măcar cu un început de personalitate. De aceea, nu tot ce spunem noi aici se aplică și tuturor celorlalți colegi. De exemplu, cred că aș avea un răspuns pentru Tocilescu: nu susțin că tot ceea ce facem noi e bun. Eu, de exemplu, nu sînt convins că tot ceea ce am făcut, chiar spectacolele de răsunet, au fost pe deplin realizate. Unele nici nu mă mai mulțumesc la ora actuală. Dar cîteva au împlinit un gînd inițial. Nu numai că nu se poate să facem doar lucruri desăvîrșite, dar cîteodată chiar un gînd bun, un prim pas orientat bine, nu se finalizează din incapacitatea noastră, alteori datorită imposibilității ca aceste gînduri să capete forma rîvnită. Am montat la Botoșani un spectacol cu un text de Shakespeare, care a ieșit foarte prost: nu cunoșteam atunci — și am avut poate șansa ca acel spectacol să iasă prost — diferența dintre idee și mijloace. Făcusem un spectacol de mijloace, aveam un inventar de mijloace moderne și încercam să le aplic la un text supunînd acestor mijloace un gînd și nu supunînd mijloacele gîndului. Sînt etape, și noi, fiind oameni tineri, care avem de învățat (depinde cum și ce învățăm) cred că unele dintre nerealizări ni se datorează în primul rînd nouă înșine. Sînt convins că ne folosesc pînă la urmă, cel puțin dintr-un punct de vedere. Nu există om care face artă, să nu aibă și eșecuri. Există însă și o sumă de condiții ale actului artistic. Eu m-am luptat pentru fiecare piesă în parte. Nu las din mînă o piesă care mă interesează. A face un compromis înseamnă a compromite gîndul inițial. Ca să ni se dea credit, trebuie să impunem a ni se da la cota pe care o pretinde momentul actual al teatrului nostru. Cu **Scufița roșie** am vrut să fac un altfel de spectacol decît avea nevoie atunci teatrul meu. Teatrul dorea un spectacol exclusiv pentru copii. Eu cred că și spectacolul pentru copii trebuie săvîrșit foarte serios și foarte profund. Dar instituția nu voia un spectacol cum îl voiam eu, un spectacol substanțial. Am acceptat totuși să-l montez pentru că actorii erau interesați de o reprezentație care să pună la încercare disponibilitatea lor de mișcare, de expresie. Critica de teatru care a analizat apoi montarea ar fi trebuit să judece mai la obiect. În afară de cîțiva oameni care scriu cronică de teatru analitică, în general se tipăresc articole pline de comparații, epitete și metafore în care nu se analizează ce a vrut să facă echipa respectivă.

MARIUS ROBESCU: E oare obligația criticului să știe ce „a vrut" regizorul? Datoria criticului onest este să aprecieze **fapte de artă** și nu intenții.

ALEXA VISARION: Condiția subiectivă a regizorului se leagă de faptul că nu putem face tot ce intenționăm — datorită posibilităților existente: text, actori, etc. — dar trebuie să facem foarte bine sau aproape de gîndirea noastră, ceea ce facem. De aceea a propune un program teatral presupune ca și atunci cînd realizezi doar o parte din el, acea parte să fie și ea semnificativă. Nu mă refer numai la punerea în scenă a unor texte importante. Noi trebuie să ne formăm actorii de mîine. Noi n-am format o generație de actori așa cum au format-o profesorii noștri. Cu generația formată de noi acum vor lucra trei-patru generații de regizori. Mircea Diaconu, Florin Zamfirescu, Ovidiu Iuliu Moldovan sînt talentați, ei lucrează acum cu noi, dar vor avea de lucru și cu mulți alții. Revin la ideea dragă mie de a face o selecție, noi între noi, pe criterii certe de valoare. Poate ajungem astfel și la ceea ce se numește echipă.

IULIAN VIȘA: Mai e ceva în ce privește condiția de creație: regizorii mai vîrstnici, afirmați, au dreptul la spații de repetiții confortabile, ca ore și durată a lucrului, la întregul spectacol. Tînărul regizor e presat să termine în timpul cel mai scurt cu putință, neglijîndu-i-se dreptul la avantajele maestrului. Neavînd timpul necesar studiului, muncii cu actorul, și nici acea toleranță de timp ce-ar trebui acordată celui ce încă tatonează, ce încearcă încă, șovăind a se exprima, regizorul aflat la început de drum este obligat să recurgă la soluții imediate și se sufocă în ele gonit de data prea apropiată a premierei.

Unii din dumneavoastră ați remarcat faptul că eu, de exemplu, am realizat spectacole inegale, citînd ca reușite **Tragedia fecioarei** de la Sibiu și **Slugă la doi stăpîni** la Piatra Neamț în contrast cu altele, neîmplinite, ca **Tineri căsătoriți caută cameră** sau **Menajera** la Sibiu. Primele două spectacole le-am gîndit multă vreme și am reușit să le impun, în timp ce celelalte citate mi s-au propus, la scurt timp după ce de abia terminasem un spectacol! Timpul insuficient de pregătire teoretică și de lucru practic a dus la rezultatele cunoscute, pe care nu le neg; le explic.

Au existat piese **(Gheorghe Lazăr a lui N. Iorga)** care mi-au fost refuzate pe motivul că sînt prea tînăr și se riscă realizarea unui spectacol **modern** care ar alunga lumea de la teatru.

DAN MICU: Alexa nu vrea să recunoască o evidență pe care o văd foarte bine. El însuși, de cînd a început să facă regie de teatru, a încercat — uneori a reușit, alteori nu a reușit — să adune sau să păstreze în jurul lui, în jurul credinței lui despre teatru, despre spectacol, un grup de actori interesați și apți să exprime idealul comun de gîndire și de expresie. La Tg. Mureș, unde am fost prima dată regizor, cred că am ajuns în timp să fac spectacole de real ecou pentru că erau făcute cu un colectiv de actori, cu o echipă în devenire, cu care aveam o experiență comună, construită în timp, o experiență ce-și pierde tristul apanaj de efemeritate și-și cîștigă unul fericit de permanență.

ALEXA VISARION: Cu toate că forma administrativă era aceeași.

DAN MICU: Dar forma administrativă de la Tg. Mureș acceptase să existe, să se exprime și să servească gîndul de expresivitate al echipei ce se formase înăuntrul ei. În momentul în care am venit în București — și aici îi dau dreptate lui Tocilescu — idealul și dorința mea s-au lovit de cursele pe care instituțiile teatrale din București, interesate și de bună credință dealtfel, mi le-au întins — și se întîmplă să le întindă oricărui regizor. Am fost tentat cu nade deosebit de interesante și aveam dreptate să accept, pentru că Teatrul Giulești, unde am pus **Fotbal,** are un grup de actori tineri, și nu numai tineri, foarte interesanți, foarte dornici să accepte oricare gînd creator nou. Paradoxal a fost că ne-am întîlnit pe un text care nu a oferit nici pe departe prilejul unei reale împliniri.

VALENTIN SILVESTRU: Ce înțelegeți prin expresia „ne-am întîlnit pe un text"? Care este mecanismul care a determinat **această** întîlnire tocmai pe acest text?

MARIUS ROBESCU: S-a nimerit, pur și simplu?

DAN MICU: Teatrul a propus colaborarea și mi-a dat mînă liberă în alegerea distribuției. Întîi a propus colaborarea. După colaborare, s-au propus un număr de texte, dintre care **Fotbal** era totuși cel mai interesant.

VALENTIN SILVESTRU: Aveați posibilitatea de a refuza, de vreme ce vă îndoiați de text? Sau nu aveați această posibilitate?

DAN MICU: Dacă aș fi avut mai mult curaj, da.

MARIUS ROBESCU: Aveați posibilitatea să propuneți alt text?

DAN MICU: În clipa aceea, nu.

VALENTIN SILVESTRU: Ajutați-ne să demontăm mai în amănunțime mecanismul care vă duce pe dumneavoastră la — să zicem — reușite parțiale.

DAN MICU: La toate spectacolele mele de care îmi amintesc cu tăcere, au fost texte care nu s-ar cuveni să existe în teatru. În ceea ce privește **Paradisul** de Horia Lovinescu la Nottara, aici s-a manifestat din partea mea o neînțelegere a contextului în care piesa a fost scrisă și la care context ea se referea, și o necunoaștere a trupei cu care lucram. În momentul acela am oferit textului soluții formale.

MARIUS ROBESCU: Sînt cel puțin două probleme importante și concrete. Prima dintre ele, se referă la relația regizor-actor. Știu că Dan Micu a avut neajunsuri cu actorii formați de alți regizori și într-o altă concepție teatrală — foarte stimabilă de altfel, glorioasă chiar, a lui Liviu Ciulei. Alexa crede că actorii pe care îi formează el acum vor fi utili pentru trei-patru generații de regizori. Nu cred. Eu cred că fiecare generație de regizori trebuie să-și formeze actorii. Aici văd sensul concepției lui Dan Micu despre echipă. Va veni alt regizor, care va avea alte vederi și altfel de talent și vă va continua, desigur, dar va și schimba multe lucruri.

ALEXA VISARION: Nu-i chiar așa. Un actor se formează pe o anumită structură, nu pe un tip de mijloace. Ion Caramitru va putea juca și în regia lui Liviu Ciulei, și în cea a lui Dan Micu, și în a unui regizor care e încă student acum.

MARIUS ROBESCU: În privința lui Caramitru sînt de acord. Dar el e un actor de excepție. Nu cred că un regizor bun trebuie să colaboreze numai cu personalități, el poate conlucra și cu actori mai puțin formați dar care să-l exprime pe el, să-l convină, cum se zice.

IULIAN VIȘA: Realizările regizorului sînt strîns legate de actorii pe care-i are la dispoziție; or, materialul nostru de lucru este adeseori demult deprofesionalizat. Echipa actoricească este o condiție fără de care îmi este tot mai greu să mă exprim coerent. La Sibiu am încercat a mi-o forma, dar totul e doar în fașă, (fiindcă, ce păcat, spectacolele bune sînt obligat să le realizez aiurea), nu pot avea o continuitate în cadrul embrionului de echipă sibiană.

MARIUS ROBESCU: Expusesem o primă problemă care mi s-a părut importantă și concretă. Cealaltă, tot atît de importantă și concretă, mi s-a părut a fi relația complicată dintre regizor și repertoriu, capacitatea pe care o are regizorul de a-și influența alcătuirea repertoriului, de a interveni în fixarea listei de piese care se numește repertoriu. Am impresia că cele mai multe dintre eșecurile regizorale s-au petrecut tocmai din pricină că artiștilor în cauză nu le convenea structural piesa respectivă.

● Probleme reale și probleme imaginare ale programului personal

VALENTIN SILVESTRU: Discuția atinge în acest punct o chestiune esențială pentru destinul teatrului și anume: dacă putem statua că într-o mișcare teatrală există structuri închise, incomunicante și posibilități strict limitate de străpungere a acestor structuri; dacă există o imposibilitate pentru un regizor de a lucra cu anumiți actori și o posibilitate relativ limitată de a lucra cu alți actori; dacă există neputință funciară de a se lucra cu un tip de piese sau regia e deschisă tuturor tipurilor de lucrări teatrale.

Nici tradiția teatrului românesc, nici experiența teatrului universal nu confirmă atari stări de incomunicabilitate. După cum știți, Ion Sava a lucrat cu o trupă strălucită la Iași, a montat însă cu ea, nevoit, și piese derizorii. Ceea ce a izbutit la București cu **Frumoasa din pădurea adormită** de Rosso di San Secondo a însemnat o experiență importantă în ce privește lansarea unor actori și a unei idei de transpunere, dar nu și ca afirmare a unei piese, n-a fost un succes literar. Existențele dumneavoastră pledează pentru comunicabilități și interferențe. Dumneavoastră ajungeți într-un teatru format să spunem, cu tradiții, dar la un moment dat, cîștigînd încrederea actorilor, oferindu-le o modalitate novatoare de lucru, atrăgîndu-i pentru un gînd important și angajîndu-i într-un repertoriu serios, ei merg cu dumneavoastră — și uite, așa se realizează **Meșterul Manole** sau **Unchiul Vania** la Naționalul clujean ori **Năpasta** la Giulești. Există trupe care au fost declarate multă vreme total afone, ca aceea de la Turda, iată însă că Aurel Manea a investit energie și talent în acel loc și a izbutit excelente spectacole, unul cu o comedie de Kataev. Cel dintîi examen al său, strălucit examen, l-a dat la Sibiu, nu la București. Există actori din țară care se integrează în trupele bucureștene și alții care după activități glorioase în orașe mici vin de vegetează aici anonimi pînă ies la pensie. Teatrul e veșnic context. În acest context asistăm îndeobște la reușite cînd principalii factori de creație convin asupra unei idei însemnate de teatru. Pentru realizarea acestei idei e nevoie uneori de un regizor, alteori de un director. De pildă, directorul care l-a invitat pe Dan Micu la București a avut o idee excelentă. Nu se poate realiza nici la noi, nici aiurea, maximum de garanții în vederea reușitei. Nici nu știm dacă există posibilitatea unor garanții indubitabile. Sînt regizori importanți a căror viață și creație pledează tocmai pentru deschidere continuă, generoasă față de posibilitățile de a înriuri lumea prin teatru, care-și schimbă ei înșiși formulele și refuză închistarea, fie și într-un concept, altminteri atrăgător, cum ar fi echipa fixă. Evident, orice concepție estetică stabilă presupune accepții și refuzuri — în primul rînd, însă, cred eu, de principii creatoare, orientări ideologice și estetice, un crez artistic ferm ducînd nu la înțepeniri și separări, ci la multiplicarea continuă a confluențelor.

Formulînd asemenea opinii, pe care vă rog să le luați, dacă socotiți că e cazul, în discuție, trec totuși, binișor, la întrebarea următoare. Ea se referă la noțiunea interesantă și plină de miez — programul personal al creatorului. Atîta vreme cît regizorul are posibilitatea de a lucra nu numai pe o scenă, putînd fi deci, temporar, cooptat și în alte colective, programul acesta personal înseamnă o sumă de responsabilități reciproce. Ce înțelegeți dumneavoastră prin **program personal?** Uneori ne lăsați impresia, nouă, celor care vă studiem activitatea, că abdicați de la acest program personal, că l-ați suspendat sau că exigențele care-l determinaseră nu mai funcționează. Ați lansat autori români, ați lansat piese în premieră absolută? Ați impus cu consecvență, fără abdicări, o modalitate nouă de a face teatru?

Masă rotundă organizată de Marius Robescu și Valentin Silvestru

(Într-un număr viitor, continuarea discuției în problema raporturilor regizorilor cu autorii dramatici și în cea cu actorii-creatori și actorii-funcționari).

Cîntarea României

„Eternă țară, timp mereu vibrînd"

Prezența studenților în manifestările culturale de nivel național era, pînă nu de multă vreme, dominată de cei din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara și, eventual, Brașov. Festivalurile naționale ale artei studențești în ultimele ediții au adus în prim-plan valori artistice din centre universitare aproape inexistente cu două decenii în urmă, ajungîndu-se în 1976 la o veritabilă desfășurare de forțe culturale studențești. A scrie despre formațiile studențești din București, Iași sau Cluj-Napoca nu ar aduce noutăți în plus. Ele s-au impus deja în perimetrul cultural extra-studențesc, ca valori de sine stătătoare, concurînd de la egal la egal cu echipe profesioniste consacrate pe plan național. Plusul lor de forță provine dintr-o abordare inedită a fenomenului artistic, abandonînd formulele prăfuite în favoarea unor experimente demne de luat în seamă.

La Craiova s-a înființat, cu ani în urmă, o facultate de filologie. Craiova lui Al. Macedonski, Ion Maiorescu, Brâncuși, N. Titulescu, Ion Țuculescu, Al. Balaci, Mihnea Gheorghiu. Facultatea a pornit încet dar sigur și în scurt timp aici au apărut cadre didactice de prestigiu. Ba, mai mult, pe lîngă tomurile lor din librării, au început să apară cărțile discipolilor. A apărut Daniela Crăsnaru, Dumitru Velea etc.

Vocația de artiști pe lîngă cea de profesori s-a conturat destul de repede. Cîteva formații artistice ale studenților Facultății de filologie din Craiova la edițiile F.N.A.S. din 1974 și 1976 au devenit laureate. Anul festivalului național **Cîntarea României** readuce în atenția spectatorilor studenții acestei facultăți. În 1976 aceste formații au trecut prin cîteva locuri de seamă ale istoriei românilor. „Pe urmele eroilor" se intitula o serie de spectacole dedicate aniversării Independenței României. Studenții de azi au cîntat pe locurile războiului de independență de la Calafat și Vidin, s-au confruntat cu gestul artistic al țăranilor din străvechea Oltenie și cu muncitorii unui mare centru industrial contemporan. Cu un cor de 40 de fete (laureat al F.N.A.S.), condus de profesorul Boris Chelaru, și cu un montaj literar intitulat **Eternă țară — timp mereu vibrînd** (cu versuri ale studenților și cadrelor didactice-poeți), studenții filologi au epuizat direcțiile din sud-vestul României de azi. Pe aceleași trasee cu cele

Mihai Rusu: „Cîntarea României"

două formații a călcat și o formație de dansuri. Selectînd valori ale creației populare din cercetările de teren, grupul folcloric a repus în circulație texte și dansuri de o valoare incontestabilă. Gestul ca atare merită luat în seamă, în contextul atîtor prelucrări după ureche a creației populare, ajunsă în unele cazuri în fața unor veritabile mistificări în raport cu semnificația și forma inițială. O preluare cît de cît științifică, bazată pe cunoașterea profundă a realităților folclorice, dă spectacolelor forță și expresie. Cîntece dintr-o veritabilă arhivă spirituală se reîntîlnesc astfel cu omul contemporan prin intermediul acestor discipoli. Mioara Florescu, Georgeta Popa și Mihai Boduar se pot considera, fără gloria imediată a unui Ion Dolănescu sau Maria Ciobanu, veritabili interpreți de muzică populară.

În festivalul național **Cîntarea României,** studenții Facultății de filologie din Craiova au hotărît să participe în faza județeană, alături de formațiile tinerilor muncitori și țărani. Gestul ca atare comportă mai multe semnificații. Legarea studenților de viață, de realitățile contemporane, întîlnirea pe plan cultural cu cei în mijlocul cărora vor lucra, nu poate să aibă decît un efect stimulator. Creația studenților se va confrunta cu cea a tinerilor din alte medii de viață. Vor concura la poezie Ion Gheorghișor, Ion Popescu, Mihai Măceș și Liana Marcu, iar la critică Constantin Barbu și Ghiță Marius. Între timp, cercurile științifice studențești vor include în tematica lor de cercetare lucrări axate pe evoluția și desfășurarea importantelor aniversări ale anului 1977.

...Se pregăteau de spectacole, se pregăteau de sesiune. I-am urmărit în două după-amiezi. Nu diferă cu nimic de tinerii obișnuiți din zilele noastre. Doar examenele îi pot face mai tăcuți și-i pot lipsi de o arhicunoscută exuberanță și volubilitate. Sesiunea era încă departe. Repetau la nesfîrșit pași de dans spre a le da ritmul și geometria văzută undeva într-o comună. Corul de fete se împărțea între gînduri la cine știe ce poveste de dragoste și vocea hotărîtă a dirijorului nemulțumit de o tonalitate.

Ce vor reprezenta spectacolele filologilor în Festivalul național **Cîntarea României?** Un plus de calitate, o profundă manifestare de patriotism și o serioasă pregătire pentru a deveni nu numai profesori, ci și veritabili animatori culturali. De altfel, prezența studenților în acest prestigios festival poate aduna mai multe asemenea spectacole și formații. Mulți dintre studenții facultăților cu profil artistic din țară conduc și instruiesc formații de tineri muncitori, asigurînd un plus de calitate.

Prezența studenților filologi din Craiova merită urmărită cu toată atenția. Resursele culturale ale Craiovei se așează pe temeliile tradițiilor culturale românești, își așează ultima vîrstă a creației într-un perimetru al marilor izbînzi.

Ilie Motora

VIRGIL CARIANOPOL

Dorobanțul gornist

Sunind atacul, el, gornistul
Prin goarna lui parcă vorbea,
Parcă-ndemna pe fiecare,
Pe orice ins ce se bătea,

Cei care-l auzeau mai aprigi,
Mai fără teamă s-avintau.
cu cintu-acesta dorobanții
Mai cu putere se băteau.

Dar a venit din zări o schijă,
Pe cînd cînta mai avintat,
L-a doborît, dar cîntul încă
Suna, suna neîncetat.

Cînd l-au găsit stringea în brațe
Răcitul corn, nici nu gemea,
Era prezent pentru lumină
Dar pentru el nu mai era.

Unde plecase ? Nu departe.
Suise-n iureșul furtunii
Să sune lupta pentru viață
Din cornul strălucit al lunii.

DUMITRU BĂLĂEȚ

Lumină

în snopii cu spicul înțelesului copt va inflori
o altă lumină,
nouă va fi raza, nouă orbita gîndului
gravitînd spre adîncuri
unde în somn cu pleoapele străvezii
se odihnește cuvîntul
și trec cețuri luminoase în jurul lui, boletul
de umbre
al inserărilor pe zăpezi ; neliniștea clipei
curgînd în destin
ca o lacrimă la chemarea stelei ; mai jos
somnul
în deriva luminii ca-ntr-o voință de fluviu
acrotitor
plutirii de lebede la adierea trestiei gînditoare.
Și cînd cîmpiile vor fi cuprinse din nou de
clinchetul sevelor,
un nor de argint va suna deșteptarea sub
țesătură de fulgere ;
din adîncul visului voi veni să-mi aduc aminte
de mine,
să văd turmele și cîntecele ploiului odrăslind,
clătinătoarea uimire a frunzelor ; asupra
freamătului
voi stărui îndelung și mireasma cuvintelor
în nervuri cărnoase de floare.

ION MĂRGINEANU

Portretul poporului meu

sub talpa singelui mănos
flacăra-n seminte se divide
numai unirea cu sufletul lui
gura florilor deschide

foșnesc prin os cărunte bătălii
și-orgoliul sevei de goruni
numai unirea cu inima lui
țesut-a peste cîmp cununi

curată casă e oglinda
în care numele e nuntă
numai unirea cu visele lui
trecerea vremii o înfruntă

sub talpa crezului de țară
cenușa se divide-n dor
cu el se scrie hărnic chipul
acestui minunat popor

VIOREL SÂNPETREAN

Flamură vie

Tălmăcit este graiul
Aplecat către lume, de roade prea plin.
Amiaza izbînzii e vara cea clară,
Metalice vești rămîn mute în noapte,
Și urcă-n ghirlande în grădina solară.

O, dulcele semn
Ca o flamură vie în setea de sare.
Metalice vești rămîn mute în noapte,
În cumpăna lumii trezești murmurare,
Pe vîrfuri de valuri, corabie de șoapte.

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

tunul de catifea

O metaforă dramatică la 1877

valentin munteanu

O casă dărăpănată în mijlocul viscolului. Lîngă ea un șopron, dărăpănat și el, în care stau închiși vreo douăzeci de prizonieri turci. Între casă și șopron — un tun și lada lui de muniții. Căpitanul dă ocol — zadarnic — în jurul ciudatei așezări în căutarea unui drum.
În casa rău apărată de ușa și ferestrele stricate, Volintirul scrie ceva pe genunchi. Roșiorul își curăță arma. Într-un colț — o bătrînă uitată de ani.

VOLINTIRUL : „Ziua a patra... Ieri am terminat pîinea... Noaptea a mai nins..."
ROȘIORUL : Lasă-l dracului de pomelnic !
VOLINTIRUL : *(imperturbabil)* „Au murit doi prizonieri... Tunul e în bună stare..." Astea-s cuvintele trebuitoare pe cînd n-om mai fi...
ROȘIORUL : Cînd n-om mai fi nu ne mai e trebuitor nimic.
VOLINTIRUL : Nu nouă... Să știe țara că ne-am rătăcit, c-am tras după noi prin cele zăpezi un tun, că nu l-am dat turcului, c-am luat douăzeci de prinși.
ROȘIORUL: Și că ni-e foame !
VOLINTIRUL: Și că ni-e foame. E scris tot... Cei doi prizonieri au murit înghețați ?
ROȘIORUL: Înghețați, cum o să murim și noi...
VOLINTIRUL: *(scrie)* „Prinșii au murit înghețați".
ROȘIORUL: Mai scrie: cum o să murim și noi... Băbuțo, nu mai ai pe undeva vreun fir de mălai, o coajă de ceapă, un cartof degerat, orice...? *(a intrat Căpitanul).*
CĂPITANUL: Las-o-n pace ! Știi că n-are... Băbuțo, caută de-ți amintește cîte poște sînt pînă la Plevna, pe unde vine adică... Încolo sau încolo... Și locului ăsta cum îi spune ?...
BĂTRÎNA: Nu-i spune nici cum. E o casă, nu-i un loc... Iar Plevna... Feciorul meu, demult, Hristo îl chema, a fost răstignit la Plevna în Vinerea Mare... Haiduc. L-au batjocorit zicîndu-i să învie...
ROȘIORUL: Iar începe...
BĂTRÎNA: Pe Mirko l-au dus în robie de la doi ani... Todor a trecut la credința lor și s-a chemat Selim. A căzut la Beograd, tot de mult... Numai eu am rămas. Mi-o fi murit moartea, așa cred...
CĂPITANUL: Dar locul ăsta trebuie să aibă un nume... Un nume ! Uite harta asta !
BĂTRÎNA: N-are, nepoate... Sau îl are pe al meu... Dar numele meu l-am uitat. Îi țin minte doar pe Hristo, Mirko și Todor... Hristo era cel mai frumos...
VOLINTIRUL: Bătrîna a vorbit ieri despre niște lucruri și oameni de mai bine de o sută de ani... Le-am notat pe toate.
CĂPITANUL: De notat ne arde nouă !... Harta nu-i bună la nimic ! De jur împrejur zăpadă și dealuri iar aici o babă nebună care nu știe nici unde locuiește... *(agitație în șopron)* Sigur, așteaptă masa. Strigă-le, roșiorule că azi nu se mănîncă... Nici noi n-am luat în gură decît zăpadă... Și zăpada, se știe, nu-ngrașă deloc. Băbuțo, poate, totuși îți amintești... *(Roșiorul a ieșit).*
BĂTRÎNA: Îmi amintesc tot... Și de Hristo, și de Mirko și de Todor... Parc-a fost ieri... Dar poate chiar ieri a fost... Hristo era frumos ca Mîntuitorul...
CĂPITANUL: Volintirule, s-o luăm de la capăt... Adu-ți pomelnicul mai la lumină... Cînd s-a lăsat ceața noi eram aici. Cu trei tunuri. În stînga era bateria sergentului Zăgan. În dreapta a căpitanului Lambru... Au năvălit turcii... Numai tunul ăsta era trebăluit... Cei s-au speriat și au luat-o la fugă... Noi am rămas să luptăm cu liftele păgîne... Vezi dacă și-n pomelnicul tău e așa...
VOLINTIRUL: Așa-i...
CĂPITANUL: Încep să-mi pierd mințile... Se zice că de foame poți să-ți pierzi mințile... Cît a durat măcelul ? Preț de un ceas, de două ?
VOLINTIRUL: Un ceas...
CĂPITANUL: Apoi, noi ăștia trei care-am rămas am pornit pe urmele roților... Ceața nu se ridicase...
VOLINTIRUL: Și nu s-a ridicat toată noaptea...
CĂPITANUL: La miază am dat de tun și de cai sfîrtecați de lupi... Ne-am înhămat în locul cailor...
VOLINTIRUL: „Căpestrele, chingile erau pline de sînge". Așa am scris și așa era...
CĂPITANUL: Apoi în cale ne-au ieșit turcii... Am pus tunul în bătaie și... *(crește)* Slavă domnului că n-a fost nevoie să tragem. Și e: eram rătăciți prin ceața din tunul lunii. S-au predat... *(bătînd cu mîna pe hartă)* Și unde sîntem acum ? În spatele lor, în spatele alor noștri ? Cine ne va găsi în pustietatea asta ? Moartea, da, de asta sînt sigur... Dar eu nu vreau să mor !...
VOLINTIRUL: *(scrie)* Nici eu...
CĂPITANUL: Ai scris și asta ?
VOLINTIRUL: Nu. Aici scrie numai ce ni se întîmplă nu și altele... Adică ce gîndesc sau la ce visez... Vreau să vă întreb ceva...
CĂPITANUL : Întreabă, hai, întreabă. Chiar dacă nu se cade...
VOLINTIRUL: Despre tunul nostru...
CĂPITANUL: Ce e cu el ? E una, strălucește, e arma noastră cea mai de temut. Cu un tun eșu învingător în orice luptă...
VOLINTIRUL: Știu, domnule căpitan... Dar de ce nu ne lăsați să ne apropiem de el ?...
CĂPITANUL: Pentru că nu știți să-l mînuiți. Iar lada cu obuze poate lua foc oricînd. Și atunci...
VOLINTIRUL: Dar dacă lada asta... e goală ?
CĂPITANUL: Cum ? Volintir cum poți vorbi așa căpitanului tău ? Treci în post !
VOLINTIRUL: Am înțeles, domnule căpitan... *(lese).*
CĂPITANUL: Ei, drăcia dracului ! Cine i-a mai lăsat la rezbel și pe mucoșii ăștia !? *(ușa, roșior).* Ei, roșior ce se aude cu prinșii ?
ROȘIORUL: Ca și cu noi. Li-e foame...
CĂPITANUL: Numai la mîncare ți-e gîndul... Dacă era după alde tine rămîneai acasă la mămăligă și mai stăteam o mie de ani sub turci... Ce minte o fi aia care are-n ea numai gîndul mîncării ?
ROȘIORUL: Minte proastă de țăran... L-ați pedepsit pe volintir ?
CĂPITANUL: Pentru același lucru de care te-am iertat pe tine. Tot la mîncare îl ducea mintea...
ROȘIORUL: Vedeți ? Și doar el e băiat cu școală...
CĂPITANUL: Tocmai de aia l-am pedepsit... Inspecția armelor ! Ia să-ți văd pușca...
ROȘIORUL: Am înțeles, să trăiți...*(prezintă arma)*
CĂPITANUL: Mda... Asta ce-i ?
ROȘIORUL: O pată...
CĂPITANUL: De rugină...
ROȘIORUL: De sînge, domnu' căpitan... Mai trece prin bandaj și... Vedeți, s-a dus...
CĂPITANUL: Bine... Unde ai făcut instrucția ?
ROȘIORUL: La Ploiești, la domnul căpitan Zăgănescu.
CĂPITANUL: Bine... Vezi de foc...
ROȘIORUL: Nu mai avem lemne, domn' căpitan...
CĂPITANUL: Bine... Turcii și-au îngropat morții ?
ROȘIORUL: Încă de dimineață... Le-au spus ceva pe limba lor apoi au acoperit groapa mai mult cu zăpadă decît cu pămînt. Erau tineri ai dracului... Dumnezeul lor să-i odihnească... Dar cu bătrîna ce-i ? Domn' căpitan, a murit bătrîna !...
BĂTRÎNA : Nu ți-am spus că mie mi-a murit moartea ?... Mi-a ghicit o ghicitoare că o să trăiesc atît cît vor fi turcii stăpîni pe pămîntul meu. Și turcii o să fie veșnic stăpîni.
ROȘIORUL: *(rîde)* Auziți-o, domn' căpitan !... Băbuțo, păi nu mai sînt... Noi sîntem români, de peste Dunăre dacă știi unde-i Dunărea...
BĂTRÎNA: Nu știu, nepoate... Hristo știa... Mi-a povestit odată... De mult...
ROȘIORUL: Păi, noi băbuțo, te-am scăpat de turci. Uite-i afară, legați unul de altul.
CĂPITANUL: Las-o... Mai bine-ai găsi niște lemne...
ROȘIORUL: Lemne-neam, domn' căpitan... Doar dacă desfacem paiele de pe acoperiș... Dar rămîne băbuța fără adăpost... Văd că de foame mai trăiește încă o sută de ani, dar fără acoperiș nu știu... A, și mai e lada de obuze... Numai bună de foc...
CĂPITANUL: *(ars)* Lada de obuze ? Cum îndrăznești, soldat ?
ROȘIORUL: Mă gîndeam că, poate, e goală și că ne amăgiți așa, ca să nu ne fie frică...
VOLINTIRUL: *(intră speriat)* Domnu' căpitan ! Turcii ! Vin turcii ! Din vîrful dealului am văzut apropiindu-se un pîlc întreg, călări !
CĂPITANUL: La tun ! La tun ! *(ușă trîntită, pași prin zăpada înghețată)* Tunul în poziție de luptă ! *(agitație la prizonieri)* Au simțit că le vin neamurile... Baionetele la arme... !
VOLINTIRUL: Domn' căpitan, sîntem numai trei...
CĂPITANUL: Ba douăzeci și unu... Socotește singur... „Românul are șapte vieți în piept-u-i de aramă", adaugă și tunul și-o să vezi că sîntem de două ori cît ei... Baionetele la arm !
(tensiune, apoi liniște)
ROȘIORUL: Au apărut pe creastă... Au cai odihniți.
VOLINTIRUL: Pușca nu bate pînă la ei...
CĂPITANUL: Îi lăsăm să se apropie.
VOLINTIRUL: Dar tunul bate...
CĂPITANUL: Am spus: îi lăsăm să se apropie... Ce scrii acolo ?
VOLINTIRUL: Că-i lăsăm să se apropie... „Sînt mulți în vîrful dealului... Caii joacă nerăbdători în zăpada adîncă... Poate nu-s o sută da-s mulți. De ce nu ne atacă ?..." Domnu' căpitan, de ce nu ne-atacă ?
CĂPITANUL: I-o fi speriat tunul... Uite că vine unul cu o năframă albă...
ROȘIORUL : Un sol... *(murmure la prizonieri)* Gura ! Dacă scoate unul vreo vorbă către sol îl împușc. Tălmăcește Hussein, ce-am poruncit !...
VOLINTIRUL: „Se apropie un sol". O, de-ar fi un sol de pace !
ROȘIORUL: Pace cu cotropitorii ? Mai bine moartea ! Eu trag în el, domn' căpitan...
CĂPITANUL: Nu, e sol... Toți domnitorii noștri i-au primit bine pe soli.
ROȘIORUL: Vreți să-i și ospătăm ! Cu zăpadă ! După legea mea, mai bine cu pămînt.
TURCUL: *(a ajuns)*: Bună ziua... Sînt Ibrahim, ienicer, trimis al luminatului Amza, comandantul și stăpînul meu...
ROȘIORUL: Descalecă, ienicerule ! Te afli în fața unui căpitan din armata română...
TURCUL: Descalec... Doar că armata română și toți căpitanii ei mai au puține zile de trăit. Mă închin deci în fața unui mort. Fie-ți țărîna ușoară, parcă așa se spune la voi...
CĂPITANUL: Dacă ai venit pentru prohod poți să faci calea întoarsă. După ce vom spulbera stolul vostru vom ști să ne bocim morții și singuri...
TURCUL: Luminatul Amza, viteaz între viteji, soare al Burgasului, iubit de Allah, preamărit de oștenii săi...

Aurel Nedelcu : „Soția prizonierului"

CĂPITANUL: Mai scurt, ienicerule...
TURCUL : Vă cere luminatul Amza să predați deîndată și fără vărsare de sînge tunul vostru, armele voastre și prizonierii... Iar voi...
CĂPITANUL: *(șoptit)* La uite-l că se-ngrijește și de soarta noastră. Ce e cu noi ?
TURCUL: Voi puteți pleca în cele patru vînturi căci de nu vă vor ucide alți ieniceri sau spahii vă vor purta de grijă lupii !
ROȘIORUL: Eu îl împușc, domnule căpitan...
TURCUL: Moartea mea nu vă scapă de o voastră. Sînteți numai trei...
CĂPITANUL: Și un tun. Deși ni l-ai cerut, l-ai uitat...
TURCUL: Slăvitul Amza așteaptă răspuns într-o jumătate de ceas... Și răspunsul să fie ăsta : lăsați totul aici și porniți înspre pădure... Vă luați cu voi numai viețile pe care milostivul Amza vi le lasă...
CĂPITANUL: Spune-i, ienicerule, lui Amza... Sau nu, nu-i spune nimic. Vom cumpăni și veți avea răspunsul la timpul potrivit.
TURCUL: Prea bine... Vă doresc gînduri bune...
CĂPITANUL: Stai o clipă, ienicerule... Tu ești turc ?
TURCUL: Turc.
CĂPITANUL: Și de unde știi așa de bine românește ? Ai avut vreo slujbă prin principate ? Atunci înseamnă că ne cunoști bine pe noi românii și i-ai putea da stăpînului tău un sfat...
TURCUL: N-am trecut Dunărea niciodată.
CĂPITANUL: Atunci ?
TURCUL : Nu știu... Cînd am auzit întîi vorbindu-se românește am înțeles tot și m-am trezit vorbind și eu o limbă care nici nu știam că există...
VOLINTIRUL: E român, domnule căpitan !
TURCUL: Sînt turc.
CĂPITANUL: Ba ești român... Furat de copil de la noi și dus în oastea secătuită...
TURCUL: Sînt turc...
VOLINTIRUL: Omule, ești român... Vorbești ca oamenii de lîngă București...
TURCUL: Sînt turc... Alah să vă lumineze gîndurile...
(În șopron animație potolită de cîte un MĂ ! al Roșiorului. Căpitanul curăță tunul. Roșiorul aruncă zăpada din jurul lui. Volintirul scrie sprijinit de șopron.)
VOLINTIRUL: „Și turcul venit cu solia era român de-al nostru trecut de copil la credința păgînă. Dumnezeu să-l ierte că nu știe ce face"...
ROȘIORUL: Iar scrii ?
VOLINTIRUL: „Și e tot mai frig. În jumătatea asta de ceas cît ne-a rămas de trăit, a zis domnu' căpitan să intrăm pe rînd în coliba fără foc a bulgăroaicei. Să putem lupta". „Și, dragi părinți, să-mi iertați moartea timpurie, dar sînt lucruri pentru care merită să mori. Neatîrnarea țării merită... Cînd scriu ȚARĂ degetele înghețate se dezmorțesc... Țară... Țară..." *(căpitanul ocolește din nou mica așezare)*
ROȘIORUL: Mai lasă scrisul, volintirule, și du-te de te-ncălzește... Da-ntîi ascultă aici... Tu chiar crezi că tunul ăsta are ghiulele ? Da ce-a lăcătuit domn' căpitan lada aia de parcă ar ține în ea tezaurul țării, nu ghiulele ?... Și pe țeavă s-o fi aflînd vreo una ? Hm, ce zici ? Eu sînt roșior, nu mă pricep la tunuri, tu ca volintir care nu te pricepi la nimic, poate știi... Sau ai amuțit de frică ?
VOLINTIRUL: Nu știu... Numai domn' căpitan... Da nu-l întreba... Bine că trăim... „Dragi părinți, spuneți tuturor să fie foarte fericiți în primul rînd pentru că trăiesc"...
ROȘIORUL: Ai căpiat, Volintirule ! Lasă scrisul și du-te la căldură !
CĂPITANUL: *(a apărut)* Du-te volintirule...
ROȘIORUL: Să trăiți, dom' căpitan. Căprăria de roșiori e gata de război...
CĂPITANUL: Bine, roșiorule... Du-te și tu la căldură... Mai avem puțin pînă începe...
ROȘIORUL: Să trăiți; pe mine căldura mă moleșește, îmi dă somn...
VOLINTIRUL: Și pe mine. Spuneați că mai avem puțin...
CĂPITANUL : Cîți ani ai, volintirule ?...
VOLINTIRUL: În acte 18...
CĂPITANUL: Nu te-am întrebat niciodată dacă mai ai frați, surori...
VOLINTIRUL: Nici nu era cînd, domnule căpitan... Sînt singur la părinți...
CĂPITANUL: Bine... și-acum să hotărîm...
ROȘIORUL: Ce să hotărîm ?...
CĂPITANUL: Ce ne-au propus turcii... Mai avem cîteva minute. Deobicei nu cer părerea trupei dar acum... Adică rămînem să luptăm sau...
ROȘIORUL: Domnule căpitan, eu credeam că hotărîrea ați luat-o de cum a venit solul...
VOLINTIRUL : Iar eu credeam că mai demult... De la 9 mai...
CĂPITANUL: Și nu eu. Ci România. Vă mulțumesc...
ROȘIORUL: Hei, prizonieri... Ascultă comanda la mine ! Dacă s-o întîmpla s-o mierlesc să mă îngropați ca lumea... Cel puțin un metru jumătate sub pămînt, nu în zăpadă. E ordin ! Tălmăcește, Hussein !...
CĂPITANUL: A venit momentul... Roșior, alege un prizonier și adu-l aici...
ROȘIORUL: Am înțeles...
CĂPITANUL : Leagă-l...
ROȘIORUL: Să trăiți, e legat...
CĂPITANUL : Leagă-l de tun...
VOLINTIRUL: Domnule căpitan...
CĂPITAN: Ordin, am spus...
VOLINTIRUL : Da, domnule căpitan...
(De departe, împușcături).
VOLINTIRUL: De ce nu atacă ? Ce văd ? Iar vine solul ăla spurcat ? Ce mai vrea ? De ce nu atacă ? Să atace ! Vreau să atace ! Vreau să atace ! E dreptul meu să mor luptînd !
(solul a ajuns lîngă tun)
CĂPITANUL: Ce mai vrei, Ibrahim ?...
TURCUL: Pace.
CĂPITANUL: N-o primim. Ne-ați dat acea jumătate de ceas. A trecut. Alta nu ne mai trebuie... Avem cu ce lupta.
TURCUL: Pace am zis... O ștafetă a vizirului Osman l-a înștiințat acum pe marele și luminatul Amza că garnizoana noastră s-a predat azi dimineață. Noi, ca și voi, eram un pîlc rătăcit în viscol și noapte... Ordinul sună răspicat: să ne încredințăm armatelor române, ruse și voluntarilor bulgari...
ROȘIORUL: Nu e un șiretlic ?
TURCUL: Alah mi-e martor...
ROȘIORUL: Spune Dumnezeu și-atunci te cred, românul dracului !
CĂPITANUL: Și de ce n-a venit Amza însuși ?
TURCUL: La auzul veștii măritul Amza și-a luat viața... El și doi ofițeri. Am rămas 32... Iată sabia mea.
Turcii coboară panta aruncîndu-și armele într-un maidan lîngă tun. Roșiorul îl strînge apoi într-o parte).
CĂPITANUL: Facem convoiul... Tunul în față... Prizonierii după el... Ibrahim, ieși dintre prizonieri... N-auzi ?
TURCUL: Nu domnule căpitan... Eu sînt prizonier turc.
VOLINTIRUL: Rămîi cu bine, băbuțo... Ei, vezi, ai trăit-o și pe asta ! Ești scăpată de turci... Hei, băbuțo ! Domnule căpitan, e rece ! A murit...
CĂPITANUL : Roșior, ține cheia de la lada cu muniții și aruncă pietroaiele din ea... Convoi, alinierea... În urma tunului, înainte marș ! *(Și convoiul se pune în mișcare).*

teatru

t

Pelicanul

Teatrul lui Strindberg este structurat, după cum se știe, în jurul unor teme — pe cît de puține ca număr, pe atît de profunde, pregnante : mă gîndesc la obsesia neînțelegerii dintre membrii cuplului conjugal, la cea a raportului dintre stăpîn și servitor și, în fine, la copilul-victimă al irresponsabilității părinților săi. Nu e de mirare deci, că toate acestea, apar și în **Pelicanul**, text montat de curînd pe scena teatrului Bulandra.

Ce-ar aduce în plus această piesă față de altele — din dramaturgia lui Strindberg ? Sau prin ce ne-ar aminti ea capodoperele literaturii dramatice universale ? Prin mai multe aspecte, demne de semnalat. Mă gîndesc, în primul rînd, la faptul că (la fel ca la Cehov) cei patru eroi principali ai textului, nu pot începe o viață nouă. Deoarece trecutul lor stă sub semnul culpei, sub zodia neîmplinirii și-a pesimismului ; fiecare din cei trei membri ai familiei este marcat de monstruozitatea mamei ; complexat și dezabuzat datorită egoismului ei. Ori o viață nouă nu se poate începe fără o energie supranaturală. De aceea, mi-aș permite să fac un calambur, afirmînd că singura viață nouă la care au acces cei trei membri ai familiei este moartea : copiii nu se împotrivesc focului care-a cuprins casa, iar mama lor împlinește în final, acel gînd care o urmărea de la începutul piesei : sinuciderea.

Apoi, fiindcă tot am pornit pe panta comparațiilor, vreau să semnalez asemănarea dintre piesa lui Strindberg și **Hamlet**. Ca și în capodopera shakespeareană, Tatăl, deși absent din piesă, domină acțiunea precum stafia bătrînului Rege, dezvăluind — prin scrisoarea lăsată după moartea sa, fiului — adevărul despre văduvă și ginerele ei. Sînt deci, alături de atuurile caracteristice teatrului lui Strindberg (sondarea atentă și abilă a subconștientului, conflictul excelent construit — între sexe și între generații, psihologia complexă a eroilor) motive în plus de justificare a opțiunii repertoriale a teatrului Bulandra (care a mai jucat, cu cîțiva ani în urmă, și **Dansul morții**).

Spectacolul însă are destule momente derutante ; acestea se datorează desigur, regizorului Ion Taub (care conferă o doză de artificialitate relațiilor dintre eroi), dar și unor buni actori ai teatrului — Ileana Predescu și Emmerich Schäffer, supralicitînd echivocul psihanalist al raporturilor dintre soacră și ginere. Textul sugerează aceste raporturi în mod discret ; actorii însă, accentuîndu-le, cad deseori în primejdia jocului comentat, ostentativ, excesiv explicat.

E adevărat însă că balanța spectacolului se mai echilibrează prin jocul celor doi proaspeți angajați ai teatrului (tinerii actori Petre Lupu și Luminița Gheorghiu), remarcați în ultimii ani pe scenele din Sibiu și Botoșani, remarcabili — de asemenea — acum în rolurile celor doi frați. Secvența refuzului terciului de cereale, ori tabloul final al incendiului (realizate și din punct de vedere regizoral) ne-au făcut să întîmpinăm parțial favorabil acea seară Strindberg.

Bogdan Ulmu

film

f

Serenadă pentru etajul XII

S-a vorbit îndeajuns de drastic despre filmul lui Carol Corfanta, al scenaristului Tudor Popescu și al tuturor celorlalți (mai ales al celorlalți !), ca să mai fi rămas argumente pentru încă o pledoarie a acuzării ; și totuși mi s-a părut că, mai mult decît alte premiere din ultima vreme, filmul are o logică a lui : sentimentală-sentimentală, subțirică-subțirică, dar logică. Am avut astfel, la sfîrșit, impresia că am văzut o operetă și, pentru cei care agreează genul, intenția are logica ei. Zic operetă deși se cîntă mai puțin decît în operete și din cu totul alte motive. Spre dezamăgirea noastră, nici operetă nu a rămas însă acest carnaval al cunoscuților și răsfățaților noștri actori de comedie, străduindu-se mereu, și nu înțelegem de ce, să ne aducă cu picioarele pe pămînt. E cauza pentru care filmul nu e plauzibil nici ca film, ca o lume aparte care trăiește după criteriile ei, nici comparat cu realitatea.

S-a împămîntenit ideea că avem actori de comedie deosebit de buni, dar comedia, iată, nu e pe măsura lor... Și cu adevărat actorii sînt sclipitori, dar nu toți împreună, în distribuții șoc din punct de vedere al afișului, însă absolut de neînțeles cînd ne gîndim la unitatea de concepție. **Serenada** lui Carol Corfanta ne angajează cînd cu un realism lacrimogen, cînd cu o scenă de comedie bufă ; dăm cînd de Puiu Călinescu, — personaj de desene animate —, cînd de jocul tandru, cald, al Ilenei Stana Ionescu, Olga Bucătaru și Toma Caragiu, sîntem copleșiți de umorul vulcanic al Dragăi Olteanu, dar sărim repede la o comedie de moravuri despre meseriașii reumiți, hop și Dem Rădulescu fugărit de o mașină sub privirile unei figurații care stă ca într-un tablou vivant, aliniată cu sfoara de regizorul secund, categoric inaptă să aibă vreo inițiativă... Ei, va spune cineva, așa e viața ! Ne lovim în viață de tot felul de situații și oameni. Da, dar filmul nu e așa ! Adică n-ar trebui să fie. Personajele unui film s-ar cuveni să fie, la o ultimă analiză, din aceeași familie ; funcționează la orice artist un criteriu unic de „distribuție", dar nu din lipsă de imaginație, ci tocmai pentru că imaginația fără scop nu e artă.

Un actor, mai ales unul de comedie, e o individualitate mult prea bine definită pentru a se potrivi oriunde și cu oricine, aproape imposibil de convins să facă altceva decît ce știe. La primul său lung-metraj Carol Corfanta a regizat o adevărată paradă în care trec la rampă, ca să le fie admirat sclipiciul, personaje din trecute sau viitoare comedii. Așa se face că am avut prilejul să asistăm la „execuția" unui regizor și a unui film : fiecare în parte a fost tras de „rechinii comediei" spre cele patru puncte cardinale.

N. M

televiziune

tv

Programul II

Multă vreme programul II a însemnat o reluare a emisiunilor de pe programul I: uneori cu rost, alteori fără. Iată însă că de o vreme programul II își dobîndește o personalitate tot mai clar conturată făcînd, de ce să n-o spunem, concurență „periculoasă" emisiunilor difuzate pe canalul principal.

O selecție de scurt-metraj realizate de studioul „Al. Sahia", (filme pe care le-am pierdut la difuzarea pe marele ecran) grupate într-o veritabilă antologie a documentarului românesc ne-au determinat să gîndim în termeni elogioși activitatea excepțională a operatorilor și regizorilor de la studioul Sahia a căror îndelungată experiență ar fi, poate, de real folos și unor emisiuni curente ale televiziunii : reportaje de actualitate și filme pe teme istorice care ar avea de cîștigat, credem, în ceea ce privește densitatea materialului și abordarea mai incisivă a problemelor.

Un „regal" al programului II îl constituie o emisiune deja clasică : „Bîrult-au gîndul" realizată de unul din cei mai buni profesioniști ai emisiunilor literare de la televiziune: Arșaluiz Ceamurian. Ca toate celelalte pelicule ale acestui excelent serial cultural și ultima emisiune realizată cu prilejul bicentenarului nașterii marelui cărturar român, Dinicu Golescu a stat sub semnul unei informații exhaustive, de calitate, refuzînd clar discursul retoric și abundența metaforică, tinzînd a oferi sinteze, o lectură atentă, inteligentă și nouă a clasicilor, o lecție de literatură română în sensul cel mai fericit al cuvîntului.

„Bucureștiul necunoscut", această arhivă sentimentală întocmită însă după criterii științifice, este alt cap de afiș al Programului II, o mărturie inestimabilă pentru trecutul unui oraș în continuă prefacere. Pentru o mai mare varietate a emisiunilor le sugerăm însă, autorilor să înglobeze alături de reportaje și mărturiile unor veterani ai orașului, interviuri „de epocă", menite să dinamizeze ritmul cam lent, uneori, al peliculei.

În sfîrșit, reportajul de actualitate. În „expansiune" crescîndă pe programul II, nu reluat de pe programul I ci în premieră, această legătură cu pămîntul atît de necesară în sumarul televiziunii și despre care vom vorbi în cronicile viitoare ne întărește convingerea că programul II are dreptul legitim de a deveni orișicînd... programul I.

S. P.

mircea florin şandru

Veacul

Marea colcăie de cuirasate şi de căutători
de petrol,
Cerul, de avioane care inghit păsări in
turbina cu gaze
O greutate ciudată apasă pe umerii noştri,
oameni ai veacului
Uneori noaptea aerul se face dur ca o
răzătoare de cobalt
Polii pămintului scot flăcări magnetice,
copiii gem in somn
Soarele scade in sinea sa, iar voi citiţi cărţi
despre femei inocente
Voi visaţi crupele luţi ale cailor in care
singele gilgiie,
Prăpăstii in care aerul arde, păduri pure, ape
sălbatice
Voi trăiţi in cărţi ca in păduri diafane, ca
intre luminări de răsină
Dar nu simţiţi cum se lasă o greutate ciudată
pe umerii voştri
Nu simţiţi cum cade, cenuşie, peste oraşe,
zăpada
Cum se sinucid pe ţărmul mării balenele,
cum rătăcesc păsările sub dunga planetei
Staţi scufundaţi in cărţi şi ele impart lumea
in două, bine şi rău,
Şi trăiţi intr-una din cele două părţi ale sale,
bine sau rău
Nu auziţi cum trec furtuni de nisip pe oraşe
Numai pasărea trăieşte intre bine şi rău
Numai pasărea trăieşte in lumina de-afară
Ea face echilibru pe lama cuţitului de oţel
Din ghearele ei şiroieşte singele pe podele
Şi din singe cresc trandafiri cu mirosuri
fantastice
Nimeni nu mai are curajul său
Să semene trandafiri
Intre bine şi rău.

Viaţa

Aşa vom spune intr-o zi, noi am văzut
El Dorado
Am călătorit prin lume, am trecut pustiuri
şi munţi
Am dormit pe pămintul gol, am simţit vintul
cum ne usturǎ faţa
Am văzut viaţa cu formele ei schimbătoare,
viaţa şi moartea
Am zidit o casă, am iubit o femeie, am avut
un copil
Am văzut zilele trecind una după alta, ca
nişte mănunchiuri de frunze
Aşa vom spune intr-o zi, noi am cunoscut
fericirea
Am văzut oraşele murind în pămint, altele
urcind din văi de cenuşă
Am fost bucuroşi, am fost tineri, am simţit
carnea uscindu-se pe umerii noştri
Aşa vom spune intr-o zi, noi am cunoscut
fericirea
Pirjoliţi de vint, arşi de zăpezi, cu pielea ca
o pelerină uscată...
Aşa stăm intr-o zi in odihnă
Nemişcaţi, numai cu gindul călătorind către
El Dorado
Şi păsările coboară pe umerii noştri ca pe
nişte co[illegible]ci
Se lasă pe venele noastre albastre şi dorm
Un somn ca de moarte
Dorm pe umerii noştri ca pe nişte stinci de
metal
Ca pe nişte bărci, ca pe nişte trunchiuri
Prăvălite.

Ruguri pe zăpadă

La marginea oraşului zăpada arde
Pe cămăşi, pe singe, pe boturi de cal
Sintem la vinătoare pe cimpia fantastică
In evul tăcut şi crepuscular
Iată ninge sălbatic din prăpăstii
Pe umerii noştri zăpada se stinge
Pe cămăşile noastre, pe piepturi, pe faţă
Cu aburi reci de spumă şi de singe

Cit vezi cu ochii numai trupurile noastre
arzind
Ca nişte uriaşe ruguri pe zăpadă.

evocări:

1907

de la răscoală la revoluţie

Cazul infăţişat in acest serial este, fără indoială, in desfăşurarea răscoalei din 1907 un caz singular, majoritatea covirşitoare a intelectualităţii satelor fiind, ca de atitea ori in istorie, alături de cei oprimaţi. Inserarea acestui episod are rostul de a descoperi tragedia acelui an sub un unghi de vedere inedit.

● Un stilp al societăţii

Invăţătorul Leahu a rămas in Bucureşti două zile — atit cit a socotit că le trebuie ţăranilor ca să dea foc la arendaş şi să se potolească. Intr-adevăr, luni şi marţi conacul a fost ars, devastat, arendaşul abia a scăpat cu fuga, dar miercuri era linişte peste tot ; cel puţin aşa avu impresia invăţătorul cind trecu de la gară, pe uliţa principală. Acum, că işi lăsase copiii la adăpost şi in sat se potolise febra cea mare, putea să se intoarcă liniştit la treburile sale. De fapt era numai un fel de-a vorbi pentru că, ce era in sufletul lui, numai linişte nu se putea numi. Cu siguranţă că avea să fie tras la răspundere — că a plecat tocmai in ajunul răscoalei, că in loc să apere „interesele ţării" şi-a pus pielea la adăpost... Şi, mă rog, ce-ar fi vrut de la el ? Să lasă in faţa ţăranilor şi să-i oprească de unul singur ? Apoi, brava domnule invăţător Leahu ! Guvernul, armata, jandarmii, nu sint in stare să ţină ţăranii in loc şi te găseşti tu, un pirlit de invăţător, să te pui de-a curmezişul ? Invăţătorii să potolească ţara ? Le convenea dumnealor să dea vina pe invăţători că, la urma urmelor, cineva trebuia scos vinovat... Dar cu un an in urmă, cind a scris chiar ministrului Vlădescu, personal, de ce nu l-au luat in seamă ? Nici măcar nu i s-a răspuns la scrisoare !... Incă de anul trecut s-a simţit dator să-l pună la curent pe domnul ministru cu ideile subversive pe care le răspindea V. Moşoiu in **Revista ideei**. El unul, ca invăţător de ţară care ştie ce gindeşte ţăranul şi cunoaşte cit e de increzător in zvonuri, se speriase citind vreo două pagini din revista aceea ; era de-ajuns ca asemenea păreri să ajungă la cunoştinţa ţăranilor, a vreunui invăţător pornit contra arendaşului sau autorităţilor, ca să le infierbinte minţile... A sfătuit pe ministru să facă percheziţie la Moşoiu şi la Bogdan Piteşti, să oprească la frontieră intrarea in ţară a anarhiştilor străini care veneau la Expoziţie... Acuma, cind se adeverea că bănuielile lui au fost intemeiate, de ce tot lui să i se ceară socoteală ? Că a fugit ? Iată ceva ce nu putea să inţeleagă nici el ! Toată viaţa suferise că nu are prilejul să arate ce e in stare ; şi ce poate fi mai trist decit să nutreşti ambiţii mari, să simţi că istoria are nevoie de tine, dar să vezi zilele trecind una după alta, fără să-ţi lase speranţa că vei fi luat in seamă ?... Intotdeauna işi spusese că, cine ştie, soarta va fi avind pregătită şi pentru el o zi anume. Aşa a fost : ziua a venit, dar a lăsat-o să-i scape. Dacă ar fi umblat din sat in sat, ca un apostol, şi ar fi potolit ţăranii ? Se şi vedea vorbindu-le inspirat, iar ei căzind in genunchi, sărutindu-i miinile şi căindu-se... Din păcate i-a fost frică ; şi nu o frică oarecare, ci de-a dreptul un fel de leşin, cu greaţă, parcă i-ar fi venit să verse.

Cind socru-său il văzu intrind in casă, nici nu-l lăsă bine să inchidă uşa după el că se şi apucă să plingă şi să-l blesteme ; invăţătorul nu-i dădu atenţie. Ce-ar fi vrut moşul ? Să-l ia şi pe el la Bucureşti ? Parcă se uita cineva la un bătrin de 86 de ani...

Işi luă din nou haina pe el şi alergă la şcoală, dar nu venise nici o telegramă, nici o circulară... Era semn bun. Ingrijitorul şcolii zicea că şi dirigintele a fugit şi nu s-a arătat incă... Invirtindu-se prin cancelarie, Leahu işi zise că ar trebui să facă un fel de dare de seamă... Să aibă un document la mină... Puse mina pe registrul de prezenţă, incuie uşa şi se aşeză la masă. Era cit de cit un act oficial in care nu puteau să incapă mistificări... Il deschise mai spre sfirşit, unde incepeau paginile albe, inmuie tocul in cerneală şi scrise cu litere mari : DUMINICĂ 11 MARTIE. Era ziua cind fugise la Bucureşti dar, dacă tot se hotărise să mărturisească adevărul, se cuvenea să atragă atenţia că nu fugise chiar aşa, nepăsător... Inainte de-a pleca vorbise şi cu jandarmii, vorbise cu domnul proprietar Leonte chiar simbătă... Trebuiau amintite şi acestea. Scrise mai departe : „Am sfătuit pe proprietari şi arendaş să evite nemulţumirile, iar pe domnul arendaş St. Paulopol să se păzească de săteni. Am pus pe jandarmi să afle ce se vorbeşte in circiumi şi am cerut prin scrisori arestarea instigatorilor din comună...". Chiar aşa fusese : scrisese proprietarilor arătind cine sint oamenii mai turbulenţi. Rămase o clipă cu privirea in gol, apoi se aplecă din nou deasupra foii de hirtie : „Eu nu ştiam ce e prin judeţele apropiate, căci se oprise jurnalele la sate". Oricit ocolea insă mărturisirea, ea trebuia să vină ; se scărpină in creştet, se foi pe scaun, dar işi luă inima in dinţi şi adăugă dintr-o suflare : „Am cerut concediu pentru interese de familie şi am plecat in concediu". Vru să inchidă registrul, măcar să nu mai vadă aceste ultime cuvinte, dar işi aminti că in seara cind plecase la Bucureşti se intilnise pe drumul spre gară cu jandarmul din Crimpoaia care fugea cit il ţineau picioarele, fără chipiu, el ştia incotro ; cind şi-a dat seama că e jandarmul, l-a strigat să-l intrebe ce s-a intimplat, dar acela se speriase sărindu-i mai mulţi in căruţă şi apucase la fugă peste cimp fără să se mai uite inapoi... Parcă a auzit jandarmul ce i-a strigat el atunci ? Şi dacă a auzit, numai să poftească să spună că nu-i aşa ! Incepu de la cap de rind : „Am spus şefului de jandarmi din Crimpoaia, cu care m-am intilnit pe drum : Du-te imediat la Şerbăneştii de Jos, arestează instigatorii care fac agitaţii şi cere 4—5 soldaţi, pină la venirea mea din concediu...".

Reieşea clar că a fost obligat să plece, dar nu a neglijat nici indatoririle mai inalte... Mulţumit, inchise registrul in sertar, incuie şi cancelaria, işi pipăi pistolul din buzunar şi se indreptă spre primărie. Incă nu ştia bine care-l atmosfera in sat aşa că, după primii paşi, o luă mai incet, mai cu fereală.

Articolul „Dumnezeu să-i ierte" de N. Iorga, apărut in „Neamul românesc" din 8 martie 1907

Aurel Jiquidi : „Solidaritate" (din ciclul 1907)

Seara, cind trecu din nou pe la şcoală era cu adevărat liniştit : prefectul trimisese o gardă care patrula prin sat, aşa că dinspre partea ţăranilor nu erau motive de ingrijorare. Aprinse lampa in cancelarie, scoase registrul şi scrise : MIERCURI 14 MARTIE : „In tot cursul zilei de azi am stat in permanenţă pe lingă autorităţi şi am dat tot concursul autorităţilor...".

Gindindu-se cum să continue, se apucă să roadă capătul tocului ; din raport trebuia să

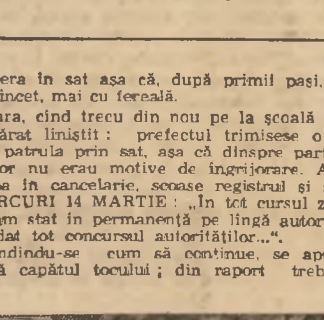

Brăduţ Covaliu : „1907 — Execuţia"

iasă in evidenţă şi atitudinea lui faţă de răscoale, nu numai ce-a făcut, ce-a dres !... Asadar : „...am dat tot concursul autorităţilor pentru incetarea cu desăvirşire a unei revoluţii agraro-anarhistă generală, cu un caracter aşa de violent şi criminal, incit e fără precedent in istoria intregei omeniri din toate statele".

Recitind cele scrise, el insuşi se tulbură puţin şi iarăşi i se făcu frică ; avea impresia că el singur stă in faţa stihiei, cu sabia goală in mină, că pe umerii lui se sprijină tot greul... Cutremurat inmuie tocul in călimară şi continuă : „Proprietăţile au fost arse, prădate şi devastate. Cind le vezi, te ia jalea şi ţi se intristează sufletul. Sătenii noştri — cei paşnici odinioară — au călcat şi răsturnat toate legile firii omeneşti, fără nici o ruşine de omenire şi fără frică de Dumnezeu".

„Chiar aşa, cugetă el. Ce-o fi zicind de noi Franţa, ce-o fi zicind Anglia, ce-o fi zicind Europa !". Işi mai aminti că a cheltuit vreo treizeci de lei cu telegramele. „Doar n-o să-i plătesc eu, din buzunar !" mormăi. Ezită o clipă, apoi trecu in registru : „Am dat telegrame : d-lui Leonte, d-lui Colibăşeanu şi la d-na Blaremberg, care-mi trimisese mai nainte 400 de lei pentru biserică". Scoase din dulap banii de la doamna Blaremberg şi-i băgă in buzunar. Să poftească dirigintele să intrebe unde sint banii! Dumnealui s-a ascuns in fundul pămintului, s-a băgat cine ştie pe unde, şi mai are pretenţii ? La să-l incondeieze oleacă la catastif şi pe dinsul, că nu strică ! Incepu un aliniat nou : „Nemai venind copiii la şcoală şi in lipsa domnului diriginte P. Vlădescu, am luat imediat dispoziţiuni ca miine să inceapă cursurile... Am avizat totodată pe d. diriginte că poate veni la post, căci mişcarea o consider ca potolită. In urmă am auzit că e arestat".

Dimineaţă găsise in faţa primăriei citiva ţărani cu care a stat de vorbă. Ce-ar fi să scrie că le-a ţinut un discurs ? Dar in ce calitate să ţină el discursuri prin sat ? Rezolvă chestiunea amintind că a ţinut discursuri „ca modest invăţător in postul al II-lea". I-a indemnat să se liniştească, le-a pus in vedere rigorile legilor la care se expun şi că vor fi impuşcaţi fără milă...

I se năzări că pe geamul cancelariei se uită careva la el : sări de pe scaun, scoase pistolul şi se dădu lingă perete. Nu era nimeni. Oricum, i se făcuse frică aşa că incuie tot, stinse lampa şi trecu peste gard, pe din dos. Abia după ce dezlegă ciinii şi puse drugul la uşă, se mai linişti puţin. Socru-său, popa, stătea in genunchi in faţa candelei şi se ruga. Să-i fie de bine !

A doua zi, imediat ce ajunse la primărie, află că se orinduia pază la magazii şi la pătulele incă nearse ; se luă după soldaţi, deşi ar fi trebuit să se ducă la şcoală. Asta era mai important ! In plus, cu soldaţii alături, altfel se simţea. Luară satele şi cătunele la rind lăsind ici şi colo cite trei-patru soldaţi.

Seara scrise in registru : „Am dat concurs autorităţilor la menţinerea liniştei şi ordinei legale, şi personal am cerut să se pună gărzi la proprietatea Momiceni şi la proprietatea Brincoveanu. Am fost insoţit de o gardă, in cătunul Şerbăneştii de Sus şi cătunul Buta... Am stăruit a se pune gărzi la o magazie a domnului Caracostea rămasă nearsă şi la magazia şi pătulul din cătunul Buta, asemenea nearse...".

Nu fusese o zi ca oricare. Soldaţii primiseră ordin să se poarte fără menajamente şi, asistind el insuşi la expediţia aceasta de intimidare, simţise ca o plăcută ameţeală ce inseamnă să fii printre cei tari, cu legea şi puterea de partea ta.

Cind inchise catalogul, nu se putu stăpini să nu-i mingie coperţile şi, sincer vorbind, nu era departe de el gindul că, toate cite erau scrise acolo, se intimplaseră intocmai aşa... Işi făcu planul ca a doua zi să mai treacă o dată prin Stăneştii de Sus şi Buta, singur. Ţăranii văzuseră că armata e cu el, aşa că n-au să indrăznească nimica...

In seara următoare scrise in registru :

16 MARTIE, VINERI : „Astăzi, asemenea am dat tot concursul autorităţilor. Am pus să se tragă clopotele şi să se vestească tot satul, bărbaţi şi femei, să vie la sfinta biserică. Preotul paroh I. Angelescu a refuzat să se imbrace in odăjdii. Preotul Constantin Şerbănescu, socrul meu in virstă de 83 de ani, s-a imbrăcat in sfintele odăjdii, a luat crucea şi evanghelia şi a făcut o mică slujbă...".

Socru-său n-a vrut nici el să iasă din casă : abia cind l-a văzut că scoate pistolul s-a albit şi-a făcut cruce şi n-a mai zis nimica. Nu era vina lui că a trebuit să-l ameninţe... Ce să-i faci dacă n-a inţeles singur că e vorba de viitorul familiei lor ? Nici nu şi-a dat seama cind s-a trezit cu pistolul in mină... Ridică din umeri şi continuă : „Apoi le-am ţinut ţăranilor un lung discurs şi i-am infricoşat. Le-am arătat urmările grozăviilor anarhice făptuite. I-am povăţuit a răminea paşnici şi liniştiţi şi a-şi relua fiecare firul ocupaţiunilor. Acelaşi lucru l-am făcut şi la biserica din Şerbăneştii de Sus, şi la biserica din Buta, unde sătenii veniseră să dea cu cărămizi după mine şi ziceau că sint un ciine... M-am răstit cu mina pe revolver la ei şi nu mi-au făcut nimica...".

Incheie cu o frază care ii plăcu foarte mult : „Autorităţile — cu care mă găsesc in cele mai bune raporturi —, le-am recomandat să lucreze cu severitate şi inţelepciune ; să nu facă nimeni acte de răzbunare personală şi să dea tot concursul legal necesar armatei şi altor autorităţi venite in comună pentru cercetări locale...".

Ii mergea la inimă cum a adus-o din condei : pină şi un prost putea să priceapă că, dacă in zilele acelea satul a avut cu adevărat un conducător inţelept care l-a readus pe calea cea bună, apoi acela a fost tocmai el, invăţătorul Leahu...

Cind ajunse acasă şi găsi telegrama prin care era chemat la Slatina, de prefectul insuşi, se simţi de parcă ar fi fost făcut părtaş la o mare taină. Aproape că nu dormi in noaptea aceea şi dimineaţa, cu un ceas inainte de sosirea trenului, se afla in gară — nu cumva să-l piardă.

La intoarcere, a doua zi, era atit de fiert incit nici nu-i mai venea să scrie in catalog ; işi făcu totuşi datoria in silă, bombănind şi injurind : „Ne-a chemat domnul prefect spre a ne consfătui asupra situaţiei nenorocite a ţării... Domnul prefect ne-a reproşat că nu ne-am făcut datoria toţi pe deplin şi ne-a dat poveţele cerute de imprejurările triste in care se află patria. Au vorbit mai mulţi colegi arătind situaţia de la sate şi că invăţătorii şi-au făcut datoria, iar eu, deşi mi se acordase cuvintul, am fost impiedicat de a vorbi şi mi s-a ridicat cuvintul, după ce pronunţasem o singură propoziţiune, de d. T. Protopopescu...".

Aceasta era aşadar recunoştinţa pentru cite făcuse ? Trinti cu pumnul in masă. Ca un fel de răzbunare adăugă : „Am cumpărat incă trei cutii de cartuşe pentru siguranţa mea personală şi a familiei mele, nemaiavind nici o incredere in nimeni !".

Duminică, ieşind iară in sat, ii mai trecu supărarea ; prea se arătase fioros pină acuma, in zilele care trecuseră şi ţăranii se purtau cu respect, ocolindu-l pe departe şi salutindu-l pină la pămint. Era de-ajuns ca să-i revină increderea in sine. La registru se intoarse şi mai hotărit parcă ; semnă sub fiecare din zilele precedente, ca să se ştie cine a scris, puse data şi aşternu cu o mină sigură : „Azi am făcut un denunţ de s-a arestat ginerele lui Ioniţă, Andreiu care a adus intiiul focul in sat şi face propagandă de răzvrătire intre ţărani. I-am luat personal declaraţiunea amănunţită, care e de-o mare importanţă... Responsabilităţile acestui flagel inspăimintător pentru ţara noastră, ele cad in sarcina unor agenţi secreţi veniţi de nu se ştie de unde, ca şi a ginerelui de mai sus. Chiar acum, cu puţin timp inainte, am trecut impreună cu şeful garnizoanei să controlăm gărzile de noapte, cite doi in fiecare post. Am găsit lipsă de la post pe gardistul Pirvu, iar gărzile : Ilie Costache şi Tudor Pleaşcă i-am găsit dormind. Am consiliat pe şef să-i pedepsească !".

In zilele următoare invăţătorul işi făcu datoria cu acelaşi zel, cu grijă să nu lipsească de la nici un eveniment important ; ar fi fost de aşteptat să se resimtă după atita tevatură dar, ciudat lucru, parcă niciodată in viaţa lui nu fusese mai neobosit ca acuma.

Aminti in registru fiecare imprejurare şi pentru marţi 20 consemnă : „Astăzi am cerut arestarea elevului absentat tot anul, Costache A. Anton din cl. II-a care, după informaţiile căpătate, s-a dovedit a fi fost printre răzvrătiţii care au pus foc la acaretele proprietăţii. I-am luat interogatoriul, l-am pedepsit, apoi i-am făcut morala cerută de imprejurări in faţa elevilor, arătindu-i rigorile legei ; apoi l-am dus personal autorităţilor şi l-am predat, eliminindu-l pentru totdeauna din şcoală ca criminal...".

Ultima notă din registru datează din 25 martie. Cu un scris tremurat, invăţătorul Leahu işi incheie insemnările astfel : „Am vestit toţi locuitorii să vie la biserică, unde le-am ţinut o predică : Despre rugăciune şi puterea rugăciunei la creştini. Despre supunerea la autorităţi şi legi ; Dreptul de proprietate este un drept sfint din toate timpurile şi din toate ţările lumii ; Nelegiuirile făptuite : foc, omor, devastări, prădări şi crime fără precedente in paşnica noastră ţară şi fără precedente in istoria intregei omeniri, cu citaţiuni din sfinta Scriptură, după canoane şi după poruncile religiunei creştine...".

Sărmanul invăţător Leahu nu se mai gindea decit la ţară şi nu mai asculta, de la o vreme, decit de poruncile sfintei Scripturi ; nu mai avea cum să-şi dea seama că, intr-un fel, viaţa e una singură şi merită trăită.

Nicolae Mateescu

(va urma)

radio

Teiul sfînt

Clipa de tăcere in care nici respiraţia nu se aude. O clipă, cutremurată sublim, ca aerul albastru sub valurile iernii. O clipă ca un fulger incremenit, orbitor, prin strălucirea lui, pentru ochii noştri, ai muritorilor. Clipa de tăcere pentru ziua de 15 ianuarie.

Capetele noastre să se plece în această unică zi în care preamărim aniversarea aceluia pe care, gura noastră tremurătoare il numeşte **Eminescu.** Ziua in care măreţul nume răsună ca intr-o vale de aur în sufletul nostru. Sub sabia fulgerătoare a luminii, incremenită şi ea, se adevereşte înc ăo dată copleşitorul vers : „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată".

În ediţia emisiunii **„Odă limbii române"**, ediţie dedicată emoţionantei aniversări, au răsunat versurile poemului **„Memento mori"**, poem de o copleşitoare vibraţie cuprinzînd în el Adevărul şi Iubirea faţă de încercatul nostru pămînt. Ascultînd fragmentele transmise, ne-am întrebat din nou cum de se pot scrie, uneori cu atîta uşurinţă poeme fade cînd e de ajuns să-şi reaminteşti poemul eminescian pentru a te opri din scris pentru o vreme, pentru a cugeta dacă eşti demn, dacă ai în tine chemarea şi puterea de a scrie cum se cuvine. Perfecţiunea ar fi, în acest fel, o lovitură de graţie, salvatoare lovitură de graţie pentru cel ce scrie. Se cuvine tăcerea şi rostirea în şoaptă apăsată a iubirii noastre sacre. Comentariul discret pe marginea fragmentelor poemului amintea de măreţia naturii, bogăţia pămîntului, proslăvirea eroilor care au vrut „Mai bine-o moarte crudă decît o viaţă sclavă".

După rostirea numelui lui **Eminescu** se cuvine tăcere. Cum am mai putea, după rostirea acestui nume să mai spunem vreo josnicie fără ca gura noastră în flăcări, să ardă, fără ca buzele noastre să devină cenuşă ? Glasul pe care l-am ascultat rostind aceste adevăruri simple şi cutremurătoare a fost glasul lui Geo Bogza. Şi mai spunea, despre teiul sfînt şi despre numele etern, **Eminescu**, despre Acela care „se oglindeşte ca universul într-un strop de apă". Mărturia unui mare scriitor, în puţine cuvinte, alese cuvinte, mărturie în care şi aerul dintre cuvinte vibrează de înaltă şi pioasă iubire.

Emisiunea „Odă limbii române" a păstrat clipa în care pleoapele iernii au vibrat, sublima clipă în care am înţeles — a cîta oară ? — de ce este etern numele lui **Eminescu.**

Ioana Diaconescu

plastica

Izvorul comun

Tendinţa firească de a considera **Saloanele** drept manifestări cu valoare indicativă pentru modul în care operele de artă sint in consonanţă cu imperativele artistice ale epocii a dus, in repetate rinduri, la aprecieri nu tocmai pozitive pentru modul cum, de-a lungul anilor, au fost alcătuite. Sigur că o expoziţie — care reuneşte citeva sute de picturi şi citeva zeci de sculpturi — reflectă in mod elocvent o stare de lucruri existentă pe planul creaţiei atunci cind ea reflectă elocvent ceea ce, in acele momente, se produce in atelierele artiştilor. Din acest punct de vedere se poate spune — şi faptul a fost observat deja de majoritatea cronicarilor — că recent inchisul **Salon de pictură şi sculptură al municipiului Bucureşti** are un grad de reprezentativitate cum puţine expoziţii asemănătoare au avut. Reiese destul de limpede un tablou mozaicat dar convingător al preocupărilor diverse ale pictorilor şi sculptorilor bucureşteni, reiese destul de limpede că etapele actuale ale procesului de creaţie al multora dintre ei corespund, in linii mari, cu ceea ce expun. Reiese, in fine, şi aceasta ne pare a fi lucrul cel mai important, că in pofida diversităţii stilistice o apropiere se poate stabili intre majoritatea lucrărilor, că o anume revendicare a lor de la un izvor comun este posibilă. Izvorul comun ar fi o reflecţie generoasă asupra semnificaţiilor naturii, istoriei, realităţii ca factori inseparabili ai existenţei. Asemenea afirmaţii pot fi, neindoielnic, făcute in multiple ocazii, cu ocazia diferitelor expoziţii colective. Rămine insă incontestabil faptul că fără a fi vizibil un efort de „tematizare", **Salonul** reuşeşte să aibă, in linii mari, o coerenţă ce vădeşte o anume organicitate, ceea ce nu am putea afirma despre multe expoziţii, anterioare, de acelaşi gen. Organicitate care, subliniem, este nu numai reflexul pe planul artei a conştiinţei comune că problematica artei trebuie să reia, in forme specifice, problematica vieţii sociale, ci şi rezultatul unui efort de a găsi echivalenţele stilistice, modalităţile de exprimare cele mai potrivite pentru un orizont tematic din ce in ce mai larg, mai deschis. Dacă in anii trecuţi critica işi mai punea incă problema tratării in mod diferenţiat şi cu mijloace adecvate a anumitor subiecte, legate fie de evenimentele unei istorii eroice, fie de raporturile intre om şi spaţiul inconjurător, fie de o anume atitudine in faţa vieţii sau de un anume mod de a se proiecta pe sine şi propria sensibilitate, ni se pare că in stadiul actual o atare discuţie ar fi complet depăşită. Vibrind pe diferite coarde şi la diferite intensităţi, in faţa unor evenimente trăite personal, sau doar prin intermediul memoriei colective, mulţi pictori care au expus la Dalles confirmă părerea că la ora actuală pictura noastră, in ansamblul său, se găseşte intr-o fază acută de precizare a propriilor disponibilităţi, de valorificare inteligentă a unei experienţe şi tradiţii artistice fertile şi de punere in concordanţă a acestora cu necesitatea unei tot mai profunde şi naturale participări la sfera umanului. Nu putem să nu remarcăm că foarte mulţi pictori tineri ilustrează prin lucrările lor afirmaţia noastră. Orientarea tematică şi stilistică a pinzelor lor este un semn al unei viitoare continuităţi pe linia schiţată aici sumar.

Grigore Arbore

muzica

„În gînduri cu poemul"...

O iarnă grea, cu viscole care potolesc nostalgia zăpezilor de altădată, ne adună in jurul discurilor — deşi viaţa muzicala merge inainte cu destule evenimente. La filarmonică se cintă Mathäus-Passion : concurenţa făcută discului e certă.

La Sala Mică, un nou portret cameral, **Marţian Negrea**, a prilejuit luni 17 ianuarie intilnirea citorva interpreţi şi pasionaţi ai muzicii camerale : evocarea devenind in felul acesta adresare directă. De cite ori nu ni se pare că o piesă muzicală a fost anume scrisă pentru a răspunde unor stări sufleteşti, unor ginduri care ne frămintă ! Unui amic ii place să asculte Appassionata sau un concert pentru pian de Schumann ca să se apuce cu entuziasm de o treabă practică ; choralele de Bach ii oferă de-a gata starea de meditaţie, etc. Muzica devine uneori un leac sigur, o soluţie concretă.

Quartetul in Mi bemol Major de **Marţian Negrea** pare a fi un astfel de îndemn — ai spune creat pentru versurile lui Călinescu : „In ginduri cu poemul, mari chiote la cimpuri"... Toată atmosfera Georgicon-ului, cu vinjoasă incredere dar şi marghiolie, cu lirisme pastorale dar şi umor ţărănesc, se află in acest quartet : model de prospeţime melodică şi transfigurare ritmică. Răspunsurile vioale la vioară şi violă, ca nişte strigăte peste munte, optimile de acompaniament care ne amintesc gorduna petrecerilor transilvane, motivele de joc repetate şi contracintate, melodia de neuitat a părţii a doua, Andantino, toate acestea aduc, prin toată perdeaua regulilor de armonie şi contrapunct tradiţional respectate, o lume vie, o prospeţime molipsitoare. Cei patru interpreţi au realizat de altfel atit reliefarea vocilor, unisonurile dificile, cit şi toată subtilitatea nuanţelor — remarcindu-se indeosebi Lucian Rogalski şi Constantin Buică, prin generozitatea partiturii adevăraţi „conducători" ai ritmurilor.

Gheţarul Scărişoara Martie, o altă evocare ardeleană a lui Marţian Negrea, cu generozitate şi limpezime cintată de Aurelian Octav Popa şi Alexandrina Zorleanu, a avut nu atit structura glaciala a muzicii devenită arhitectură cit curgerea unor reinvieri, a unor zări susţinute de arpegiile pianului, a unor chemări de bucium — sau, in registru foarte inalt, de fluier păstoresc.

Liedurile pe versuri de **Lucian Blaga**, cintate de Elena Grigorescu ; şi suita pentru pian **Impresii de la ţară**, interpretată de Lavinia Tomulescu-Coman cu deosebită vivacitate, inteligenţă şi culoare, s-au integrat aceleiaşi atmosfere robuste a serii de evocare (comentată de muzicologul Eugen Pricope).

Toate aceste lucrări ar putea fi ascultate şi in cadrul festivalului „Cintarea României" : lucrări contemporane de o autentică valoare, accesibile multor interpretări, adevărate modele ale şcolii româneşti de compoziţie.

Grete Tartler

r e m e m b e r

Braunschweig

I

Unul dintre peisajele germane în spațiul căruia civilizația mi s-a părut un lucru cu totul regretabil l-am întîlnit în zona Saxoniei de Jos — Niedersachsen, cum i se spune — acolo unde stepa de altădată, cu singulara și sălbatica ei monotonie, a fost expugnată de agricultura necruțătoare a zilelor noastre, abia salvîndu-și amintirea în perimetrul unei rezervații, spre Luneburg. Cîmpul jos cu orizonturile lui concave și galbene, capabile să-ți inculce o beție a spațiului și a dezolării, mai păstrează doar urme vagi din magnifica lui pustietate de odinioară, pe care o plîng mestecenii răzleți, clopotnițele de lemn și corbii... pretutindenea simți lingoarea unei naturi hăituite, silită să-și piardă frumusețea și nebunia originară, să devină cuminte și rezonabilă ca un animal de povară, chiar atunci cînd se oferă oamenilor care ne mai fiind în stare s-o trăiască, să se lase absorbiți în ființa ei, se mulțumesc s-o admire. Pînă și puținele case vechi, enormele și sumbrele construcții ce închideau sub acoperișul lor laolaltă oamenii, vitele, fînul, în timp ce vîntul brun al miezului nopții prefăcea în fluiere oasele cailor morți, par a hiberna în plină vară, ferecate în mutismul lor de muzee ale singurătății. Numai lumina e aceeași. Albă și crudă planînd cu indiferență deasupra peisajului alienat, sfidînd soarele șters ce stăruie pe cer ca și cînd n-ar fi izvorul acestei lumini ci o umilă fereastră cu vitralii decolorate și palide, prin care de undeva dintr-un abis invers, își revarsă razele reci și sticloase, o lună imensă... unde s-au dus bărbații, unde sînt ființele înaripate, unde sînt purtătorii de spadă ce călăreau sub această lumină, unde-au pierit păstorii, poeții, vînătorii de lupi... nu, nu evoc trecutul, nu este nici un suspin pașeist în cuvintele mele... cînt doar o dimensiune pierdută și privesc un alt cîmp, un cîmp în sine unde grămezi de aripi putrezesc la pămînt stratificate de generații ca frunzele moarte...

Apoi mă trezesc într-o gară ireproșabil modernă, de forma unui calorifer, pe care scrie Braunschweig, ca pe marginea de sus a unei pagini de jurnal stendhalian. Nu am nici cea mai vagă idee despre înfățișarea orașului — și în asemenea împrejurări nu te amenință deziluzia. Din păcate Stendhal n-a locuit aici : cel ce-și scria jurnalul și corespondența dintre zidurile [illegible] era Henri Beyle, tînăr slujbaș imperial, ri[illegible], realist pînă și în efuziunile sale și foarte atent la legile slalomului ierarhic. În locul lui, îmi vorbesc de departe, din [illegible] un duce legendar și un bufon sub semnul cărora pătrund în incinta orașului în [illegible] acelor Traditionsinseln notate pe micul plan procurat la hotel.

*

Nu mi-aș fi închipuit [illegible] că [illegible] centru al orașului poate fi atît de [illegible] și de frumos : un amestec de [illegible] impunătoare, orgolioase, [illegible] ca pretutindeni în nord și de case burgheze ca niște porumbare enorme, construite cu risipă de fantezie și cu un simț acut al ritmului arhitectural. Tonurile de alb-negru ale coțofenei se îngînă pe fațadele acestor case lipsite de exuberanță dar nu și de o eleganță geometrică. Picturalul lor rezidă în profunzimea volumelor, a feluritelor excrescențe, a geamurilor și a grinzilor aparente purtînd adesea sculpturi care înnobilează lemnul bătrîn — un fel de frize cu motive diverse, frunze, evantaiuri, lanțuri, scări stilizate de o manieră ce-mi amintește ceardacurile caselor din Munții Gorjului unde-a văzut lumina zilei Brâncuși. Lemnul germanic mi-a dat întotdeauna un sentiment de înrudire căci și noi am trăit în lumea pădurilor și vechea noastră civilizație a fost, la origini, tot o civilizație a lemnului. Dar aceste case din Braunschweig, care nu seamănă cu nimic din tot ceea ce am văzut în alte orașe germane, au și o masivitate specifică, încît lemnul capătă, în alcătuirea lor, funcții monumentale : nu este numai scheletul construcțiilor ci și principiul ritmului lor interior. Privind aceste case mi-am dat seama că întreaga geometrie a arhitecturii germanice vechi, atît de complicată și de savantă uneori, își are formula ei de reductibilitate supremă în structura elementară a triunghiului, a cărui aventură estetică o caracterizează.

Ce straniu efect au negrul și brunul întunecat... culori de inimă ale nemților, ce capătă în acest spațiu o vibrație afectivă aparte și chiar o inexplicabilă căldură pentru că nu derivă din întuneric și nu reprezintă gradul zero al luminii solare ci își au sursele în umbra pădurilor, în păsări, în frunze, în lacuri... poate de aceea casele vechi de la Braunschweig nu par posomorite chiar atunci cînd pe fațadele lor culorile se închid și se învenineaza cu negrul compact. Mai curînd albul are aici pe suprafețele caselor ceva tdios, îl simți pe retină rece ca o atingere de zăpadă și parcă îți vin în auz țipete de pasăre septentrională care pîndește din ceață mărunta faună a mării.

Oraș liniștit. Fără aflux de turiști, fără grațieri strîmbe încrucișate în văzduhul rarefiat. Cîntecul flașnetarului cu o [illegible] mină, fluierul mierlelor, clipocitul apei în fîntîna metalică din mijlocul unei piețe, [illegible] al vîntului — toate se contopesc într-o muzică de duminecă veche, revenită din cine știe ce secol uitat. Și un rîs puternic se deslănțuie perpetuîndu-și ecoul pînă departe, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

a. e. b a c o n s k y

Fericit cel care...

Urmare din pag. 1

registra ca pe o obsesie, corespondentul necunoscut dovedea că îl înțelesese [illegible] ca mine.

A urmat o scrisoare, după un timp, și o [illegible] doar ca să situez întîmplarea într-o [illegible] controlabilă ; corespondentul meu, [illegible] clar de astădată, era un tînăr, student la Iași, la o facultate tehnică. Își anunța [illegible] la București și intenția de a mă vizita, nu pentru a-mi cere sfaturi literare, ci numai din dorința de a mă cunoaște. Sacrificînd timpul cît aș fi scris o pagină de carte, i-am răspuns, [illegible] obiceiului care, deși rămîne o nepolitețe gravă, mi-a îngăduit pînă astăzi să-mi termin cărțile.

Poate că am mai primit o scrisoare după un timp, dar cum pe urmă au trecut luni fără ca tînărul să mai dea un semn de viață, mi-a venit în minte iscălitura indescifrabilă de la Budapesta și am început să cred că autorul corespondenței nu era decît o ficțiune.

Astăzi, prima zi de iarnă adevărată, cu ger și cu viscol, mi-a telefonat de pe aeroportul Băneasa, unde tocmai sosise de la Iași, cu avionul de ora nouă și jumătate. Crezusem că iaci nu mai merg avioanele ; așa mi se întîmplă iarna, cred că nimic nu mai merge.

Aș fi propus o convorbire după amiaza, cînd îmi termin lucrul zilei, dacă nu m-aș fi gîndit că pînă atunci tînărul, străin de oraș, trebuia să aștepte pe afară ; și-apoi, cînd cineva vine cu avionul, înseamnă că este minat de o grabă. L-am poftit să vină, n-aveam încotro, mi-am părăsit lucrul pentru care poate nu am să dorm la noapte și am stat de vorbă, uitîndu-mă pe furiș la stiloul lăsat pe masă, peste o pagină albă.

Student la electrotehnică ; i-ar fi plăcut mai mult calculatoarele, de aceea la început n-a învățat cu toată tragerea de inimă : acum se descurcă. Ar vrea să găsească o metodă de cunoaștere a vieții, să-și facă un stil și o disciplină. Dacă-i așa, i-am spus, electrotehnica e foarte bună ; prin cei doi poli electrici vei cunoaște polii pămîntului și nu vei încurca niciodată punctele cardinale.

Trebuia să știu ce mai are de gînd, dacă venise cu avionul, pe o zi cu viscol cînd eu, deși nu sînt un nevolnic, nici n-am îndrăznit să ies din casă. L-am întrebat deci, între altele, ce-a căutat la Budapesta. Nimic altceva, decît să vadă ; a umblat mult cu piciorul, cum fac și eu în orașe necunoscute și cum recomand oricui vrea să asculte... Cît a stat ? O săptămînă... Foarte bine ! E timp să le vezi pe toate... Și cum s-a dus acolo ? Cu mijloace minime... Mi-a povestit, am înțeles, am crezut. Ca să călătorești așa, departe de o casă unde ai duce-o mult mai bine, înseamnă să te mine o sete de cunoaștere tiranică.

Tot vorbind, m-a cuprins deodată îngrijorarea : ce-i dau eu în schimb acestui tînăr, dacă a făcut drumul pînă aici numai pentru mine ?

— Am foarte puțin timp, i-am spus.

— Nici eu nu am mai mult, mi-a răspuns. Mă întorc cu primul avion ; plec numaidecît la aeroport.

Afară viscolea din ce în ce mai urît.

— Dacă o ține tot așa, avionul n-o să mai plece.

— Nu-i nimic ; într-un fel, tot am să ajung.

— Bine, dar de ce-ai mai venit ?

— Doar ca să văd cum e cu avionul ; n-am mai zburat niciodată.

— Și tocmai într-o zi atît de zburlită ?

— N-am ales-o !

Fericit cel pe care nu-l întoarce din drum vremea urîtă !...

Am povestit întîmplarea pentru cine, între tinerii mei tovarăși de breaslă, va simți într-o zi nevoia să zboare pe viscol.

Istorie

Urmare din pag. 1

Obiectul poemei este viața în cele două [illegible] ale sale : natura care este viața [illegible] de astăzi și istoria care este viața triumfală, adică cea luminătoare din trecut, marea noastră premergătoare și edificatoare.

*

Bălcescu și Eminescu pe de-o parte și Iorga și Sadoveanu pe de alta sînt ctitori de patrie tocmai datorită simțului lor istoric deosebit.

Pe lira lui Eminescu, din cele șapte coarde, trei sînt ale istoriei, trei ale naturii și numai una a persoanei sale : poate de aceea a și rămas neîntrecut la noi, întrucît și-a asumat ființa acestei patrii în întregul ei organic, între păstrarea ei prin cuvînt.

*

Istoria nu înseamnă în primul rînd istoria propriilor tăi părinți, rudele tale față de care ai un oarecare simțămînt de atașament ; istorie înseamnă mai ales jertfa celor intrați în conștiința mulțimilor, cei care au cutremurat epoca sau momentul de urgie prin care trecea patria lor, izbăvind-o.

Pentru ca viețuirea unui popor să-și poată dura tihna creatoare are nevoie de acești prinți imaculați, de acest Brâncoveanu și Horia, de acest Iancu și Bălcescu, de acest Mihai Viteazul sau Ștefan cel Mare, iar păstrarea lor prin cuvînt este o necesitate absolută pentru durata pe mai departe a unei patrii.

*

Jertfa în istorie înseamnă biruința gîndului pentru care este jertfa. Mihai Viteazul a biruit, Brâncoveanu este biruitor, Bălcescu și Horia ard pe cerul patriei în veac stele nepieritoare.

fragmente critice

Fantasticul livresc

Am citit recent două cărți care, deosebindu-se în multe privințe, se apropie prin fascinația pe care o arată față de universul copilăriei. Nu e vorba de cărți pentru sau despre copii (cel puțin acesta este cazul *Bibliotecii fantastice* de Sonia Larian), deși elementele cu care operează ar putea înșela. Lumea copilăriei este un pretext pentru o literatură de imaginație matură pusă în slujba clasificării morale și a studiului de caractere. Elementul nou față de proza de tip alegoric este în *Biblioteca fantastică* utilizarea deliberată a livrescului ca sursă de creație epică. Personajele acestei încîntătoare narațiuni, scrise cu fantezie și ironie, sînt celebrități din proza animalieră ca Lupul moralist sau Lupul din *Scufița Roșie*, Vulpea Liberală, Corbul din fabula *Corbul și Vulpea*, Strutocămila din *Istoria ieroglifică*, baronul de Renard din *Romanul vulpii* etc., eroi eterni, memorabili, ca și aceia din *Iliada* sau *Comedia umană*. Ideea de a-i pune la un loc este ingenioasă, și Sonia Larian, pornind de la o premiză atît de puțin obișnuită în proză, se îndreaptă spre o formulă de fantastic livresc. Scopul artei este, în genere, să dea iluzia realității, să cultive, în fine, în noi acel sentiment de autenticitate care să ne facă, la urmă, să credem că ceea ce se petrece într-o operă s-a întîmplat sau se poate întîmpla în viață. „Convenția" artei nu este decît o cale de a ajunge la înțelegerea realității. Autoarea *Bibliotecii fantastice* răstoarnă această schemă: eroii săi sînt eroii altora și, introduși într-o intrigă nouă, trag după ei umbra unui imens prestigiu literar. E vorba, așadar, de o dublă convenție : mai întîi una de natură alegorică (vietuitoare care vorbesc și se comportă ca oamenii, intrînd, ca și aceștia, în relații sociale și afective) și a doua ce vine să împrăștie iluzia dinainte, aducînd în scenă niște simboluri deja consacrate, fixate în muzeul nostru imaginar. Personajele cărții sînt, în acest fel, de două ori neverosimile, dar, ce curios, impresia ultimă este de verosimilitate. Odată pus în temă, spiritul nostru acceptă acest mecanism de lentile duble și, introdus în universul fantastic al cărții, urmărește cu o vie curiozitate niște eroi vechi în împrejurări inedite. Cine nu știe de Lupul viclean și asasin din *Scufița Roșie* ! Ei bine, în *Biblioteca fantastică* Lupul acesta primitiv este un filozof peripatetician minat de orgoliu. Vulpea liberală, mai bine plasată social, are zi de primire, organizează spectacole reușite, servește mîncăruri rafinate, este, la fine, o mondenă snoabă, imitînd manierele unei aristocrate din secolul al XVIII-lea. Casa ei devine un salon deschis în care au acces celebritățile pădurii. Descrierea unei recepții în casa doamnei Vulpe liberale este făcută cu [illegible] de prozator realist, urmînd protocolul marilor recepții din proza lui Balzac sau Tolstoi. Invitații sînt anunțați solemn de către un bătrîn viezure, șeful ceremonialului : „Doamna Vulpe din fabula *Corbul și Vulpea* ; „Doamna și domnul Corb" ; „Baronul de Renard și baroana d'[illegible]" etc. Ce se poate întîmpla într-un salon de animale celebre ? Se [illegible], evident, politică, se pun la cale noi [illegible], se schimbă vești, se adresează [illegible]. [illegible] frumoase și tinere sînt curtate de [illegible] și manierați. Într-un [illegible] se întîmplă, pe scurt, [illegible] dintre acelea ce definesc caracterul [illegible] și fixează o atmosferă de viață.

[illegible]

Desene de Raluca Grigorcea

căun într-un text oarecare pentru ca ficțiunea să capete corporalitate și să ia loc în sala de așteptare. Fără a-și pierde prestigiul și simbolismul lor livresc, personajele tind, în noile împrejurări propuse de narațiune, să-și depășească condiția și relațiile cunoscute. Boul este totdeauna însoțit de vițel. Cîinele are o reală afecțiune pentru Cățel, adversarii din literatură au devenit în viața comună prieteni sau invers. Arta simplifică și fixează o tipologie, viața complică, transformă totul. Dar, să nu uităm, *viața* înseamnă aici tot ficțiune, ieșiți din determinarea cărților, eroii intră în determinarea altora, dînd o iluzie nouă de existență autentică. Toate acestea sînt scrise cu inteligență și ironie, două însușiri fără de care o carte de fantastic livresc ar părea o invenție fastidioasă. *Biblioteca fantastică* este, dimpotrivă, o carte vie, antrenantă. Cu excepția unor pagini mai mult eseistice decît epice (acelea, de pildă, ce relatează discuția dintre Bufnița din fabula *Mierla și bufnița* și Papagalul din *Papagalul și celelalte păsări*, unde este vorba și de mituri cosmogonice și de versurile lui Bolintineanu !), noua carte a Soniei Larian dovedește o remarcabilă putere de invenție. Pornind de la niște ficțiuni arhicunoscute, ea ne face a le accepta încă o dată și a le urmări amuzați, curioși, într-o creație nouă în care concentrează, fără a se ascunde, toate convențiile literaturii. Universul livresc este, ca și existența obiectivă, fecund, literatura poate ieși și din literatură. Dar ce urmărim în operă și ce ne cucerește, cu adevărat, este tot iluzia vieții adevărate.

*

Monica Pillat reia o carte mai veche (*Cei 13 și misterul*) într-o narațiune nouă : *Corabia timpului* (Ed. Ion Creangă, 1976), unde, așa cum arată prefațatorul volumului, Ov. S. Crohmălniceanu, sînt reunite trei formule epice cunoscute : romanul polițist, literatura de aventuri și proza științifico-fantastică. Modelele sînt transparente (Poe, Lewis Carroll), nouă, originală este invenția epică și tipologia. Cartea este legată mai direct de psihologia (să-i spunem astfel), unei vîrste și de gustul lor pentru mister și aventură. Însă *Corabia timpului* poate fi o lectură plăcută și pentru oamenii maturi, interesați de subtilitățile bine construite. Dăm și aici peste convențiile genului : apariții misterioase, comploturi, răpiri, acțiuni de eliberare, în fine, toate schemele romanului polițist și ale literaturii de aventuri sînt plasate în miraculos și fantastic printr-o inteligentă antropomorfizare a elementelor naturale. Scoicile și Șerpii au o viață spirituală, stîncile și arborii comunică printr-un limbaj evoluat, Soarele și Soricelii vorbesc normal, ca doi vecini egali în fața existenței. Monica Pillat voiește să ne dea ceea ce ne dă de regulă o literatură de acest fel : sugestia solidarității universale, miracolul unității în lumea vieții naturale. Pe această idee, ea construiește o narațiune simplă, unde este vorba de un Băiat cu imaginația fierbinte care pleacă însoțit de Soricelul detectiv Jeff, de cocheta pisică Rosamunda, de vicleanul Șarpe Ș., numit Invincibilul Ș., de productiva găină Vasilica, de greul de cap, dar bunul la suflet Petcu cel blind de speță măgar etc. ... pleacă, zic, într-o călătorie plină de peripeții ce ne amintesc de marile modele ale genului, de la *Robinson Crusoe* la cunoscutele *Aventuri ale lui Arthur Gordon Pym de Nantucket*. Călătoria se termină într-un ținut al Umbrelor, eroii fiind înghițiți, simbolic bine înțeles, de ceață, pentru a fi salvați de acțiunea distrugătoare a timpului în partea a treia a cărții (*Detectivul și visul*) prin puterea iubirii și a prieteniei. Prima parte a acestei narațiuni pentru copii, dar, repetăm, cu finețuri pentru oamenii mari, este un scurt roman polițist cu decor și elemente de viață contemporană. Șerpii, șoarecii, pisicile au profesiuni și habitudini moderne. Merg la bar, poartă blugi, dansează rock, pun la cale *rapturi*, se confruntă cu bandele rivale, cu deosebirea că spațiul lor de acțiune nu este New York-ul sau foburgul parizian, ci un grajd sau o pădurice. Grupul Băiatului este atacat de banda Corei, o bufniță intrigantă și, dacă rețin bine, vanitoasă, însă intervine foarte pozitiv barza Ortansa, care-l salvează. Ieșiți din această aventură, cei 13, la care se adaugă curînd Calul de mare Ibus și broasca Donavella, pornesc într-o călătorie lungă și primejdioasă spre ținuturi necunoscute. Au loc atacuri piratești, rătăciri pe insule pustii, lupte dramatice cu valurile și apariția, la urmă, a Cîrdului de soboli, un fel de întrupări ale stihiei dezlănțuite. Călătorii se pierd în ceața oceanului care este, în planul simbolurilor, o ceață a timpului ce învăluie totul. Pentru a regăsi cărarea pierdută a copilăriei (sugestia ne poate trimite și la Alain Fournier), eroii, indivizi acum maturi, instalați într-o lume computerizată, trebuie să descopere în ei „*timpul iubirii*" și „prietenia fără sfîrșit". Aceasta se petrece, s-a văzut, în *Detectivul și visul* unde intriga polițistă este complicată cu elemente de literatură științifico-fantastică sub semnul unui simbolism transparent : puterea prieteniei și a solidarității umane de a împiedica destrămarea în timp.

Există în cartea savuroasă a Monicăi Pillat și o încercare de tipologie literară, pe cît mijloacele genului o permit. Detectivul Jeff este suspicios și onest, cu o putere de intuiție demnă de Kojak și un curaj comparabil cu acela al Sfîntului. *Corabia timpului* este o carte cu simboluri mari într-o lume a făpturilor mici. Ea se citește cu plăcere și interes.

Eugen Simion

FERESTRE

Conferința

Cum se întîmplă de obicei cu evidențele, care trebuie apărate, certificate că există, voi încerca și eu a demonstra că da, există o dramaturgie română contemporană, care formează dealtfel și tema conferinței de azi*). Nu sînt conferențiar, că atunci n-aș scrie nimic și aș semna conf. Marin Sorescu. Elocvența mea, orală, în astfel de ocazii se termină după maximum cinci minute. Lăsînd la o parte istoricul temei, mă voi grăbi așadar să spun, în cele cinci minute, ce am pe inimă în legătură cu teatrul de azi.

Teatrul face parte dintre genurile literare cu două moașe, (Două-trei-patru). Prima, critica literară, mereu dezorientată vizavi de teatru, pe care îl include și nu-l include în literatură, împingîndu-l mai degrabă spre curtea vecinilor, care nici aceștia nu sînt prea hotărîți. A doua moașă este publicul, cel care se duce la teatru, se așează în fotolii și ce i se dă, trebuie să înghită. O astfel de situație e generoasă pentru piesele proaste, ambigui, care se strecoară în felul acesta nesancționate. Critica literară cînd se ocupă de-o piesă, nu depășește deobicei criteriul tematic(Las la o parte cronicarul dramatic, serios, avizat). Dar mai departe, ce e cu aceste producții, ce se pretind, ce sînt și cum de sînt așa cum sînt — bune sau rele — nu se merge. Dealtfel, scriitorii, inclusiv criticii, nu prea se duc la teatru. Spre a preîntîmpina această imobilitate s-a încercat în ultima vreme să se teoretizeze (și eu am fost printre aceia) teatrul la domiciliu, sub formă de carte. Piesa este scrisă pentru scenă, dar cel care mînuiește condeiul e, în primul rînd, *scriitor*. Se va juca piesa sau nu. Dar ea poate fi citită, poate fi băgată în seamă ca literatură. În ultimii ani cred că se poate vorbi de o forțare a ușilor literaturii — uși deschise de obicei — de către dramaturgia tînără.

Îmi face plăcere să vorbesc despre doi dintre reprezentanții acestei noi direcții, Paul Anghel și Dumitru Radu Popescu.

Paul Anghel reprezintă, după mine, în peisajul literar un fericit caz de luciditate, erudiție și talent. O personalitate proteică aflată într-un foarte fericit moment al creației, judecînd după ultimele lucrări publicate — „Arhiva sentimentală" II și piesa despre Burebista, din care a apărut un fragment în „România Literară".

Cu cîțiva ani în urmă a publicat piesele „Săptămîna patimilor" și „Viteazul", două capodopere ale teatrului istoric, prin care de altfel acest gen este reabilitat la noi. Citindu-i piesele am sentimentul contemplării unor fragmente de frescă — descoperite sub un strat mai vechi de tencuială și scoase la iveală cu mare grijă, undeva aproape de altar, sau în tinda unei biserici unde se pictează ctitorile.

Paul Anghel aduce în scenă eroi — Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, dar nu întîlnim aici nimic din recuzita obișnuită în astfel de ocazii. Piesele au hieratism, personajele apar prelungite ca și cînd ar fi privite la lumina unor luminări, replicile sînt mai mult decît replici, au în spatele lor cutii de rezonanță din lemn ales. Niciunui autor nu i-a reușit la noi o astfel de arhitectură cu personaje date, cu întîmplări date, chiar cu vorbe luate din cronici, arhitectură care se înalță parcă de la sine. Secretul unei astfel de reușite îl știe doar Paul Anghel. Cred că e vorba de sentimentul de extaz cu care privește istoria — în deplină cunoștință de cauză, autorul fiind unul dintre scrutorii frecați de arhive — sentiment de extaz care ni se transmite, după principiul cît suflet pui într-o operă, atîta viață îi dai, atîta viață are. Cu piesa despre Burebista autorul merge și mai departe, nu numai în timp, dar și în simplitatea formulei dramatice, personajul principal căpătînd o măreție stranie. Prezența lui Paul Anghel e tonică. Prin ideile sclipitoare și prin exemplul de creație — paralelismul între teoreticianul plin de vervă cu extraordinară intuiție și dramaturgul inspirat, dînd naștere unui proces continuu de stimulare în artă. Paul Anghel se scapără și se aprinde de la sine și se întrece cu sine. Un fenomen extrem de interesant.

D.R. Popescu vine în dramaturgie din proză — cu bocancii plini de praf, cu tolba plină de fapte, întîmplări, e un dramaturg al imediatului. Această încărcătură colorează teatrul său, dîndu-i acea particularitate bolovănoasă. Îmi place formula lui.

Mă număr printre acei care nu intră în panică descoperind talentul altuia, și nu încearcă să-l diminueze dintr-o secretă teamă (știută de toată lumea). Un nume nu poate fi umbrit de apariția altuia. Cred că dimpotrivă cu cît sînt mai mulți buni, cu atît soluția literară iese mai puțin diluată (ca la acumulatorul cu mai mulți elemenți) D.R. Popescu merge la masa de lucru ca la un ogor care trebuie smotruit zi de zi, rezultatele țiind, ca la recoltă adevărată, de media dintre ce ai semănat, vreme (intemperii) și alte boabe. Numărul pieselor publicate e, de pe acum, apreciabil. „Vara imposibilei iubiri" (1966), „Cezar, măscăriciul nebunilor" (1968), „Acești îngeri triști" (1969), „Pisica în noaptea anului nou" (1970), „Piticul în grădina de vară" (1971), „O pasăre dintr-o altă zi" (1972) „Pasărea Shakespeare" (1973) „Balconul" (1975) „Timpul în doi" („Lapte de pasăre") (1976). După cum se vede, ritm bun de profesionist, cu respirație de alergător de cursă lungă. Deși titlurile sînt poetice, ceea ce urmează nu e lirism ci, de cele mai multe ori, o confruntare dură, brutală de caractere. E în acest teatru o îndîrjire care ne duce cu gîndul la furioșii englezi. Dezbateri etice, probleme de morală, conflicte puternice. Analiza de fond a acestor producții(pe care o vom face cu altă ocazie), ne va permite să degajăm originalitatea autorului. Vom numi teatrul lui D.R. Popescu teluric, gard viu la o porțiune importantă de realitate pe care o parcelează și-o lucrează cu strășnicie.

Marin Sorescu

*) *Fragment dintr-o conferință despre teatrul de azi, ținută la Universitatea Populară.*

Patriotul Cuza

Urmare din pag. 1

în toată puterea cuvîntului, un bărbat care judeca și făcea politică, era un om organizat, un administrator eminent, un diplomat fin, era un om de spirit, era un om drept, era un mare patriot. Acestea și altele, i-au hărăzit un loc de o anume semnificație istorică. Oricare, Alecsandri, Kogălniceanu, Negri ar fi meritat-o și ei, dar alegerea istoriei a căzut asupra lui. Poporul a vrut unirea, poporul era adevăratul Suveran, Domnitorul fiind simbolul suveranității sale. Că Alexandru Ioan Cuza a fost un cap de țară eminent nu este decît o dovadă că poporul dobîndise maturitatea politică de a-și impune conducătorii potriviți făpturii lucrărilor sale mari, la înălțimea înaltelor sale idealuri. Cuza a fost adus în fruntea țării în momentul în care țara a fost conștientă că se poate „mîntui prin sine". Adică de a exista pe harta Europei ca stat, cu un cuvînt al ei de afirmat în treburile Balcanilor, ale continentului. Căci — fără a face incursiuni de mare specializare în istorie — vedem că de la Tudor Vladimirescu încoace toate mișcările din Muntenia, Transilvania, Moldova aveau neapărat — și inevitabil — și caracter național. În 1843, cînd la București Alexandru Ghica era înlăturat de la putere, în Principate s-a purtat o vreme ideea ca Mihail Sturza, domnitorul Moldovei, să ocupe și tronul Țării Românești. Împrejurările nu erau însă prea norocoase, iar, pe de altă parte, Sturza însuși începuse a nu mai fi iubit de popor. 1848 a răscolit adînc conștiințele, iar anii ce au urmat, ani grei, cu cerul libertății înnourat, au limpezit totuși gîndirea politică românească, ducînd-o spre memorabilul ianuarie 1859. Cine a trăit atunci, cine s-a aflat la Iași, la Focșani, la Craiova, la București, pe întregul pămînt românesc, de dincolo și de dincoace de Carpați, a serbat cu frenezie înfăptuirea marelui ideal. Ce emoție trebuie să fi fost atunci... Un popor harnic, iscusit, inteligent, pășea în rîndurile națiunilor lumii. Un drum greu, un drum complicat, dar el s-a fost străbătut cu tenacitate, cu demnitate, ireversibil. Și chiar dacă au trecut ani pînă cînd țîșnirea de mai de la Blaj, *Noi vrem să ne unim cu Țara !* s-a împlinit, conștiința naționalității, conștiința apartenenței, au fost mereu treze, mereu vii. Românii și-au construit cu trudă, cu sacrificii cu neclintită voință Pătria lor și România Europei.

atelier literar
poșta redacției

PUȘCAȘIU NICOLAE : În „Pavel Covaci" sînt unele calități, mai ales pe latura umorului, dar lucrurile sînt trase de păr, șarjate excesiv, pînă la caricatură.

I. CIOANCĂȘ : Cam uscate, didactice, fără freamăt. Ceva mai bine, în „Oameni buni", „Tînguirea lui Manole".

A. ALBU : N-ați avut nici un răspuns în Noembrie (probabil, plicul n-a ajuns pînă la noi). Textele de acum, pe lîngă șovăieli și stîngăcii, prezintă și unele semne de bun augur. Mai ales în „Brâncușiană", „Învață să te dărui", „Din toamnă, mușcat de șarpele singurătății". Să vedem ce mai urmează.

T.N. VASILA : Mulțumiri pentru vești și urări, dar și pentru excelentul slogan, atît de înțelept și pedagogic („pauzele lungi și dese ne conduce la succese"), pe care ar trebui să-l savureze și să-l adopte destul de mulți dintre înfrigurații și nerăbdătorii care ne scriu. S-auzim de bine !

DONICI 20 : Ne pare rău că nu vă putem fi de folos, dar „jurisdicția" noastră nu depășește limitele acestei rubrici (unde „trigrama" dv. nu mai încape !...). Paginile trimise (altminteri, alerte, simpatice, amuzante, uneori) le-am predat redacției spre a decide.

ADAM GABUREL : Deocamdată, se văd mai de grabă eforturile de a epata cu orice preț, exhibiționism și ostentație, clovnerie căznită, de mîna a doua (și de gust îndoielnic) și mai puțin semnele vocației lirice. Care, însă, parcă n-ar lipsi cu desăvîrșire. Sa vedem ce mai urmează. (Pe viitor, bateți la mașină sau străduiți-vă să scrieți citeț).

M. POENARU : O licărire în „Joc de curaj", „Moștenind". În rest, aceeași nestăpînită, industrioasă producție de serie.

M. GLĂVAN : Pare să fie ceva — lectura „pe ghicite" (iritantă, la urma urmei) ne-a împiedicat să realizăm destul de clar ce și cum („Ora de seară", „Plin, orașul", „Poem", „Sfîrșitul vacanței" și, poate, altele). Reveniți, cu manuscrise mai îngrijite care să ne îngăduie o lectură normală și, deci, o evaluare mai amănunțită.

L. BARA-CIHEI : Nu sînt încă elementele decisive, pentru concluzia pe care ne-o cereți. Sînt pagini și mai bune și mai rele. Dintre primele, „Un gînd al măturătorului de stradă", „Portret". Se pare că scrieți prea mult (cu prea mare îngăduință față de condei) și citiți și studiați prea puțin. E cazul să inversați raportul !

F. TEI : Nu sînt deloc „zbateri în gol", cu toate că acum lumina cade mai altfel, cu toate că o amarnică neîmpăcare tulbură izvoarele (cu prea multe spaime, regrete, reproșuri...), cu toate că, în fine, condeiul, ținut prea mult în pauză, se mișcă ceva mai greoi, mai nesigur. Dar sînt destule pagini frumoase („Levitație", „Viciu", „Sentiment", „Cascadă", „Ninsori", „Semn", „Deschisa rană", „Clovnescă", „Vorbire"), care vă obligă la eforturi mai mari și mai consecvente, la o responsabilitate mai mare față de zestrea pe care o dețineți. Scrieți mai mult, refaceți-vă obișnuința de a scrie zilnic, cu continuitate, restabilind astfel „circuitele" firești, și feriți-vă de crispări, resemnări și inhibiții (căci, după vorba unui distins prieten comun, „inhibiția strică amiciția" !...). Scrieți-ne mai des, mai pe larg, mai degajat, și țineți-ne la curent cu strădaniile, impasurile și — fără doar și poate — izbînzile dv.

ILEANA MIREA : E ceva interesant în „Așteptare". Desigur, e prea puțin ca să putem trage toate concluziile. Așteptăm. (Dar scrieți mai citeț).

TUDOR ȘTEFĂNESCU : Vagi semne, încă neconcludente, dar sesizabile totuși. Să vedem ce mai urmează.

F. A. ȚIRIAC : Spirituale, uneori ușor înfiorate, par să fie niște semne de bun augur. Să mai vedem.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Fascinație", „Pe sub stele tremurînde", „Lumea copilăriei" „Gînduri de toamnă" ; „Închinare", „Iubire de țară" ; „Vatra țării", „Cîntare Patriei".

Botez Maria, C. Dascălu, Cucu M. Murgu, F. Pîrvuleț, Ț. Nicu, Cloșcă Ion, I. Pajureanu, Viorel Andreescu, Onassis, Geo Anton, Mariana Năstase : Nimic nou ! **Nicolae Trandafir** (ceva, în „Autoportret") **Maria Constantinescu, Nicolae George Stănciulescu, Vasile Biloiu, Anca Mihăescu, Constantin Bujor, Domnița Soceanu, Viorel Iacob, Ilie Virgil Comeanu, Paul Radoveanu, Mira Cientu, Geacu Gheorghe, Constanța Păduraru :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Vlad Țepeș

odată cu vlad
țeapa a intrat
în istorie
cu vîrful
în sus
a căpătat nume
de osîndă
da dreptate
și de domn
țeapa lui vlad
e turnul chindiei
care-și întinde
umbra
pînă la bucurești
aici unde
marele bărbat
și-a durat
temei de cetate
și silă de hoți

HORIA GLINIASTEI

Dorința

Aș vrea să cînt adevărul care lipsește acestei lumi
freamătul pe care îl face o femeie trecînd prin visul tău,
aș vrea să cînt purtarea arborilor
cînd pe sub ei buzele îndrăgostiților
împart timpul în două,
primele ierburi ce ridică somnul din ochii căprioarelor
aș vrea să cînt aceste mîini
în care patria își află adevărata greutate
dragostea și ura
frigul ce umblă ca o pușlama prin nervuri
imnul zorilor scris de aripile porumbeilor
Iată-mă murdărind moartea pe bot de cuvinte
ca și cum poezia ar avea cariera asigurată
ca și cum eșecul ar fi o sămînță plină de viitor.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Toamnă

Noaptea,
visătorii anonimi înhămați la
umbra imensă a gloriei
și uneori
mari focuri de artificii
invocînd o sărbătoare străină.

Trec păsări prin apa
amenințătoare a văzduhului...

Din întuneric, maimuța
galbenă a toamnei
aruncă în mine cu frunze.

LUCIAN CODRIN

Neagoe Basarab povățuindu-și fiul

Amăgește-ți teama proprie, cumpănește
Zestrea pe care rămașilor ai s-o vinzi ;
Încinge-ți sabia, flutură mantia domnește,
Chipul tău palid va rămîne-n oglinzi.

Vor fi dimineți în care-o să simți
Conturul soarelui ca pe-o inexplicabilă rană
Pe pîrtia jertfei trec lin cei cuminți,
Durerea ne urcă pe tron ca-ntr-o strană.

Fiilor tăi să le dai sfaturi despre
Tainele peștilor și trecerea lunii pe cer
Pasul lor să nu șovăie înapoi spre obîrșii ;
Bucuroși sînt născuții, împăcați cei ce pier.

Solilor tăi să le pui o pasăre albă pe umăr
Traversînd veacul cu mirată iubire ;
Golul dintre cuvinte, fără de număr,
Despre trecerea noastră va răspîndi știre.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Joc de iubire

de ce ascunzi la spate mîna
în care ții clepsidra canibală
în vis mi-a șoptit vîntul
secretul cenușii albe cenușii negre
gura ta aduce tot mai mult
cu un cioc de pasăre beată
și-mi cere încă săruturi
cu o singură mînă mă mîngîi
cu cealaltă îmi aperi sfîrșitul
zile și nopți amestec de cenușă fertilă
hrană pentru cîmpii viitoare

VIORICA IONESCU

Patrie

Acoperă-mi urechile
și am să te recunosc
după liniște

Acoperă-mi ochii
și mă pierde
în lanul brobonit de grîu :
Am să te deschei de pe umerii holdelor
mă vei durea sub pleoapa unui spic

Acoperă-mi gura
cu întrebările culcate în garoafe.
Învăluie-mă pe mine
cu o iubire mare.

Și ca să te recunosc deplin,
fîntînile rotunjindu-ți seninul,
palmele limpezind fîntîni,
zilele noastre umblînd de mînă
cu tine.
Va trebui să scriem o boabă de sudoare
cu fiecare deget...

DOINA POLOGEA

Statornicie

Bătrîni copaci orbecăiesc în noapte.
Cu albe crengi își pipăie sfîrșitul ;
Și, resemnați, se închircesc în sine,
În tainițe zbîrcite își feresc
Puțina lor suflare și putere.

La ce bun să-și mai zbată rara coamă,
Prin care vîntul se hlizește timp.
Și numai pentru corbi și cucuvele
Prielnic loc de caba a rămas ?

După un timp, în zori, mlădițe blînde
Scîncesc ca pruncii cînd în loc de vlagă
Cu-nșelătoare hrană se înfruptă.

Atunci tăcuții arbori se topesc
Și, fără teamă, lunecă-n adîncuri.

Temei avînd, se-nalță drept urmașii.

T. N. HALMYRIS

Florile

Ce-i în petale noaptea cînd mor culorile
în flori, o nobilă substanță preamișcătoare
parfumează cornea frunzelor, arar o apă
pură se ridică în abur ușor sufletul florilor
ce se duc înspre pieire nu are nimic
a ne spune și ce știm noi despre
tristețea petalelor, petalele acoperite
cu stranii materii minerale pierzîndu-se
în pămînt, halucinant culorile din
petale ne bîntuie văzul și moartea
fiecărei flori lasă o pată în lumină
umbră tremurătoare, umbră .

VICTOR CROITORU

O precizare

Tovarășe Redactor-șef

Vă rog să binevoiți a publica următorul text, care restabilește un fapt, după mine important pentru istoria „minoră" a lingvisticii noastre. Este vorba de afirmația lui Mihai Zamfir privitoare la ignorarea, din partea lingviștilor români, a lui Sextil Pușcariu.

PRECIZARE

În articolul lui Mihai Zamfir consacrat lui Sextil Pușcariu, care a apărut în „Luceafărul", cu data de 8 l.a.c. și pe care l-am citit cu interes și cu toată atenția cuvenită, se face o afirmație sau, dacă vreți, o apreciere cu privire la atitudinea lingviștilor noștri față de opera acestui mare învățat. Se vorbește anume de tăcerea care a înconjurat numele lui Sextil Pușcariu. Țin să precizez că lucrările acestui lingvist au fost mereu citate, cînd, bineînțeles, problema cercetată de unul sau altul dintre noi impunea luarea în considerație a lucrărilor lui Sextil Pușcariu, aceasta în ipoteza că el s-a ocupat, într-un fel oarecare, de problema respectivă. Iar dacă cele două volume, intitulate Limba română au întîmpinat dificultăți în ce privește nu numai publicarea, ci și, după aceea, difuzarea lor, faptul nu ne poate fi imputat nouă. Mai adaug că în revista clujeană Cercetări de lingvistică XI, 1966, p. 151–159, a apărut un articol, cît se poate de elogios, scris de mine, despre activitatea științifică a lui Sextil Pușcariu.

Vă mulțumesc anticipat pentru satisfacerea dorinței mele și vă rog să primiți calde salutări tovărășești.

Iorgu Iordan

București, 16.1.1977

Literatură angajată și angajantă

Urmare din pag. a 2-a

de **Miu copilul**, literaturii beletristice a timpului, poeților contemporani, îmbibați de un puternic romantism, poeziei care, prin limba și muzica ei, a avut întotdeauna drumul larg deschis spre urechea și inima maselor populare. **Marșul oștirii române** al lui Vasile Cîrlova, evocarea Tîrgoviștei prin același Cîrlova și prin Heliade Rădulescu și Grigore Alexandrescu, a ruinelor Cetății Neamțului prin Al. Hrisoverghi, a **Umbrei lui Mircea la Cozia** de Grigore Alexandrescu, a **Altarului Mănăstirii Putna** de V. Alecsandri, emoționantele balade ale lui D. Bolintineanu (**Mama lui Ștefan cel Mare, Mircea cel Mare și solii, Ultima noapte a lui Mihai Viteazul**), pentru a le aminti numai pe acestea, au pătruns grabnic în straturile largi ale întregului popor român, devenind pîrghiile și pilonii înălțării conștiinței sale naționale. Pentru circulația lor intensă și pentru conținutul lor eroic, reflex al conștiinței populare românești, ele au fost considerate de George Barițiu, într-un sens figurat, firește, ca „proprietate bună și dreaptă a poporului".

La 1848 prin Vasile Alecsandri, prin Andrei Mureșianu și alții, poezia patriotică românească a făcut un nou salt, ea impunîndu-se ca o chemare la lupta revoluționară, ca o adevărată goarnă a revoluției. În poema **Deșteptarea României**, răspîndită în mii de foi volante, poetul moldovean striga pătruns de o adîncă înflăcărare : „Hai copii de-acelaș sînge ! hai cu toți, într-o unire, / Libertate-acum sau moarte să cătăm să dobîndim. / Pas români, lumea ne vede. Pentru-a patriei iubire, / Pentru-a mamei desrobire, / Viața noastră să jertfim !"

La rîndul lui poetul ardelean exclama și el prin marele său marș **Deșteaptă-te române** : „Români din patru unghiuri, acum ori niciodată / Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri" adăugînd în final : „Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină, / Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost-pămînt !"

În timp de numai cîteva decenii s-a creat și impus astfel o captivantă poezie angajată, care a avut o puternică influență asupra dezvoltării conștiinței naționale românești, al cărei principal obiectiv patriotic a devenit după revoluția din 1848 **Unirea Principatelor**.

Poezia prepașoptistă și pașoptistă s-a caracterizat prin balade, ode și marșuri, poezia Unirii se va exprima îndeosebi prin cîntece, hore și imnuri. Capodopera ei avea să fie **Hora Unirii**, a cărei versiune, dedicată românilor din Transilvania, fusese scrisă de Alecsandri încă din anul 1848, pe cînd poetul se afla refugiat la Brașov, și fusese publicată în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" sub titlul **Hora Ardealului**, fiind semnată **Un român** (1848, nr. 21, p. 192). Ea se va dezvolta în simțirea și gîndirea poetului concomitent cu creșterea luptei pentru unire, și se va definitiva abia în 1856, în urma congresului de la Paris, cînd Principatele au fost chemate, prin convocarea adunărilor ad-hoc, să se pronunțe ele însele asupra sorții lor. Publicată la 9 iunie 1856 în ziarul lui M. Kogălniceanu, **Steaua Dunării**, principalul ziar unionist al Moldovei, și pusă pe note în același an de Alexandru Flechtenmacher (cor în unison și pian), „Hora Unirii" a devenit cu repeziciune cel mai iubit, cel mai reprezentativ și cel mai cîntat cîntec al timpului, el fiind adevăratul manifest al Unirii. În cel mai simplu limbaj, cu cele mai puține cuvinte, dar în același timp cu cele mai clare și mai concludente imagini, se rostea cea mai fierbinte chemare a vremii, imperativul ei național : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română, / Să-nvîrtim hora frăției / Pe pămîntul României. / Măi muntene, măi vecine, / Vino să te prinzi cu mine / Și la viață cu unire / Și la moarte cu-nfrățire. / Amîndoi sîntem de-o mamă / De-o făptură și de-o samă. / Ca doi brazi într-o tulpină, / Ca doi ochi într-o lumină".

Cine n-a cîntat „Hora Unirii", cine n-a jucat-o, cui nu i s-a înfiorat sufletul la auzirea cadențelor ei ? Prin ea Alecsandri a devenit cel mai angajat poet al țării și a determinat pe Eminescu, ținînd seama de întreaga sa creație poetică, să-l numească „rege al poeziei" românești.

Horei lui Alecsandri, care va scrie și o **Horă a lui Cuza Vodă**, i-a urmat apoi oda **La Unire** și **Marșul Unirii** de George Sion, **La Români** de George Crețeanu, **Unirea Principatelor** de Grigore Alexandrescu, **La unire** și **Hora lui Cuza** de D. Bolintineanu și atîtea altele scrise de Cezar Bolliac, C. I. Aricescu, George Baronzi, D. Ralet, D. Dăscălescu (reeditat în 1909 de N. Iorga), Iustin Popfiu.

O întreagă generație de poeți angajați !

Angajată ieri, literatura Unirii a devenit astăzi, prin exemplul ei, o literatură angajantă pentru toți scriitorii români — o literatură cu care la 24 ianuarie 1977 nu putem fi decît contemporani.

Cîntecul în imagini al pămîntului

● Profesorul Wilhelm Nyssen a publicat la editura Paulinus din Trier (1977) un splendid album intitulat Bildgesang der Erde (Cîntecul în imagini al pămîntului), consacrat mănăstirilor din Moldova. Studiul care însoțește frumoasele reproduceri se referă la contextul istoric și spiritual, descifrînd semnificația frescelor exterioare și punînd în lumină originalitatea lor stilistică. Prieten devotat al României, doctor honoris causa al unei instituții de învățămînt superior de la noi, profesorul Nyssen confirmă încă o dată prin lucrarea sa interesul crescînd față de mesajul peren al unei spiritualități adînci, care și-a găsit în artă o formă de expresie adecvată.

A.D.M.

revista străină

● **CARTEA DE LITERATURĂ — DOCUMENT** continuă să se afle în primul plan al interesului manifestat de publicul francez. Romanul Victoriei Theramme, publicată la Editions des Femmes, este inspirată din experiența personală a autoarei, fostă conducătoare auto și taximetristă în Paris. Taxiul este pentru Victoria Théramme un mijloc de a investiga diferite medii și psihologii, într-un limbaj ce amintește de Queneau, de Celine și Henri Miller. În recenzia din **Express** este formulată următoarea apreciere : „Victoria Theramme este martor, uneori în parte, consolează și întărește..." Ceea ce în ultimă instanță definește angajarea autoarei.

● **O NOUĂ ORGANIZAȚIE PROFESIONALĂ A SCRIITORILOR AMERICANI**, menită să asigure protecția intereselor autorilor împotriva marelui capital, s-a impus atenției internaționale. Este vorba de „Fiction Collective", care a publicat deja douăsprezece volume, iar scriitorii-membri au participat la dezbateri și emisiuni radiofonice, la seminarii în universități și la lecturi publice. Una din cărțile editate sub egida asociației, **Căutînd supraviețuitori**, a primit în 1975 Premiul St. Lawrence, subliniind astfel interesul marelui public pentru literatura de calitate, eliberată de injoncțiunile intereselor comerciale. La ora de față au fost înregistrate peste douăzeci de inițiative similare ale scriitorilor din lumea banului care triumfă prea adesea asupra interesului artistic.

● **IMAGINILE DE GROAZĂ** ale producțiilor „negre" au revenit pe ecranele occidentale, umplînd din nou buzunarele producătorilor. Celebrul King Kong a fost reluat în teatru, la Londra, și în film la Holywood, de către Dino de Laurentiis, producătorul italian strămutat peste ocean. El a comandat pentru ultima sa montare o fiară mecanică în greutate de 6 tone și jumătate, care „joacă" alături de Jessica Lange, sub bagheta lui John Guillermin, despre a cărui montare, „Infernul dominant", un critic scria : „este acel tip de film despre care nu poți spune niciodată cărui regizor aparține". Apreciere concludentă în legătură cu subvaloarea artistică a unor asemenea producții de coșmar !

● **TEATRUL NAȚIONAL DIN LONDRA**, supranumit Olivier Theatre, unul din cele trei Naționale britanice, a fost inaugurat cu piesa lui Christopher Marlowe, **Marele Tamburlaine**, în cea dintîi montare din ultimii douăzeci și cinci de ani. Regizorul spectacolului este Peter Hall, un director de scenă controversat, iar principalii actori aparțin fostei echipe de la realizarea Hamlet-ului londonez : Albert Finney, Denis Quilley, Barbara Jefford și alții. Spectacolul a debutat sub auspicii puțin favorabile, dar succesul său a fost imens. John Heilpern încheia cu aceste cuvinte cronica sa din **Observer** : „Finney nu numai că a supraviețuit seara premierei, dar literalmente a intrat în levitație. La fel cu toți ceilalți membri ai trupei. Iar spectatorii s-au ridicat și au aplaudat. Au aplaudat cu entuziasm fiindcă i-au văzut pe actori zburînd. Ah veți spune, au văzut ei picioarele actorilor ridicîndu-se deasupra scenei ! Nu interesează, nu interesează chiar deloc, dacă într-adevăr zburau".

● **CEA DE A DOUĂZECEA EXPOZIȚIE NAȚIONALĂ DIN INDIA** s-a bucurat de participarea cea mai largă, înregistrînd peste 1 000 de lucrări trimise la aproximativ [illegible] de artiști din care au fost selecționate 118 de tablouri, 61 de lucrări de grafică și 38 de sculpturi, aparținînd unui număr de 117 de artiști. Criticii au remarcat forța unor imagini tradiționale, aduse din nou la viață de pictorii contemporani, subliniind realizările în acest sens ale lui C.D. Mistry, Kanti Panchal, Vinay Trivedi și Nilima Sheikh. Comentarii favorabile au întrunit și lucrările cu imagistică modernă, ale lui Abdul Karine, Om Prakash, Shabbir Hassan Quazi și Nagji Patel. În ansamblu, expoziția reflectă preocupări diverse și tehnici variate, folosind materialele cele mai eterogene.

● **REINER MARIA RILKE**, ajunsese, într-o anumită epocă a vieții sale, să scrie în jur de o sută cincisprezece scrisori pe săptămînă. O parte au apărut recent în cel de-al treilea volum al **Operelor, Corespondența**, tradus de Ph. Jaccotet și publicat la Seuil. Sînt documente extrem de prețioase în ceea ce privește raporturile sale cu Lou Andreas-Salome și mai ales cele cu Rodin. În rîndurile autorului **Elegiilor duineze**, scrie un comentator, „...Rilke poetul și Rodin sculptorul pot să se întîlnească, să se amestece într-un fond comun". Acest fond poematic comun este splendid relevat în scrisori.

● **A APĂRUT UN FLORILEGIU DE POEZIE JAPONEZĂ** intitulat **Shin Jin Mei**, aparținînd maestrului Sosan, din secolul șapte, conținînd 584 de ideograme, în 146 de fraze foarte scurte, traduse de Taisen Deshimaru, cunoscut autor de comentarii zen. Critica textelor a evidențiat frumusețea liniei, admirabil reprodusă de traducător, cum se vede și în acest catren : „Dacă oprim orice fel de mișcare / Spiritul nostru va deveni liniștit / Iar din această liniște / În cele din urmă se va naște din nou mișcarea". Cartea este frumos ilustrată cu grupuri din epoca lui Sosan.

● **LA INTERSECȚIA STRĂZILOR RAKOVSKI ȘI IVAN VAZOV DIN SOFIA** se află Casa memorială „Ivan Vazov" — primul muzeu de literatură din țară. A trecut o jumătate de veac de cînd s-a inaugurat această casă-muzeu. Acest eveniment cultural a fost marcat la 28 noiembrie 1926. În prezent aici sînt cuprinse și păstrate cele mai valoroase manuscrise, obiecte, opere neprețuite, lăsate moștenire de patriarhul literaturii bulgare. În acest răstimp de o jumătate de veac **Casa memorială „Ivan Vazov"** a fost vizitată de aproximativ 2 milioane de cetățeni bulgari și oaspeți din străinătate.

prezențe

● **Sub egida Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de științe sociale și politice și a Uniunii Scriitorilor, în ziua de 18 ianuarie 1977 a avut loc sesiunea științifică comemorativă organizată cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui Ioan Heliade Rădulescu. Desfășurată în aula Academiei R.S. România, în cadrul sesiunii au fost omagiate personalitatea și opera marelui cărturar și scriitor, propunîndu-se participanților următoarele comunicări : I. Heliade Rădulescu în revoluția de la 1848, (Vasile Maciu), I. Heliade Rădulescu și problemele limbii literare (Boris Cazacu), I. Heliade Rădulescu, promotor al literaturii române moderne, (George Ivașcu), I. Heliade Rădulescu, scriitorul, (Dimitrie Păcurariu). Cuvîntul de deschidere a sesiunii a fost ținut de Zoe Dumitrescu-Bușulenga.**

● **Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a editat de curînd o culegere de „Cîntece pentru tineret" care oferă atît formațiilor corale participante la Festivalul național „Cîntarea României" cît și ansamblurilor artistice în general, o valoroasă selecție de cîntece și marșuri patriotice. Caietul se deschide, binevenit, cu corul „E scris pe tricolor unire" de Ciprian Porumbescu. Melodia amplă, maiestuoasă a acestui cîntec înălțat de atîtea generații este astăzi mai proaspătă, mai vie, mai fierbinte prin textul care, inspirat, i-a fost adaptat : „E scris pe tricolor unire, / Pe roșul steag liberator / Prin luptă, sub a lor ombrire / Spre comunism urcăm în zbor". Cîntecul lui Ciprian Porumbescu nu este numai o făclie purtată de generațiile trecute, pe care, autorii acestei culegeri o vor transmisă tinerilor de azi ; cîntecul acesta este o prefață și un program al întregului caiet. Compozitori, maeștri ai muzicii corale, alături de poeți de renume aduc în vers și melodii străbătute de un fierbinte patriotism un omagiu patriei socialiste, partidului, tineretului, muncii. „Aripi de zbor tinerești", „Ani de aur", „Tineri ni-s anii", „Noi tineretul României", „Cu suflet vibrînd pentru țară", „Comunist și student", „Tineretul țării", „Cu fruntea către viitor" sînt doar cîteva din cîntecele care au intrat în repertoriul de bază al formațiilor corale.**

Sînt prezenți în paginile acestei culegeri, între alții cunoscuți poeți și compozitori, cu melodii și versuri generoase, inspirate Gheorghe Dumitrescu, Radu Paladi, Adrian Păunescu, Gheorghe Bazavan, Emil Lerescu, Alexandru Andrițoiu, Nicolae Tăutu, Niculae Stoian, Eugen Frunză, Mircea Neagu, Mihai Negulescu, Laurențiu Profeta, Vlaicu Bârna, Florin Comișel, Dan Fruntelată, Ion Segărceanu, Smaranda Oțeanu, Nicolae Costin, Ion Meițoiu, Temistocle Popa, Vasile V. Vasilache ș.a.

● **„Comentar" — cenaclu cu o susținută activitate, care a reușit să adune în jurul unor inimoși oameni de condei cu o îndelungată prezență în publicistică și literatură, o seamă de tineri talentați, dornici de afirmare, a editat, de curînd, un nou număr al publicației sale — oglindă a muncii desfășurate în cadrul „salonului literar-artistic" de pe lîngă Casa de cultură a sectorului 4. Aproape jumătate din paginile acestei „antologii" sînt rezervate lucrărilor unor debutanți. Ni se pare demn de subliniat faptul. Desigur, un cenaclu are datoria de a propulsa în cîmpul publicisticii tinere talente ; dar ca „senatorii" să fie atît de darnici cu mai tinerii confrați, într-o publicație cu o periodicitate, totuși, destul de puțin stabilă, este un fapt pe cît de rar întîlnit, pe atît de stimabil. Chiar dacă nu toate „piesele" înscrise sub emblema „debutului" își merită prezența într-o „antologie", rămîne, fără doar și poate notabilă generozitatea cu care tinerii au fost primiți aici, în „templul literei tipărite". Dintre debuturi ni se pare convingătoare proza „Mecanica fluidelor și Mitran" — o „falsă replică" la o proză apărută în revista noastră, în care o altă fațetă a unei oglinzi poliedrice descoperă iarăși pe inginerul Mitran, personaj, care, așa cum se scria și în prezentarea din „Luceafărul", are calitățile unui viabil erou literar. Desigur, despre autorul lui „Mitran..." vom mai auzi, așa cum am fi bucuroși să auzim și de mulți dintre cei cărora li s-a oferit șansa să debuteze acum în „Comentar". Pentru aceasta trebuie să subliniem meritele celor care îngrijesc această antologie — Paul Teodorescu, Toma Alexandrescu, Constantin Bivolaru — și să salutăm prezența în paginile publicației a lui Gh. Bulgăr, Petru Sfetca, Mihail Straje, Viorel Cosma, George Acsinteanu, Teodor Băducan, Nicolae Ivanovici și a altora.**

Numărul consemnat de noi se încheie cu un buletin al activității salonului literar-artistic „Comentar" care ni se pare bogat și, deci, demn de laude.

sport

Prestigioase prezențe românești

● După „eșecul" de argint din cadrul Olimpiadei canadiene, handbalul românesc și-a reconfirmat nu numai valoarea, cît mai ales resursele. Cu patru titluri mondiale (numai la masculin !), bronzul și argintul olimpic (1972, 1976), trei titluri mondiale consecutive în competiția echipelor universitare, **Școala românească** de handbal se poate mîndri de-acum cu o tradiție a performanțelor de primă mărime. Succesul obținut duminică la Varșovia (în urma unui turneu în care n-a cedat nici un punct și a impus în tînărul Mihai Mironiuc, 38 de goluri, un golgheter incontestabil) este cu atît mai îmbucurător, cu cît, anul viitor, în Danemarca, greul prezenței noastre în competiția supremă îl vor duce, probabil, tocmai acești tineri. Căci alături de-un Gațu, Licu, Stockl, Voinea și ceilalți „monștri sacri", a venit rîndul lui Drăgăniță, Gabrovski, Folker, Mironiuc să simtă pe umerii lor greutatea epoleților de aur pe care-i are de apărat handbalul romanesc. Adăugînd performanței de la Varșovia promițătoarea prezență a **Stelei** în „Cupa Campionilor Europeni", avem convingerea că anul 1977 va fi încă unul dintre cei strălucitori în viața handbalului românesc.

● Prin evoluțiile lor în „Cupa Campionilor europeni" și, respectiv, „Cupa Cupelor" echipele de volei masculin **Dinamo** și **Steaua** ne-au readus în memorie acei ani de vîrf, în care suprematia mondială a echipelor masculine de club din Europa se disputa între... două echipe românești ! Da, după cîțiva ani de eclipsă (parțial... totală) voleiul masculin românesc pare a avea șanse să se relanseze în elita europeană. **Dinamo**, după eliminarea deținătoarei trofeului de anul trecut — **Dukla Liberec** — a trecut și de **S. K. Leipzig**, într-un meci pe care l-a dominat cu autoritate. De la „bătrînii" Schreiber și Udișteanu pînă la atît de talentații Tutovan și Păușescu, dinamoviștii au dovedit că alcătuiesc un team redutabil și constant. **Steaua** a eliminat o echipă din care au făcut parte nu mai puțin de trei dintre celebritățile campidanei olimpice și mondiale. Anihilîndu-l pe Gawlowschi — unul din cei mai buni trăgători din lume — steliștii au probat că au la ora actuală un potențial defensiv cu care pot sta în calea oricărui atac de clasă. Sigur, tuturor acestor reușite le mai lipsește confirmarea definitivă, adică tocmai ce pot oferi meciurile din turneele finale ale marilor competiții în care s-au calificat cele două echipe ale noastre. **Ț.S.K.A. Sofia, Ț.S.K.A. Moscova, Vardar Skoplije, Radiotehnika Riga, Aero-Odolena Voda, Honved Budapesta** nu sînt doar numele viitoarelor partenere de întrecere, ci și **examene** care să ne spună dacă pentru voleiul romanesc masculin a sosit o nouă epocă de aur.

● Nici baschetul nu ne-a mai adus de mult bucuria unor rezultate de mare valoare. De aceea, jocurile de pînă acum ale echipei **Steaua** în grupa semifinală a „Cupei Cupelor" trebuie socotite drept ceea ce sînt, adică **prezențe excelente la nivel european**. La interval de o săptămînă, steliștii au depășit două dintre marile echipe de club ale continentului. Fiindcă atît **Forst Cantu**, cît și **Juventud Badalona** reprezintă azi (adică de cîțiva ani buni !) nume de referință. Beneficiind de jucători ca Marzzorati (declarat anul trecut drept „numărul unu european") Recalcatti, Santilliana, Margal, Filba, întărite cu profesioniști nord-americani (precum Wingo, Lienhard, Buescher) cele două echipe care-au trecut prin Sala Floreasca au trebuit să se recunoască învinse. Și asta pentru că **Steaua** (cu un Costel Cernat, jucător ce poate evolua în orice mare echipă, Oczelak — mai exact și mai decis decît în alți ani, Dumitru — lăsat, în sfîrșit, să conducă, din teren, echipa, Tarău și Cîmpeanu — surprinzător de prompți în momentele dificile ale partidelor) s-a constituit într-un adversar incomod, ambițios și puternic. Asta nu trebuie să ne facă a uita, că returrurile acestor partide ne-ar putea aduce înfrîngeri — poate la diferențe surprinzătoare. Dar numai aceste două victorii de pînă acum, ce-au făcut din **Steaua** liderul neașteptat al grupei semifinale a „Cupei Cupelor", pot constitui singure semnele unei, de mult așteptate, remarcabile prezențe la nivel european a baschetului nostru. Cu gîndul la acei jucători de 2.03, 2.05, 2.15 — fără de care șansele unei echipe de baschet sînt limitate — să ne bucurăm de aceste excelente performanțe.

Puma

1859-1877-1918: permanența unui ideal

„visarea unei istorii"

Iași, 1859

Deschiderea Adunărei elective a principatului Moldovei s-au făcut duminică, în 28 dechemvrie, cu solenitatea prescrisă de programul.

La 7 oare dimineață, nouă lovituri de tun au încunoștiințat capitalei ziua menită pentru deschiderea Adunărei (...)

„Sara, edificiile publice erau iluminate, toate administrațiile ținutale au căpătat ordin a celebra această zi ca o serbare națională, și în care s-au împărțit între nevoiași piine și carne".

„Peste noapte, tot orașul e în mișcare. Poporul în cete mari se poartă pe uliță. Patrulele se preumblă și nu cutează să atace pe nimeni. Ferestrele caimacamilor sint vizitate cu urlete... Caimacamii se retrag în palatul domnesc unde santinele se îndoiesc, și soldații primesc ordine a încărca armele cu gloanțe și a da foc asupra poporului cind ar cuteza a călca palatul. Cu toate aceste, nici un exces, nici o neorînduială din partea poporului... dar cine poate prevede ce o să fie a doua zi?"

● Probe pentru eternitate

În dimineața zilei de 24 noiembrie 1843, tînărul care urcă pe podiumul catedrei de Istorie Națională de la Academia Mihăileană din Iași rosti un discurs de inaugurare care avu efectul fulgerător că auditoriul izbucni în urale iar cursul fu suspendat. Profesorul scund, cu predilecție clară pentru chelie, ochelari cu sticla rotundă și jiletcă prea strimtă pe-un trunchi robust — defini cu voce înaltă ca patrie-a lui „tot acel cuprins de loc în care se vorbește românește". „Istoria este testamentul lăsat de către strămoși strănepoților ca să le slujească de tălmăcire vremii de față și de povățuire pentru viitorime", iar „singura povățuire pentru viitorime este unirea degrabă a moldovenilor cu muntenii și cu românii transilvăneni". Efectul în public al acestor [illegible] afirmații fu — spun documentele — „fără măsură", dar măsura domnească aplicată profesorului Kogălniceanu fu suspendarea lui fără drept de apel. Iată însă că lecția de istorie a genialului dascăl în virstă de numai 21 de ani se adeveri în anii care urmară într-o [illegible] de mare măsură încît Unirea își are în acel discurs rostit la Academia Mihăileană unul din [illegible]

> „O viață nouă se începe astăzi pentru România. Ea intră în fine, pe calea care o va conduce către [illegible] destinelor sale...
> Astăzi, statul nostru s-a așezat pe o temelie întinsă. O eră nouă [illegible] s-a deschis. Sosiți în acest stadiu al [illegible]rului nostru, trebuie să nu perdem din vedere că consolidarea Unirii care din partea tuturor o abnegație completă, care va face a înceta fluctuațiile prin care au trecut pînă acum. Să renunțăm, dar, la însăși amintirea dezbinărilor din trecut, a căror reînviere ar putea compromite Unirea dobîndită cu prețul atîtor necurmate silinte, și să punem toată activitatea noastră într-o comună conlucrare pentru dezvoltarea morală și materială a României".
>
> **ALEXANDRU IOAN CUZA**

tele fundamentale care o pot explica. Pentru că Unirea trebuie explicată. Memorabilul eveniment de la 24 ianuarie 1859 trebuie înțeles acum, și a trebuit să fie-înțeles și-atunci, la ora intrării în lume, de către o întreagă Europă uimită de felul simplu și categoric în care cele două Principate Române au știut să-și impună cu demnitate punctul lor de vedere, adoptînd pe tronul țării unite — împotriva tuturor prediciilor dinăuntru și din afară — nu domn străin, cum [illegible] deau documentele ci domn pămîntean! acel act sublim de întregire a făpturii [illegible] a trebuit să fie-înțeles — nu ca o victorie fulgerătoare — atît de fulgerătoare și de surprinzătoare că nici n-a fost vreme să se dea preveniri diplomatice — ci ca o lucrare străveche și răbdătoare, o devenire transmisă din tată în fiu și din generație în generație, conștiința unității naționale comunicată pînă și-n testamente drept cea mai de preț moștenire și datorie de împlinit. Cum s-ar putea înțelege altminteri acea afirmație atît de cutezătoare a tînărului profesor Kogălniceanu care, la 21 de ani, (șaisprezece ani înainte de înfăptuirea Unirii) era sigur că teritoriul locuit de români este o singură țară și ca unică este și istoria lui? Cum s-ar putea înțelege entuziasmul unei asistențe ridicată-n picioare ca să ovaționeze cu lacrimi de bucurie discursul unui adolescent? Cum s-a putut ca Hora Unirii să fie cîntată în tot perimetrul Carpaților 5 ani înainte ca ea să devină imnul unionist? De ce n-a avut nici un fel de putere milionul de galbeni aruncat în campania electorală de Sturdza iar alegerea domnului Cuza „a fost prima alegere săvîrșită fără să se cheltuiască un singur ban?" De ce s-au rugat în genunchi românii ardeleni pentru domnul ales în Iași și la București?

„Este curios cum contemporanii nu ne-au lăsat lămuriri mai multe asupra acestui eveniment de o importanță deosebită!", spun unii istorici. Nu este deloc curios! Cine vrea să găsească va afla lămuririle-acestea pe toată scara istoriei noastre, treaptă de treaptă, recapitulînd pașoptismul, revoluțiile lui Horia, Iancu și Tudor, inscăunarea în catedrala din Alba a principelui Mihai Viteazul, alianțele lui Țepeș cu Ștefan și ale lui Mircea cu Alexandru, revoltele și răscoalele, războaiele dacilor cu romanii, chiar și izbînda atît de străveche și de uluitoare a tracilor, acei războinici ciudați pentru care calul și drumul ar fi trebuit să însemne mai mult decît patria și care au simțit — nu se știe de ce și de cînd — dorința fierbinte să se unească: (cei de aceeași obîrșie) în hotarele unei singure țări.

Arhivele istoricului act de la 1859, citite de un scriitor de astăzi: SÂNZIANA POP

Aceasta credem că este Unirea: o stare de spirit specifică istoriei noastre, conștiința unității naționale transmisă ca un tezaur și ca o temă a luptei și care intr-una din victoriile ei, la 24 ianuarie 1859 fără prea multe ștampile și documente, s-a împlinit.

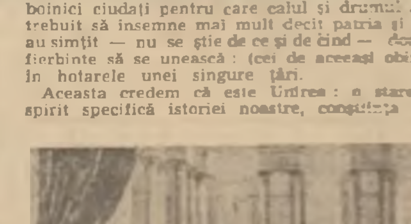

Primirea lui Cuza de către sultan (După un desen de Grandchamp, publicat în „Illustration" din 10 noiembrie 1860)

„Poporul, de cum s-a făcut ziuă, se adună pe Dealul Mitropoliei în mai multe cete. Pe la 8 oare, oștirea se adună și se închide în curtea fostului domn Bibescu, care este sub poalele Dealului Mitropoliei. Veselia e pe toate fețele, poporul este liniștit așteptînd rezultatul unei solemnități... Deputații încep a veni. Aca de sus, știind că două zile în șir nu putuse să [illegible] cu grandarmeria poarta Mitropoliei, face apel la popor ca să o păzească el însuși. Poporul convingîndu-se că buna orînduială trebuia să se păzească, pentru ca Adunarea să poată lucra în liniște, pune la poartă o gardă de cîțiva însă cetățeni, aceștia nu lasă pe nimeni fără bilet și nimeni nu cutează a sforța poarta".

„Cînd consulii străini suiră dealul Mitropoliei se mirară de ordinea și liniștea ce domnează".

„Adunarea la 11 1/4 se deschide, se citește apelul nominal, apoi procesul verbal. Ordinul zilei chemă alegerea comisiilor verificatoare. Înainte de a purcede la aceasta, o parte din deputați cer de la președinte cîteva momente de înțelegere în secret. Consulii puterilor străine și publicul din sală se aflau în neastîmpăr. Nimeni, pînă a opta zi, nu credea că Adunarea va face alegerea Domnului".

> „Pe lîngă ideea unirii și odată cu ea mărturie celelalte două mari idei pe care se razimă întreaga dezvoltare a poporului român; originea lui romană, pirghia cea mai puternică a civilizării sale, și aceea a stăruinței sale în Dacia Traiană, sprijinul cel mai puternic al românilor de peste munți. De îndată ce aceste idei luară naștere în mintea poporului român, se sămînțise în el și sămînța unității politice, care aștepta numai momentul favorabil pentru a se dezvolta și ea ca un arbore trainic".
>
> **A. D. XENOPOL**

● Tineretul Dacic

La data cînd nu era un mare istoric ci numai un tînăr adolescent cu privire [illegible], Eudoxiu-Hurmuzaki își numea bunii prieteni plecați din Moldova în [illegible] Europei: tineretul dacic. [illegible] — „daci". Documentele colecției Hurmuzaki depun mărturie clară că cel ce le-a adunat cu atita grijă, răbdare și imensă iubire, n-a fost un exaltat. Munca de istoric a lui Bălcescu a fost, și ea, uriașă, iar activitatea politico-socială a lui Kogălniceanu a făcut din el un tribun. Fără-îndoială că tinerii aceștia hotăriți să facă figură frumoasă în universitățile Europei nu erau exaltați. Dimpotrivă, mărturiile contemporanilor și ceea ce au lăsat în tezaurul culturii naționale îi așează într-o lumină în care foarte puține generații s-au mai aflat. Greu de crezut, deci, că „tinerii daci" erau o licență poetică și nu exprimarea concisă a unui program. Program politic la 18—20 de ani: Imposibil, spun psihologii. Foarte posibil, spune istoria. Și-adevărate: ei sînt organizatorii și capii revoluției de la 1848; ei sînt organizatorii și înfăptuitorii Unirii, participanții la două dintre cele mai grele și semnificative victorii din istoria patriei. Tinerii de 18—20 de ani porniți la școlile Europei pentru a asimila cultura și cunoștințele avansate ale Occidentului, pentru a face propagandă țării, tinerii [illegible] și atît de melancolici din fotografiile vremii, palizi sub plețele brune, prematur maturi cu mustăți și cu barbă, numindu-se nu moldoveni și munteni ci „daci", adică reprezentanți ai [illegible] ai unui popor cu deplină conștiință de rolul pe care avea să-l joace în [illegible] Europei, autori ai unor programe de radicale schimbări social-politice, redactori de excepționale publicații progresiste, militanți activi în [illegible] culturii naționale, manifestînd opoziție netă față de reacțiune, simpatizînd cu masele populare, preluînd benevol funcția de exponenți ai doleanțelor acestora în presă și în divanuri ad-hoc, escaladînd baricadele revoluției fără frică de gloanțe, tribuni ai poporului fără teamă de moarte, aruncați în temniță, deportați, exilați, prigoniți peste hotarele țării, nu mă tîrziu decît

> „Unirea Românilor într-un singur stat nu este o idee numai în capetele cîtorva români mai înaintați; nu este o idee [illegible] din dezbaterile de la '48, înceoace: ea a fost sentimentul național în toate părțile României de cînd istoria a început a ne spune cîte ceva despre Dacia. Sentiment la cei vechi locuitori ai ei din cauză și adoptat de colonia romană, de la cele dintîiu pînă la cele din urmă, cu trăsăturile țări: Natura sîmțindu, Omogenitatea și Omonomia".
>
> **CEZAR BOLLIAC**

[illegible] — teafără de pierderea ireparabilă a [illegible] Nicu Bălcescu — adică Kogălniceanu și Ghica, Cuza și Panu, Frații Rosetti și Hurmuzaki, Alecsandri și Costache Negri, marcați vizibil de cele triste, bărbați acum, în vîrstă de 30 de ani, cu privirea mai adumbrită, dar la [illegible], manifestînd cu aceeași energie vehementă contra mătăsurilor electorale, pentru alegere liberă, pentru domn pămîntean, [illegible] să le la [illegible], ridicînd poporul [illegible] pentru a-l sprijini, [illegible] să reînvie în fața pe toți pașoptiștii [illegible]

Alexandru Ioan Cuza inaugurează Universitatea din Iași (24 octombrie 1860)

manifestînd pentru reforma agrară, pentru libertate politică, votînd unanim pentru Cuza [illegible] la unire, prieteni de viață, tovarăși de luptă, solidari pe parcursul a 25 de ani de viață, una din cele mai luminate și luminoase generații din istoria spirituală românească. „Tineretul dacic", cum îi plăcea să se cheme și cum s-a înregistrat pentru eternitate acea [illegible] cu privire [illegible] o generație de două ori revoluționară și eroică pentru că a fost pașoptistă dar și unionistă, o generație sacrificată și salvată printr-un sublim ideal.

„23 ianuarie, 1859, București

Între 10 și 11 ore, deputații se duc la adunare. Un batalion de oștire ocupă partea de răsărit a curței Mitropoliei. Porțile sînt închise și păzite cu santinelă de dorobanți de ai poliției. Poporul începe a se aduna pe scările Dealului Mitropoliei; voiește să intre dar nu se dă voie decît acelor cu bilete... Profitind de venirea episcopului de Buzău, poporul trece peste santinele și porțile nu se mai închid, curtea Mitropoliei este ticsită de popor. Semnalul se dă și un alt batalion vine asupra Mitropoliei".

„Prezența trupelor nu împiedică stringerea de gloata în curte și chiar pătrunderea în sală a multă lume neautorizată".

„Între aceste camera se deschide, se citește procesul verbal. Discuțiunea se începe din capăt, dar este întreruptă de strigătele poporului de afară. Se trimite o deputațiune ca să întrebe cererea poporului. Poporul întreabă: ce caută oștirea și cere depărtarea ei. Adunarea invită pe spătarul (carile este și deputat) ca să dea ordin oștirei să se depărteze. Poporul amenință să pătrundă în Adunare... urlete și vociferări înfricoșate... vor să spargă ușele clopotniței și cer să tragă clopotele... Spătariul dă ordin și batalionul care începuse a intra în curtea Mitropoliei se întoarce... Poporul stă nemișcat pînă la ieșirea deputaților. Nici un exces! Camera au rămas de a doua zi să se convoace și să procează la alegerea comisiunei verificatoare. Poporul se răsăpește, fiecine merge pela casele sale".

Alexandru Ioan Cuza — portret de Mișu Popp

● Domn liber-ales

Fără nici o îndoială că la data suirii sale în scaun Alexandru Ioan Cuza, întiiul domn al românilor din Muntenia și Moldova, era un bărbat frumos: frunte înaltă, privire deschisă, mustață și barbă întunecate, făcînd acel contrast de paloare cu-obrazul care îi face pe toți bărbații acelui timp de glorioasă istorie să semene între ei [illegible]. Dar așa cum Bălcescu și-a dus frumusețe-n mormînt fără a culege de pe urmele ei [illegible] de fericire, Alexandru Ioan Cuza a rămas și el, în documentele vremii „o mîndrețe de om" care s-a preocupat niciodată să-și pună prețul cel mai scump în bătaie ca să slujească fără abatere pînă la moarte morala, dreptatea și spiritul.

Urcarea în scaunul țării unite a domnitorului Cuza a fost altă izbîndă „ciudată" pentru care documentele ne lipsesc. Nici o lucrare, uneltire, intrigă, urzeală, complot nu s-au descoperit, nu au premers alegerea lui cu vot unanim.

De ce a cedat Vasile Alecsandri domnia lui Negri? De ce n-a făcut Negri opoziție la Cuza? De ce n-a intrat Kogălniceanu în joc? Șansele acestor bărbați au fost uriașe! Cînd s-a mai pomenit ca domnia să fie cedată cu reverențe unui candidat numit „mai drept și mai bun?"

„Alegîndu-te pe tine domn în țara noastră am vrut să arătăm lumii aceia ce toată lumea dorește: la legi nouă, om nou", îi spune Kogălniceanu lui Cuza după depunerea jurămîntului: Ce semnificație pot îmbrăca aceste atitudini, cuvintele atît de profetice ale lui Kogălniceanu, dacă nu validarea unanimă în făptura lui Alexandru Ioan Cuza a unei personalități de excepție, verificată timp de 25 de ani nu numai cu filtrele adeseori subiective ale prieteniei de-o viață, dar prin acea încercare-uriașă care a fost revoluția pașoptistă, prin acea încercare fundamentală care a fost așezarea lui Cuza într-un post cheie al justiției Moldovene și unde tot ce-a făcut a fost bun și drept și frumos pînă la granița trecerii adevărului în legendă, prin acea încercare fundamentală care a fost așezarea lui Cuza în fruntea armatei Moldovei, cauză principală de primenire a stării morale și materiale-a oștirii, prin acea încercare fundamentală care a fost numirea lui Cuza în postul de pircălab de Galați, timp în care numele său s-a legat de reforme cu caracter democratic, activități menite să ușureze suferințele celor săraci și mulți, prin demisia pe care și-a dat-o atunci cînd listele electorale au fost siluite prin radierea din ele a luptătorilor pașoptiști. Iată de ce documentele pentru suirea lui Cuza în scaunul celor două Principate Unite lipsesc. Pentru că întreaga sa viață închinată cauzei patriei sale ține locul acestor hîrtii necesare și pentru că ceea ce a făcut după aceea a confirmat și mai mult încrederea uriașă care i s-a acordat: legea lui Cuza și reforma agrară, așa cum a visat-o Bălcescu, așa cum a promulgat-o revoluția de la 1848.

> „Visul strămoșilor noștri, marele scop național al lui Ștefan și al lui Mihai, s-a realizat: Astăzi avem o Românie".
>
> **MIHAIL KOGĂLNICEANU**

„A putut fi ales cu aclamații, fără intrigi, fără violență, fără corupție, prin singurul fapt al unei alegeri legale și al unei adunări libere", scria consulul Victor Place.

„Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu totul națională. Adaug, și nu-mi va fi greu să demonstrez că această manifestare devenise necesară", scrie Ceclard, consulul Franței la București. „Este un om excepțional".

„Duminică, la 8 ale corentei, Prințul Alexandru Ioan I a făcut intrarea sa în Capitala țării: bucuria generală manifesta, cu entuziasmul cel mai călduros, speranțele frumoase și încrederea fermă ce inspiră pe tot românul în era măreață pe care prezentul o deschide viitorului; o epocă de renaștere, de regenerare, pe care țara o așteaptă după atiția timpi de nefericire și de suferinți.

De la cort, pînă aproape de capătul șoselei spre Băneasa, erau oștirile înșirate. Jandarmii poliției, cavaleria, artileria fără tunuri, școala de birurgie, muzica statului-major, infanteria, stau toți gata sub arme, să primească pe înălțimea-sa.

Spectacolul cel mai frumos și măreț era mulțimea poporului care se adunase ca să salute pe prințul constituțional; din strada Mogoșoaiei pînă la Șosea, d-o parte, și pînă la Mitropolie, de alta, popului furnica atît de numeros, încît circulația unui singur om era o nespusă dificultate".

„La 2 și jumătate ore, m.s. sosi unde era așteptat... se urcă în trăsură... și porni la Mitropolie (...) Cortegiul inainta prin aclamările de bucurie, de felicitări, de „Ura!" ale poporului

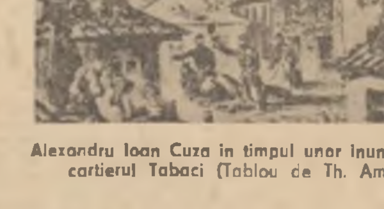

Alexandru Ioan Cuza în timpul unor inundații, în cartierul Tabaci (Tablou de Th. Aman)

care-l încunjura trăsura: pe la ferestre damele îl salutau și-i aruncau buchete și cununi de flori. De la un loc i se aruncă mai mulți porumbei; domnul prinse unul și, dezlegîndu-l, îl liberă.

Ajuns la Mitropolie, domnul merse de sărută iconostasul și ascultă Te-Deum, trecu în sala Adunărei unde-l așteptau toți d.d. deputați, dame și o numeroasă lume dupin toate tribunele. M.S.

> „Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba-Iulia, unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani".
>
> **LUCIAN BLAGA**

pronunță jurămîntul, zise cîteva cuvinte și-n urmă se întoarse la palat.

Seara toată, capitala era iluminată, populațiunea voiasă se strecura pe ulițe cu aclamări și strigăte de „Ura! Trăiască măria sa prințul Cuza!" Lăutarii, în toate părțile. Oștirea cu puștile de-a umere, amestecată printre popor, se bucura de fericirea generală. Astfeliu, poporul cu muzica, cu miliția, cu faclele aprinse s-au purtat pe toate ulițele urînd pe consuli, urînd pe deputați, jucînd Hora Unirei pe la toate răspintenile.

Dar, o, Dumnezeule: Fapta este atît de mare, bucuria atît de mare, încît pana tremură în mîna mea și... o las".

Să ieșim în uliți, prea iubit cetitoriu, să cîntăm alături de alții „Hora fericirei poporului român":

„Hai să dăm mînă cu mînă,
Cei cu inima română".

...Și chemarea profetică a acestui fundamental moment avea să-și afle rezonanțe istorice, în 1877 cînd poporul își făurea prin jertfe și eroism independența națională, în 1918, cînd la 1 decembrie cuvintele săpate în memoria vremii „noi vrem să ne unim cu țara", deveneau realitate, în întreaga istorie a patriei.

Momentul sosirii domnitorului Alexandru Ioan Cuza la solemnitatea deschiderii Adunării Țării Românești (stînga); „România liberă" — gravură din anii Războiului de Independență (mijloc); Participanți la Marea adunare națională de la 1 decembrie 1918 (dreapta)

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Paunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion